

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

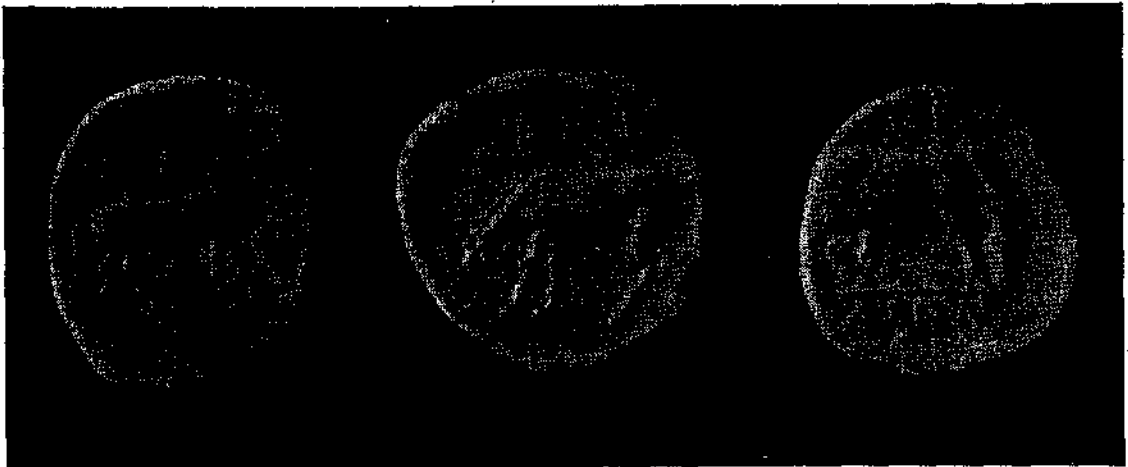
ΕΤΟΣ Ε' 15 ΦΕ-
ΒΡΟΒΑΡΙΟΥ 1905

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟΙ ΙΠΠΟΙ

Οἱ ἀρχαῖοι θεσσαλικοὶ ἵπποι ἦσαν πολλῶ πλείονες καὶ ἀνώτεροι τὸ ποιὸν τῶν σημεριῶν θεσσαλικῶν ἵππων. Εἰς τοῦτο βεβαίως συνετέλεσαν τὰ μέγιστα οἱ πάμπολλοι ἀνά τὴν Ἑλλάδα γυμνικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς τὴν πρώτην θέσιν διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον κατεῖχον αἱ ἵπποδρομίαι καὶ ἀρματοδρομίαι, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἡ ἵπποτροφία ἤκμασε καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἐν Ἀθήναις δὲ κατέλαβε θέσιν τοιαύτην ὥστε συνεδέθη ἀρχικῶς μετὰ τῆς ἀνωτάτης τάξεως τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Δὲν ἠδύνατο νὰ νοηθῇ εὐπατρίδης Ἀθηναῖος χωρὶς νὰ τρέφῃ συνορίδα ἢ τέθριππον. Εἶνε γνωστὰ δὲ αἱ μανικαὶ ἐκείναι ἵππωνίαι τῶν νέων Ἀθηναίων, αἱ ὁποῖαι κατέστησαν τοῦ συρμοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ ἄς τόσο ἐμφυῶς σατυροῖσι ὁ δαιμόνιος Ἀριστοφάνης, ὡς καταβυθίζουσας εἰς χρεὴ καὶ καταστρεφούσας πολλὰς οἰκογενείας.

Ἡ Θεσσαλία φύσει ἐριβῶλαξ καὶ εἰς ἵπποτροφίαν ἐπιτηδεῖα, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑστερήσῃ εἰς αὐτὴν τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, δὲν ἐβράδυνε μάλιστα νὰ καταλάβῃ τὴν πρώτην θέσιν μετὰ τῶν αὐτῶν καὶ νὰ καταστῇ ἡ κατ' ἐξοχὴν ἵπποτρόφος χώρα καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν σημασίαν. Οἱ Ἀλευάδαι καὶ Σκοπάδαι καὶ λοιποὶ τύραννοι καὶ ταγοὶ τῆς Θεσσαλίας ἦσαν ὀνομαστοὶ ἵπποτρόφοι καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀθηναῖος, ἵνα παραστήσῃ ὅπως φιλιππος καὶ πλούσιος εἰς ἵππους ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις, ὡς ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ἐν Θεσσαλίᾳ εἶχε τὸ αὐτοῦ ἵπποφόρβιον καὶ ὅστις εἰς Ὀλυμπίαν ἀπέστειλεν ἐπὶ ὅλα ταντοχρόνως ἀρματα, ὅσα οὐδεὶς ποτε ἰδιώτης ἢ βασιλεὺς εἶ-

χεν ἀποστείλει τοῖς Ἀλευάδαις χρῆται ὡς ὄφρ συγκρίσεως, λέγων ὅτι καὶ τούτων ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο ἵππικώτερος. Πλείστοι δὲ μνημονεύονται ἐκ Θεσσαλίας νικηταὶ (ἰδιοκτῆται καὶ ἡνίοχοι) κελήτων καὶ ἀρμάτων ἐν τοῖς τέσσασι μεγάλοις καὶ λοιποῖς τοπικοῖς τῆς Ἑλλάδος ἀγῶσι. Τσοῦτον μάλιστα προήχθη ὁ ἵππος ἐν Θεσσαλίᾳ, ὥστε κατέστη πηγὴ πλούτου δι' αὐτὴν, ὡς τὰ νῦν ὁ ἀγγλικὸς ἵππος διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Πάμπολλαι τῶν ἑλληνικῶν καὶ μακεδονικῶν πολιτειῶν ἐκ Θεσσαλίας ἐπρομηθεύοντο οὐ μόνον τοὺς ἐργατικοὺς καὶ ἀγωνιστικοὺς αὐτῶν ἵππους, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς πολεμικοὺς. Διὰ νὰ καταδειξωμεν δὲ εἰς ὅταν περιορῶν ἐξίκετο ὁ Θεσσαλικὸς ἵππος, ἀρκεῖ νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ Βουκεφάλας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του Φιλίππου ἐν Θεσσαλίᾳ ἀντὶ 13 τάλαντων, ἦτοι 78,000 δραμῶν! Τὸ θεσσαλικὸν δὲ ἵππικὸν ἐν τοῖς πολέμοις κατέλαβε τοιαύτην ἀξίαν διὰ τε τὸν ἀριθμὸν τῶν παρατακῶν ἵππων καὶ τὸ ποιὸν τῶν ἵππεων, ὥστε ἡ μετὰ τῶν Θεσσαλῶν συμμαχία κατέστη περιζήτητος καὶ ἀπεφάσιζε πόλλαις περὶ τῆς ἐκβάσεως τῶν πολέμων. Εἰς Ἀσίαν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ 1500 ἵππεῖς Θεσσαλοὺς ὑπὸ Κάλλαν τὸν Ἀρπάλου διαπρέψαντας ἐπὶ ἵππικῇ ἀρετῇ. Εἰς τὸ αὐτῶν δ' ἵππικὸν ἐπίσης οἱ τύραννοι τῆς Θεσσαλίας ἐστήριζον κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη τὴν ἰσχὺν τῶν καὶ ἐπέβαλλον τὸ ὀλιγαρχικὸν πολιτεύμα. Δικαίως ἄρα αἱ πλείστοι τῶν θεσσαλικῶν πολιτειῶν ἐκ τῶν ἵππων ἀρῶμεναι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν, τὸν ἵππον εἶχον ἐμβλημα ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν νομισμάτων. Τοιαῦται δὲ ἦσαν



Ἀρχαῖα νομίσματα Λακόνων εἰκονίζοντα ἵππους βοσκομένους ἢ πίνοντας¹.

ἢ Ἀτραξ, τὸ Κιέριον, ἢ Κρανῶν, Γυρτών, ἢ Λαρίσσα, ἢ Πάλλινα, οἱ Παρραιβαί, ἢ Φάλαίνα, ἢ Φαρκαδῶν, ἢ Φάραλος, αἱ Φεραί, ἢ Σκοτούσα κτλ.

Ἀριθμὸς. — Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται πως ἤδη ὅτι ὄντως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Θεσσαλία δέον νὰ ἔτρεφε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ τὴν εἰκασίαν ταύτην καθίστησι βεβαίωτα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς παρήγεν, ἦτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμιστῶν ἵππων οὐς παρέτασεν ἐν πολέμῳ. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι 1500 ἵπποι μετέσχον τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας μαρτυρίας, καθ' ἃς ἰσάριθμοι ἢ καὶ πλείονες ἵπποι Θεσσαλοὶ μετέσχον ἐν προγενεστέροις καὶ μετέπειτα χρόνοις ἄλλων πολέμων· ἂν δὲ πιστεύσωμεν τῷ Ξενοφῶντι, ὅτε ἐταγέυετο ἡ Θεσσαλία, εἰς ἑξακισχιλίους οἱ ἵππεύοντες ἐγένοντο! (Ξενοφ. Ἑλλ. σ'. α' 8). Ὁ ἀριθμὸς εἶναι πάνυ σεβαστὸς καὶ ἂν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς ἠγόραζον ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι· εἶνε δὲ τρανοτάτη καὶ ἀρκοῦσα ἀπόδειξις ὅτι ἡ Θεσσαλία παρήγε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων· διότι, ἵνα ἐκ τῶν ἵππων τούτων διαλεγῶσιν 6000 ὄλοι ἵπποι καταλληλοὶ δι' ἵππικόν, πάντως οἱ στρατεύσιμοι, οἱ καταλληλοὶ πρὸς πόλεμον ἐν γένει,

λαμβάνομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατεύματος (μεταγωγικά κ.τ.λ.), θὰ ἦσαν 10000· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ διατρεφομένων ἵππων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ ἔλασσον τῶν 100000 ἢ ἔστω τῶν 70000, τοῦτέστι τοῦ δεκαπλασίου ἢ ἑπταπλασίου τῶν στρατευσίμων.

Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ διατρεφούση σχεδὸν 3000000 ἵππων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατευομένων ἵππων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 150000, ἐν πολέμῳ δὲ τὰς 300000, ἦτοι τὸ 1/10 τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ· ἐν Γερμανίᾳ ἐκ τῶν 4200000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 120000, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον, ἦτοι ἔλασσον τοῦ 1/16 ἐν Αὐστρίᾳ ἐκ τῶν 3900000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 100000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ 190000 ἦτοι τὸ 1/20 αὐτῶν· ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ τῶν 2000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν περὶ τοὺς 25000 μόνον ἵπποι, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον ἦτοι τὸ 1/40 αὐτῶν· ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τῶν 700000 ἵππων αὐτῆς εἶνε στρατεύσιμοι ἐν πολέμῳ κατὰ τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ Βαρατιέρη 95000, ἦτοι τὸ 1/7 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωσίᾳ ἐκ τῶν ἑλέκεῖνα τῶν 30000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν 250000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ περὶ τὰς 500000, ἦτοι τὸ 1/60 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ἰαπωνίᾳ διατρεφούση 1500000 ἵππων ἐστρατεύθησαν ἐν πολέμῳ 150000· δύνανται δ' ἔτι νὰ στρατευθῶσιν ἕτεροι 50000, ἦτοι τὰ 2/15 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωμανίᾳ ἐκ τῶν 800000 ἵππων αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἐν πολέμῳ 250000, ἦτοι τὸ 1/27 αὐτῶν· ἐν Βουλγαρίᾳ ἐκ

(¹) Ἡ παρούσα εἰκὼν εἶνε μεγέθυνσις ἀρχαίων νομισμάτων Λακόνων εἰκονομένων ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν καὶ παραχωρηθέντων μοι εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ αὐτοῦ κ. Γ. Σβορώνου

I. X. B.

τῶν 500000 ἵππων αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἐν πολέμῳ περὶ τὰς 20000 ἦτοι τὸ 1/25 αὐτῶν· τέλος ἐν Ἑλλάδι ἐκ τῶν 160000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν οὐδεὶς στρατεύεται, κατὰ τὸν πόλεμον δὲ τοῦ 1897 ἐστρατεύθησαν μόλις 1500, ἦτοι τὸ 1/100 τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ! (Ἡ κατάστασις βεβαίως εἶνε ἀξιοθρήνητος). Ἐμνημονεύσαμεν πάντας τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς ἵνα καταδείξωμεν ὅτι, καὶ τὴν μεγίστην ἀναλογίαν τοῦ 1/7, ἂν παραδεχθῶμεν ὑπάρχουσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Θεσσαλίᾳ μεταξὺ τῶν στρατευσίμων αὐτῆς ἵππων καὶ τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ διατρεφομένων, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἦτο κατώτερος τῶν 70000, ἦτοι περὶ πλουσίως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νῦν ἐν αὐτῇ διατρεφομένων ἵππων.

Ποῖον. — Καὶ τὸ ποῖον τῶν ἀρχαίων θεσσαλικῶν ἵππων ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται πως ἤδη ὅτι ἦτο ἀριστον, δυνάμεθα δὲ νῦν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἦτο τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν. «Ἴππον Θεσσαλικὴν Λακεδαιμονίην τε γυναῖκα» ἔλεγε χρησμός ἑλληνικὸς καταστὰς δημῶδες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι θητόν. Παρ' Ὀμήρῳ ἔτι πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἵππων κατατάσσονται οἱ ἵπποι τοῦ βασιλέως τῶν Φερῶν Ἀδμήτου· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀθάνατοι ἵπποι τοῦ Ἀχιλλέως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι θεσσαλικοὶ. Ὁ Ἡρόδοτος ἐπίσης λέγει περὶ τῆς πολεμικῆς θεσσαλικῆς ἵππου ὅτι «ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλήσιν» μετ' αὐτοῦ δὲ γενικῶς συμφωνοῦσι πάντες οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ αὐτὸς ὁ εἰδικώτατος πάντων Σίμων ὁ Ἐλευσίνιος, ὁ ἀρχαιότατος τῶν περὶ ἵππικῆς γνῶσεως συγγραφέων, ἀρχαιότερος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, λέγων ὅτι δέον τις νὰ γνωρίῃ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πατρίδα τῶν πολεμικῶν ἵππων «ὡς ἔστιν κατὰ γὰρ τὴν Ἑλλάδα χώραν κρατίστη ἡ Θεσσαλία». Κατὰ τινὰς ἀρχαιολόγους μάλιστα, ὁ Φειδίας ἐν τῇ ἵππικῇ πολεμικῇ πομπῇ τῆς Ἱσοφόρου τοῦ Παρθενῶνος ἔλαβεν ὡς πρότυπα θεσσαλικὸν ἵππον· δύναται δὲ τις ὄντως νὰ εἶρῃ ὁμοιότητά τινά τῶν ὑπὸ Ἀθηναίων ἵππων ἀναβεβαμένων τούτων ἵππων πρὸς τοὺς εἰκονιζομένους ἐπὶ τῶν Λακόνικων νομισμάτων καὶ τῶν νομισμάτων ἄλλων θεσσαλικῶν πόλεων ὡς καὶ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι διακρίνονται διὰ τοῦ μετρίου αὐτῶν ἀναστήματος, τῆς ὠραίας, ὀλίγον σιμῆς καὶ εὐμήλου κεφαλῆς, τοῦ κωροῦ αὐτῶν τραχήλου, τῶν ἀσάρκων πλευρῶν, τῆς ἀνεσταλμένης γαστρὸς ἐχούσης τὴν ὄψιν γαστρὸς κυνηγετικοῦ κυνὸς ἐκ τῶν παρὰ Γάλλοις levriers καλουμένων, τῶν εὐθέων καὶ ἰσοτενῶν γλουτῶν καὶ τῆς ἐπιχαρίτως ὀρθομένης καὶ κωρομένης οὐρᾶς. Ὁ Ἀλλιανὸς κατ' Ἀριστοφάνη τὸν Βυζάντιον ὡς ἔξης περιγράφει τοὺς θεσσαλικὸν ἵππου: «οἱ Θεσσαλοὶ ἵπποι δεινοὶ μὲν εἰς τὸ συναλάσαι θηρίον, ἀγαθοὶ δὲ εἰς ἀμίλλαν, ἐριστικοὶ γάρ· μέγεθος δὲ εἰσι σύμμετροι (μέτριοι), τὰς πλευρὰς ἀσάρκωτες, γαστέρα ἀνεσταλμένα, τραχήλον περιφερεῖς... ἔξ ἧς τῆ καθέδρα (?), τὰ νῶτα ἰσοτενεῖς». Καὶ ἦσαν μὲν μέτριοι, ὡς εἴρηται, τὸ ἀνάστημα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι ἦσαν ὅμως οἱ ὑψηλότεροι τῶν ἑλληνικῶν ἵππων καὶ οἱ ταχύτεροι, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ὀμηρὸς γνωρίζων τοῦτο λέγει περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Εὐμήλου (υἱοῦ τοῦ Ἀδμήτου) ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ἀναστήματος αὐτοῦ διακρίνεται μακρόθεν καὶ ὅτι τὸ ἄρμα τούτου ἐφθασε πρῶτον ἐν τῇ ἀρματοδρομίᾳ τῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πατρόκλου τεθείση. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἠδύνατο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν σημερινὸν ἵππον τῆς ἀραβικῆς γενεᾶς. Καὶ ὄντως προσβλέπων τις τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Θεσσαλίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς Λαρίσης καὶ Σκοτούσης¹, νομίζει ὅτι ἔχει πρὸς ὀφθαλμῶν ἵππον ἀραβικὸν τελείου τύπου καὶ εὐγενοῦς αἵματος (ἴδε εἰκόνα ἵππου οὐγγρικοῦ ἱποφορβίου). Τὰς ἀρετὰς τῶν δὲ ταύτας διετήρησαν οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μέχρι τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος· οὕτως ὁ Ἄψυρτος, ἱππίατρος ἐκ Προύσης τῆς Μ. Ἀσίας, ἀκμάσας ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου, λέγει περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἵππων ὅτι ἦσαν «θυμοειδεῖς καὶ δρομικοὶ ἐν ὄλῃ δὲ τῇ Ἑλλάδι, διαφέροντες οἱ θετταλοὶ»· ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν συνάγεται ὅτι οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι ὑπὸ γενικωτέρων ἔποιν ἐξεταζόμενοι ὑπήγοντο εἰς τὸν τύπον τῶν ἐλαφρῶν ἱππαστῶν ἵππων, τοῦτέστιν εἰς τὸν τύπον, εἰς ὃν καὶ οἱ σημερινοὶ θεσσαλικοὶ ἵπποι ὑπάγονται, (ἴδε εἰκόνα), οὐχὶ δὲ εἰς τὸν τύπον τῶν βαρέων ζευκτηρίων ἵππων ὡς Εὐρωπαῖοι τινὲς συγγραφεῖς, μετὰ

τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν συνάγεται πως ἤδη ὅτι ὄντως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Θεσσαλία δέον νὰ ἔτρεφε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ τὴν εἰκασίαν ταύτην καθίστησι βεβαίωτα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς παρήγεν, ἦτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμιστῶν ἵππων οὐς παρέτασεν ἐν πολέμῳ. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι 1500 ἵπποι μετέσχον τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας μαρτυρίας, καθ' ἃς ἰσάριθμοι ἢ καὶ πλείονες ἵπποι Θεσσαλοὶ μετέσχον ἐν προγενεστέροις καὶ μετέπειτα χρόνοις ἄλλων πολέμων· ἂν δὲ πιστεύσωμεν τῷ Ξενοφῶντι, ὅτε ἐταγέυετο ἡ Θεσσαλία, εἰς ἑξακισχιλίους οἱ ἵππεύοντες ἐγένοντο! (Ξενοφ. Ἑλλ. σ'. α' 8). Ὁ ἀριθμὸς εἶναι πάνυ σεβαστὸς καὶ ἂν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς ἠγόραζον ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι· εἶνε δὲ τρανοτάτη καὶ ἀρκοῦσα ἀπόδειξις ὅτι ἡ Θεσσαλία παρήγε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων· διότι, ἵνα ἐκ τῶν ἵππων τούτων διαλεγῶσιν 6000 ὄλοι ἵπποι καταλληλοὶ δι' ἵππικόν, πάντως οἱ στρατεύσιμοι, οἱ καταλληλοὶ πρὸς πόλεμον ἐν γένει,

λαμβάνομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατεύματος (μεταγωγικά κ.τ.λ.), θὰ ἦσαν 10000· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ διατρεφομένων ἵππων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ ἔλασσον τῶν 100000 ἢ ἔστω τῶν 70000, τοῦτέστι τοῦ δεκαπλασίου ἢ ἑπταπλασίου τῶν στρατευσίμων. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ διατρεφούση σχεδὸν 3000000 ἵππων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατευομένων ἵππων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 150000, ἐν πολέμῳ δὲ τὰς 300000, ἦτοι τὸ 1/10 τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ· ἐν Γερμανίᾳ ἐκ τῶν 4200000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 120000, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον, ἦτοι ἔλασσον τοῦ 1/16 ἐν Αὐστρίᾳ ἐκ τῶν 3900000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 100000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ 190000 ἦτοι τὸ 1/20 αὐτῶν· ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ τῶν 2000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν περὶ τοὺς 25000 μόνον ἵπποι, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον ἦτοι τὸ 1/40 αὐτῶν· ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τῶν 700000 ἵππων αὐτῆς εἶνε στρατεύσιμοι ἐν πολέμῳ κατὰ τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ Βαρατιέρη 95000, ἦτοι τὸ 1/7 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωσίᾳ ἐκ τῶν ἑλέκεῖνα τῶν 30000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν 250000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ περὶ τὰς 500000, ἦτοι τὸ 1/60 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ἰαπωνίᾳ διατρεφούση 1500000 ἵππων ἐστρατεύθησαν ἐν πολέμῳ 150000· δύνανται δ' ἔτι νὰ στρατευθῶσιν ἕτεροι 50000, ἦτοι τὰ 2/15 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωμανίᾳ ἐκ τῶν 800000 ἵππων αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἐν πολέμῳ 250000, ἦτοι τὸ 1/27 αὐτῶν· ἐν Βουλγαρίᾳ ἐκ

τῶν 500000 ἵππων αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἐν πολέμῳ περὶ τὰς 20000 ἦτοι τὸ 1/25 αὐτῶν· τέλος ἐν Ἑλλάδι ἐκ τῶν 160000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν οὐδεὶς στρατεύεται, κατὰ τὸν πόλεμον δὲ τοῦ 1897 ἐστρατεύθησαν μόλις 1500, ἦτοι τὸ 1/100 τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ! (Ἡ κατάστασις βεβαίως εἶνε ἀξιοθρήνητος). Ἐμνημονεύσαμεν πάντας τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς ἵνα καταδείξωμεν ὅτι, καὶ τὴν μεγίστην ἀναλογίαν τοῦ 1/7, ἂν παραδεχθῶμεν ὑπάρχουσαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Θεσσαλίᾳ μεταξὺ τῶν στρατευσίμων αὐτῆς ἵππων καὶ τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν ἐν αὐτῇ διατρεφομένων, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἦτο κατώτερος τῶν 70000, ἦτοι περὶ πλουσίως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν νῦν ἐν αὐτῇ διατρεφομένων ἵππων. Ποῖον. — Καὶ τὸ ποῖον τῶν ἀρχαίων θεσσαλικῶν ἵππων ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται πως ἤδη ὅτι ἦτο ἀριστον, δυνάμεθα δὲ νῦν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἦτο τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν. «Ἴππον Θεσσαλικὴν Λακεδαιμονίην τε γυναῖκα» ἔλεγε χρησμός ἑλληνικὸς καταστὰς δημῶδες ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι θητόν. Παρ' Ὀμήρῳ ἔτι πρῶτοι μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν ἵππων κατατάσσονται οἱ ἵπποι τοῦ βασιλέως τῶν Φερῶν Ἀδμήτου· καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀθάνατοι ἵπποι τοῦ Ἀχιλλέως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι θεσσαλικοὶ. Ὁ Ἡρόδοτος ἐπίσης λέγει περὶ τῆς πολεμικῆς θεσσαλικῆς ἵππου ὅτι «ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλήσιν» μετ' αὐτοῦ δὲ γενικῶς συμφωνοῦσι πάντες οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ αὐτὸς ὁ εἰδικώτατος πάντων Σίμων ὁ Ἐλευσίνιος, ὁ ἀρχαιότατος τῶν περὶ ἵππικῆς γνῶσεως συγγραφέων, ἀρχαιότερος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, λέγων ὅτι δέον τις νὰ γνωρίῃ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πατρίδα τῶν πολεμικῶν ἵππων «ὡς ἔστιν κατὰ γὰρ τὴν Ἑλλάδα χώραν κρατίστη ἡ Θεσσαλία». Κατὰ τινὰς ἀρχαιολόγους μάλιστα, ὁ Φειδίας ἐν τῇ ἵππικῇ πολεμικῇ πομπῇ τῆς Ἱσοφόρου τοῦ Παρθενῶνος ἔλαβεν ὡς πρότυπα θεσσαλικὸν ἵππον· δύναται δὲ τις ὄντως νὰ εἶρῃ ὁμοιότητά τινά τῶν ὑπὸ Ἀθηναίων ἵππων ἀναβεβαμένων τούτων ἵππων πρὸς τοὺς εἰκονιζομένους ἐπὶ τῶν Λακόνικων νομισμάτων καὶ τῶν νομισμάτων ἄλλων θεσσαλικῶν πόλεων ὡς καὶ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας. Οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι διακρίνονται διὰ τοῦ μετρίου αὐτῶν ἀναστήματος, τῆς ὠραίας, ὀλίγον σιμῆς καὶ εὐμήλου κεφαλῆς, τοῦ κωροῦ αὐτῶν τραχήλου, τῶν ἀσάρκων πλευρῶν, τῆς ἀνεσταλμένης γαστρὸς ἐχούσης τὴν ὄψιν γαστρὸς κυνηγετικοῦ κυνὸς ἐκ τῶν παρὰ Γάλλοις levriers καλουμένων, τῶν εὐθέων καὶ ἰσοτενῶν γλουτῶν καὶ τῆς ἐπιχαρίτως ὀρθομένης καὶ κωρομένης οὐρᾶς. Ὁ Ἀλλιανὸς κατ' Ἀριστοφάνη τὸν Βυζάντιον ὡς ἔξης περιγράφει τοὺς θεσσαλικὸν ἵππου: «οἱ Θεσσαλοὶ ἵπποι δεινοὶ μὲν εἰς τὸ συναλάσαι θηρίον, ἀγαθοὶ δὲ εἰς ἀμίλλαν, ἐριστικοὶ γάρ· μέγεθος δὲ εἰσι σύμμετροι (μέτριοι), τὰς πλευρὰς ἀσάρκωτες, γαστέρα ἀνεσταλμένα, τραχήλον περιφερεῖς... ἔξ ἧς τῆ καθέδρα (?), τὰ νῶτα ἰσοτενεῖς». Καὶ ἦσαν μὲν μέτριοι, ὡς εἴρηται, τὸ ἀνάστημα οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι ἦσαν ὅμως οἱ ὑψηλότεροι τῶν ἑλληνικῶν ἵππων καὶ οἱ ταχύτεροι, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ὀμηρὸς γνωρίζων τοῦτο λέγει περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Εὐμήλου (υἱοῦ τοῦ Ἀδμήτου) ὅτι ὡς ἐκ τοῦ ἀναστήματος αὐτοῦ διακρίνεται μακρόθεν καὶ ὅτι τὸ ἄρμα τούτου ἐφθασε πρῶτον ἐν τῇ ἀρματοδρομίᾳ τῇ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πατρόκλου τεθείση. Οἱ ἵπποι οὗτοι ἠδύνατο νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὸν σημερινὸν ἵππον τῆς ἀραβικῆς γενεᾶς. Καὶ ὄντως προσβλέπων τις τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τῆς Θεσσαλίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς Λαρίσης καὶ Σκοτούσης¹, νομίζει ὅτι ἔχει πρὸς ὀφθαλμῶν ἵππον ἀραβικὸν τελείου τύπου καὶ εὐγενοῦς αἵματος (ἴδε εἰκόνα ἵππου οὐγγρικοῦ ἱποφορβίου). Τὰς ἀρετὰς τῶν δὲ ταύτας διετήρησαν οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μέχρι τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος· οὕτως ὁ Ἄψυρτος, ἱππίατρος ἐκ Προύσης τῆς Μ. Ἀσίας, ἀκμάσας ἐπὶ Μ. Κωνσταντίνου, λέγει περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἵππων ὅτι ἦσαν «θυμοειδεῖς καὶ δρομικοὶ ἐν ὄλῃ δὲ τῇ Ἑλλάδι, διαφέροντες οἱ θετταλοὶ»· ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν συνάγεται ὅτι οἱ θεσσαλικοὶ ἵπποι ὑπὸ γενικωτέρων ἔποιν ἐξεταζόμενοι ὑπήγοντο εἰς τὸν τύπον τῶν ἐλαφρῶν ἱππαστῶν ἵππων, τοῦτέστιν εἰς τὸν τύπον, εἰς ὃν καὶ οἱ σημερινοὶ θεσσαλικοὶ ἵπποι ὑπάγονται, (ἴδε εἰκόνα), οὐχὶ δὲ εἰς τὸν τύπον τῶν βαρέων ζευκτηρίων ἵππων ὡς Εὐρωπαῖοι τινὲς συγγραφεῖς, μετὰ

τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν συνάγεται πως ἤδη ὅτι ὄντως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Θεσσαλία δέον νὰ ἔτρεφε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ τὴν εἰκασίαν ταύτην καθίστησι βεβαίωτα, εἶνε ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς παρήγεν, ἦτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμιστῶν ἵππων οὐς παρέτασεν ἐν πολέμῳ. Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι 1500 ἵπποι μετέσχον τῆς εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείας τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἔχομεν ὅμως καὶ ἄλλας μαρτυρίας, καθ' ἃς ἰσάριθμοι ἢ καὶ πλείονες ἵπποι Θεσσαλοὶ μετέσχον ἐν προγενεστέροις καὶ μετέπειτα χρόνοις ἄλλων πολέμων· ἂν δὲ πιστεύσωμεν τῷ Ξενοφῶντι, ὅτε ἐταγέυετο ἡ Θεσσαλία, εἰς ἑξακισχιλίους οἱ ἵππεύοντες ἐγένοντο! (Ξενοφ. Ἑλλ. σ'. α' 8). Ὁ ἀριθμὸς εἶναι πάνυ σεβαστὸς καὶ ἂν δὲν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὁ ἀριθμὸς τῶν πολεμικῶν ἵππων οὐς ἠγόραζον ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ λοιπαὶ ἑλληνικαὶ πολιτεῖαι· εἶνε δὲ τρανοτάτη καὶ ἀρκοῦσα ἀπόδειξις ὅτι ἡ Θεσσαλία παρήγε μέγαν ἀριθμὸν ἵππων· διότι, ἵνα ἐκ τῶν ἵππων τούτων διαλεγῶσιν 6000 ὄλοι ἵπποι καταλληλοὶ δι' ἵππικόν, πάντως οἱ στρατεύσιμοι, οἱ καταλληλοὶ πρὸς πόλεμον ἐν γένει,

λαμβάνομένων ὑπ' ὄψιν καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν καὶ ὑπηρεσιῶν τοῦ στρατεύματος (μεταγωγικά κ.τ.λ.), θὰ ἦσαν 10000· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ διατρεφομένων ἵππων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦ ἔλασσον τῶν 100000 ἢ ἔστω τῶν 70000, τοῦτέστι τοῦ δεκαπλασίου ἢ ἑπταπλασίου τῶν στρατευσίμων. Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ διατρεφούση σχεδὸν 3000000 ἵππων, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατευομένων ἵππων δὲν ὑπερβαίνει τὰς 150000, ἐν πολέμῳ δὲ τὰς 300000, ἦτοι τὸ 1/10 τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ· ἐν Γερμανίᾳ ἐκ τῶν 4200000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 120000, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον, ἦτοι ἔλασσον τοῦ 1/16 ἐν Αὐστρίᾳ ἐκ τῶν 3900000 ἵππων αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ μὲν στρατεύονται 100000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ 190000 ἦτοι τὸ 1/20 αὐτῶν· ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκ τῶν 2000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν περὶ τοὺς 25000 μόνον ἵπποι, ἐν πολέμῳ δὲ τὸ διπλάσιον ἦτοι τὸ 1/40 αὐτῶν· ἐν Ἰταλίᾳ ἐκ τῶν 700000 ἵππων αὐτῆς εἶνε στρατεύσιμοι ἐν πολέμῳ κατὰ τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην τοῦ στρατηγοῦ Βαρατιέρη 95000, ἦτοι τὸ 1/7 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωσίᾳ ἐκ τῶν ἑλέκεῖνα τῶν 30000000 ἵππων αὐτῆς στρατεύονται ἐν εἰρήνῃ μὲν 250000 περίπου, ἐν πολέμῳ δὲ περὶ τὰς 500000, ἦτοι τὸ 1/60 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ἰαπωνίᾳ διατρεφούση 1500000 ἵππων ἐστρατεύθησαν ἐν πολέμῳ 150000· δύνανται δ' ἔτι νὰ στρατευθῶσιν ἕτεροι 50000, ἦτοι τὰ 2/15 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ· ἐν Ρωμανίᾳ ἐκ τῶν 800000 ἵππων αὐτῆς χρησιμοποιοῦνται ἐν πολέμῳ 250000, ἦτοι τὸ 1/27 αὐτῶν· ἐν Βουλγαρίᾳ ἐκ

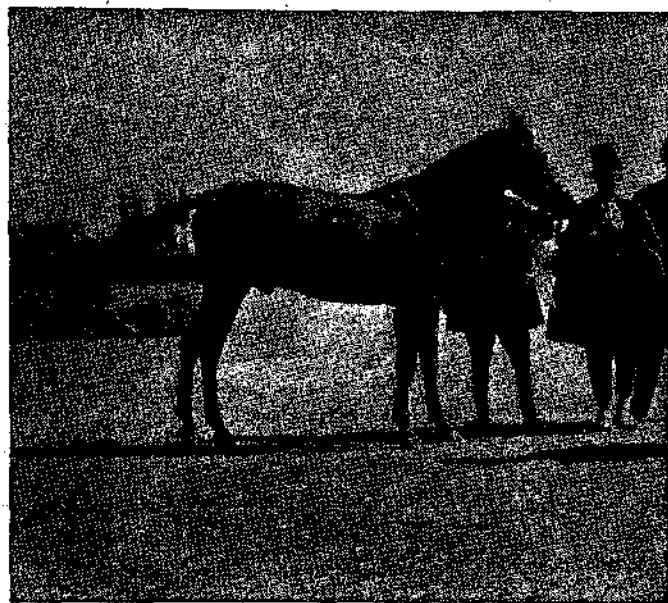
(¹) Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὰ νομίσματα καὶ ἐν γένει τὰ ἀνάγλυφα δὲν ἀποδίδουσι πάντοτε τὴν φυσικὴν τῶν εἰκονιζομένων μορφήν, θεωροῦνται δὲ πολλάκις ὡς τεχνουργαῖα το



Εδγενής άραβικός ίππος τής σήμερον άναστήματος 1η-48 εϋ-
ρισκόμενος εν τῷ αυτοκρατορικῷ ίπποφορβίῳ τής Babolna
(Ούγγαρία) παρατιθέμενος πρὸς σύγκρισιν.

τούτων δὲ καὶ τινες τῶν ἡμετέρων, ἠθέλησαν
να παραστήσωσι.

Τρόπος ίπποτροφίας. — Ἡ ίπποτροφία ἐν
Θεσσαλίᾳ ἠσκειτο μᾶλλον ἐν μεγάλῳ ἐν συ-
στηματικοῖς ίπποφορβίοις πλουσιῶν γαιοκτη-
μόνων, ὡς ἐκ πολλῶν τε ἄλλων τεκ-
μηρίων εἰκάζεται καὶ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ
Ἀριστοτέλους περὶ τῶν ίπποτροφούν-
των ἐν γένει λεγομένων. Αὐτὸς δὲ
Βουκεφάλας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου
προήρχετο ἐκ τῶν ίπποφορβίων πλου-
σίῳ τινος Θεσσαλοῦ Φιλονίκου· ἐν
αὐτοῖς οἱ παραγόμενοι ίπποι ἐσημει-
οῦντο καυτηριαζόμενοι εἰς τὸν μηρὸν
διὰ πεπυρακτωμένον σιδήρον φέρον-
τος κεχαραγμένην ἐπ' αὐτοῦ κεφαλὴν
βοός, ἣτις καὶ ἐπετυποῦτο ἐπὶ τοῦ
δέρματος, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα Βουκε-
φάλας. Ἡ συνήθεια αὕτη καὶ σήμε-
ρον ἐτι εἶνε ἐν χρήσει παρ' ἅπασιν τοῖς
ἀξιόις λόγου ίπποφορβίοις τῆς Ἐδ-
ρώπης, ἀποδεικνύουσα μόνη αὕτη
τὴν ὑπαρξιν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκει-
νους καὶ ἄλλων ίπποφορβίων ἐν τε
Θεσσαλίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ἐχόν-
των ἕτερον ἰππόσημον. Τοιαῦτα γνω-
στὰ ἰππόσημα ἦσαν τὸ γράμμα κάππα
(Κ) ἢ κόππα (Q) ἢ τὸ σάν (MT), ὅθεν



Ἴππος Θεσσαλικὸς τής σήμερον άναστήματος 1η-47 παρα-
τιθέμενος πρὸς σύγκρισιν.

καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς παραγόμενοι ίπποι καπ-
ποφόροι, κοππαῖται, ἢ σαμφόροι ἐκα-
λοῦντο. Τὰ σημεῖα δὲ ταῦτα μεγάλως
ἐπεξητοῦντο, ὡς καὶ σήμερον, παρὰ τῶν
ἀγορασιῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ ίππο-
φορβίου τῆς προελεύσεως καὶ τῆς εὐ-
γενοῦς ἐπομένως καταγωγῆς τοῦ πωλου-
μένου ίππου. Τὸ τοιοῦτον, ὡς εἶπομεν,
ἀποτελεῖ ἀρκοῦσαν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ίπ-
ποτροφία ἐν Θεσσαλίᾳ ἠσκειτο ἐν με-
γάλῳ, διότι ἂν δὲν ὑπῆρχον καὶ ἄλλα
ίπποφορβία τῶν τοῦ Φιλονίκου ἐν Θεσ-
σαλίᾳ ἢ ἂν αὐτὸς οὗτος ὁ Βουκεφάλας
δὲν παρήγετο ἐν μεγάλῳ πῶς ίπποφορ-
βίῳ, δὲν θὰ ἔφερεν οὐδὲν σημεῖον, ἦτοι δὲν
θὰ ἐσημειοῦτο ποσῶς. Καίτοι δὲ ὁ Ὅ-
μηρος μόνον εἰς τὰ ἀρχαῖα Τρίκκαλα
ἀποδίδει τὸ ἐπίθετον ἰππόβοτος, λέγων
«Τρίκης ἐξ ἰπποβότοιο», ἢ εἰς τὸ ἰπι-
κὸν ὅμως ὀφειλομένη ἰσχὺς τῶν Θεσσα-
λῶν γένει, μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονούντων,
(Ξενοφ. Ἑλλ. Δ. 3, 9. Πλουτ. Ἀγισίλ.
16, κτλ.), καὶ ἡ πρὸς τὸν ίππον τρεφο-
μένη στοργὴ αὐτῶν, ἐκδηλουμένη, ὡς
εἴρηται, ἐν τοῖς νομίμασι πλείστων Θεσσαλικῶν
πόλεων, ἀποδεικνύει ὅτι ἅπασα ἡ Θεσσαλία καὶ
ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀνάγκης κατὰ τοὺς ἀρχαίους
ἐκείνους χρόνους ἦτο ἰπποβριθὴς καὶ εἶχεν οἰο-
νεῖ καταστῆ ἐν μέγα ἰπποφορβίῳ.

ΙΩ. Χ. ΒΑΑΣΣΗΣ
Υπολογιστὸς τοῦ Πανεπιστημίου

ΚΡΟΥΠΕΡ

Νεκρὸς ἐπῆγε, ὡς ἠθέλε,
Ὁ δοξασμένος γέρος,
Ἐκεῖ ποῦ, θεῖο πετούμενο,
Μές ἀπὸ ξένο μέρος,
Πάντα ἡ ψυχὴ του ἐγύριζε
Μὲ πόθο, μὲ καῦμό.

Βαθνά, σὶ ἀνήλια χῶματα,
Ποῦ ὁ Σεβαστὸς ἐτάφη,
Σὰ μαγεμένη ἐχύθηκε
Μία φλέβα ἀπὸ χρυσάφι,
Νὰ στεφανώσῃ θέλοντας
Τὸ μέτωπο τ' ἀγνό.

Ἄες καὶ ἀπὸ τρόμο ἐσπάρραξε
Τὸ πεθαμένο σῶμα,
Τὰ μάτια ἐσπιθοβόλησαν,
Κ ἐπρόφερε τὸ στόμα
Λόγια πικρά, ποῦ πνέοντας
Δὲν ἔβγαλε ποτέ.

Μέταλλο πλούσιο, ἐφώναξε,
Τραβήξον ἕς ἄλλα βάρη!
Πῶς ἐδῶ μέσα βρῖσκεσαι
Μόλις ἢ Ἀγγλία τὸ μάθη,
Θὰ σκάψει καὶ τὸ μνήμα μου,
Γυρεύοντας ἐσέ.

Δὲ θέλω ἐτιὰ γυροτόκλαση
Καὶ ὀλόρθο κυπαρίσσιον
Πόνον σημάδι ψεύτικο
Δὲ θέλω νὰ συγχίση
Τὴν ἐρημὴ ποῦ ἀναπαύομαι
Τοῦ τάφου κατοικία.

Ποῦλὶ μὴν ἔρθῃ ἀνάερα
Κάθε ποῦ ἢ μέρα φέξῃ,
Μ' ἓνα γοργὸ φτεροῦγιασμα
Σκληρὰ νὰ περιπαιξῇ
Τὴν ἀκριβὴ τοῦ τόπου μου
Χαμένην ἐλευθερίᾳ.

Μόνον — ἀχνὰ φαντάσματα —
Οἱ ἀνδρεῖοι πολεμιστάδες,
Ποῦ βάραν μὲ τὸ αἷμα τους
Ράχαις, βουνά, πεδιάδαις,
Ἄργα τὸ βράδυ ἄς ἐρχονται,
Καὶ ἄς κρυφοκλαίουν μ' ἐμέ.

Ἀφορεσμένο μέταλλο,
Τραβήξον ἕς ἄλλα βάρη!
Πῶς ἐδῶ μέσα βρῖσκεσαι
Μόλις ἢ Ἀγγλία τὸ μάθη,
Θὰ σκάψει καὶ τὸ μνήμα μου,
Γυρεύοντας ἐσέ.

Νέους θησαυροὺς καλῆτερα
Μὲ σέβας νὰ ζητήσῃ
Ἐδῶ, ποῦ τόσα ὁ πόλεμος
Παιδιά της ἔχει σβύσει
Ἐδῶ ποῦ ἀκόμα κείτονται
Τὰ ξένα τους κορμιά.

Ναί, μὲ ζηλεύουν. Ἄμποτε,
Στὸ φῶς βγαλμένα πάλι,
Νὰ ἰδοῦν κ' ἐκεῖνα γλήγορα
Τὸ ποθητὸ ἀκρογιάλι,
Ὅδε τὰ πήρε, ὡς θύματα,
Φιλόσπαγγη ἀδικία.

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ο ΒΥΣΣΙΝΟΚΗΠΟΣ

ΔΡΑΜΑ ΕΙΣ 4 ΠΡΑΞΕΙΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΡΑΝΙΕΦΣΚΗ Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβνα, γαιοκτήμων.

ΑΝΝΙΑ, κόρη της, 17 χρόνων.

ΒΑΡΙΑ, βαπτιστική της, 24 χρόνων.

ΓΑΓΕΦ, Λεωνίδας 'Ανδρέγεβιτς, αδελφός της Ρανιέβσκη.

ΛΟΠΑΧΗΝ, 'Ερμόλαος 'Αλεξέγεβιτς, έμπορος.

ΤΡΟΦΙΜΟΦ, Πέτρος Σεργέγεβιτς, φοιτητής.

ΣΥΜΕΩΝΟΦ-ΠΙΣΤΣΙΚ, Βόρις Βορίσοβιτς, γαιοκτήμων.

ΣΑΡΛΟΤΤΑ ΙΒΑΝΟΒΝΑ, οικοδιδάσκαλος.

ΕΠΙΧΟΔΟΦ, Συμεών Παντελέγεβιτς, υπάλληλος γραμματέας.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ, υπηρέτρια.

ΦΙΡΣ, υπηρέτης, γέρος 87 χρόνων.

ΓΙΑΣΣΑΣ, νέος, υπηρέτης.

Διαβάτης.

Σιδηροδρομικός σταθμάρχης.

Ταχυδρομικός υπάλληλος.

Προσεκλιμένοι, υπηρέται.

'Η σκηνή εις τὸ κτήμα τῆς Α. Α. Ρανιέβσκη.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Δωμάτιον, ποῦ ἔως τώρα ὀνομάζεται παιδικόν. Μία ἀπὸ τὰς θύρας ὁδηγεῖ ἐπὶ δωμάτιον τῆς Ἄννας. Ὅποτε ἀπὸ λίγο ἀνατέλλει ὁ ἥλιος. Εἶνε πλέον Μάιος, ἀνθίζουσι ἡ βυσσιναίαι, ἀλλὰ σὸν κήπο κάνει κρύο, ἀγιάζει. Τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου εἶναι κλειστά. Μπαίνει ἡ Δουνιάσσα μετὰ καὶ ὁ Λοπάχην μετὰ βιβλίον.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ἦρθε τὸ τραῖνο, δόξα ὃ ὁ Θεός. Τί ὥρα εἶνε;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Κοντεύουν δύο. (Σβύνει τὸ κεφάλι) Ξημερώνει πιά.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Καὶ πόσο νὰ καθυστέρησε τὸ τραῖνο; Τοῦλάχιστον δύο ὥρες. (Χασμάται καὶ τανύεται) Ἄμ' ἐγὼ ὁ παλαβός! Ἦρθε ἀπίτηδες ἐδῶ γιὰ νὰ τοὺς ὑποδεχθῶ ἐπὶ σταθμὸν κ' ἔξαφνα, ἀκούς ν' ἀποκοιμηθῶ. Καθιστὸ μ' ἐπῆρε ὁ ὕπνος. Τί δυσάρεστο. Δὲ μ' ἐξυπνοῦσε, καὶ μὲν...

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ἐγὼ θαρροῦσα πῶς εἶχατε φέγει. (ἀκροάζεται) Νά, μοῦ φαίνεται πῶς ἔρχονται πιά.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — (ἀκροάζεται) Ὅχι... Ἴσα με νὰ παραλάβουν τὰς ἀποσκευὰς των, τὸ ἓνα, τὸ ἄλλο... (παύσις) Ἡ Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβνα ἔμεινε ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πέντε χρόνια, νὰ ἰδοῦμε πῶς ἔγινε τώρα... Καλὸς ἄνθρωπος εὐγενικιά, ἀπλή γυναικία. Θυμοῦμαι, ὅταν ἤμουν δεκαπέντε χρόνων παιδαρέλι, ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου, ἐκρατοῦσε τότε ἐδῶ μαγαζί, μοῦ εἶχε δώσει μιὰ γροθιά ἐπὶ πρόσωπο καὶ μ' ἐπῆραν τὰ αἵματα ἀπὸ τὴν μύτη, εἶχαμε ἔλθει τότε μετὰ ἐπὶ τὴν ἀλλήν γιὰ κάποιον ὑπόθεσι — ἦταν πιωμένος. Ἡ Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβνα, τὸ ἐνθυμοῦμαι σὰν καὶ τώρα, ἦταν ἀκόμη πολὺ νέα, ἀχαμνούτσικη, μ' ἔφερε ἐπὶ νιπτήρα, σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ δωμάτιον τῶν παιδιῶν. «Μὴν κλαῖς, — μοῦ εἶπε, — χωριατόπουλο, ὡς ποῦ νὰ παντρευθῆς θὰ γιάνης. — (παύσις) Χωριατόπουλο. Εἶν' ἀλήθεια, πῶς ὁ πατέρας μου ἦταν μουζικός, ἐγὼ μολαταῦτα νά, φορῶ ἄσπρο γελέκο καὶ κίτρινα παπούτσια. Σὰν γαῖδαρος μετὰ σέλλα. Μονάχα πῶς εἶμαι πλούσιος, καὶ ἔχω πολλὰ χρήματα ἂν με καλοεξετάσης ὁμοῦ δὲν εἶμαι παρὰ ἓνας χωριάτης ἀπὸ τοὺς πὶο χωριάτες... (φυλλομετρεῖ βιβλίον) Νά, ἐδιάβασα τὸ βιβλίον — τίποτε δὲν ἐκατάλαβα. Τὸ διάβασα καὶ μ' ἐπῆρε ὁ ὕπνος. (παύσις)

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Καὶ τὰ σκυλιὰ ὀληγνύκτα δὲν εἶχαν ἡσυχία; μυρσιόθηκαν πῶς ἔρχονται τ' ἀφεντικά.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Τί ἔπαθες, Δουνιάσσα, κ' εἶσαι ἔτσι;...

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Τὰ χέρια μου τρεμουλιάζουν... Μοῦρχειται λιγοθυμιά.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Πολὺ χαϊδεμένη, βλέπω, μοῦ γένηκες, Δουνιάσσα. Καὶ τνύνεσαι σὰν κυρία, κ' ἡ χτενισιά σου τὰ ἴδια... Δὲν κάνεις καλά. Δὲν πρέπει νὰ ξεγνῆς τί εἶσαι.

(Μπαίνει ὁ 'Επιχόδοφ μετὰ ἀνθοδέσμην φορεῖ σακκάκι καὶ γυλιστερὰ ποδήματα ποῦ τρίζουν δυνατὰ τοῦ πέφτει ἡ ἀνθοδέσμη).

ΕΠΙΧΟΔΟΦ (σηκώνει τὴν ἀνθοδέσμη) — Νά, τῶστελε ὁ περιβολάρχης καὶ εἶπε νὰ τὸ

βάλουν ἐπὶ τὴν τραπεζαρία. (δίνει τὴν ἀνθοδέσμη ἐπὶ τὴν Δουνιάσσα).

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Καὶ νὰ μοῦ φέρης κβὰς.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Πολὺ καλά. (φεύγει).

ΕΠΙΧΟΔΟΦ. — Κάνει ἀγιάζει, τρεῖς βαθμοὺς παγωνιά καὶ ἡ βυσσιναίαι δλαῖς εἶνε ἐπὶ τὸν ἀνθό τους. Κλίμα δά, νὰ σοῦ πῶ, καὶ τὸ δικό μας. (στεναίξει) Τὸ κλίμα μας δὲ μπορεῖ νὰ ὠφελεῖ ὅταν πρέπει. — Κυττάξτε νὰ δῆτε, 'Ερμόλαϊ Ἀλεξέγεβιτς, ἀγόρασα προχθὲς ποδήματα καὶ τολμῶ νὰ σὰς βεβαιώσω, πῶς τρίζουν ἀνυπόφορα. Μὲ τί τάχατες νὰ τ' ἀλείψω;

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Φύγε ἀπ' ἐκεῖ. Μ' ἐσκότισες.

ΕΠΙΧΟΔΟΦ. — Ἀδύνατο νὰ μὴ μοῦ τύχη κάθε μέρα καὶ μιὰ κακομοιριά. Καὶ δὲ μοῦ κακοφαίνεται, ἐσυνήθισα πιά καὶ μάλιστα χαμογελῶ.

(Ἡ Δουνιάσσα μπαίνει καὶ προσφέρει ἐπὶ τὸν Λοπάχην κβὰς).

ΕΠΙΧΟΔΟΦ. — Ἄς πηγαῖνο. (σκοντάφτει ἐπὶ μιὰ καρέκλα ἢ καρέκλα πέφτει) Νά... (σὰν νὰ θριαμβεύη) Νά, βλέπετε, με συγχωρεῖτε γιὰ τὴν ἔκφρασι, αὐτὸ τὸ περιστατικόν, παραδειγματὸς χάριν... Δὲν εἶνε πολὺ περιέργον; (φεύγει).

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ξεύρετε, 'Ερμόλαϊ Ἀλεξέγεβιτς, ὁ 'Επιχόδοφ μοῦ ἔκαμε πρότασι.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ἄ!

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Δὲν ἤξερω πῶς νὰ σὰς τὸ πῶ... Εἶνε ἡσυχος ἄνθρωπος, ὅταν ὁμοῦ ἀρχίτη καμμιὰ φορὰ νὰ μιλή, δὲν τὸν καταλαβαίνεις τί λέει. Καὶ καλά μιλεῖ καὶ αἰσθηματικά, ἀλλὰ σκοτεινά. Ἐμένα σὰν νὰ μοῦ ἀρέσῃ. Μ' ἀγαπᾷ φοβερά. Εἶνε ἄνθρωπος ἀτυχός, κάθε μέρα θὰ τοῦ τύχη καὶ κάτι, καὶ γιὰ τοῦτο οἱ δικοὶ μας ἐδῶ τὸν πειραίζουν καὶ τότε λένε: εἰκοσιδύο κακομοιριές...

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Νά τους, ἔρχονται, θαρρῶ...

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ἔρχονται! Μὰ τί ἔπαθα ἐγὼ... ἐπάγωσα ὄλη.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Αὐτοὶ εἶνε. Πᾶμε νὰ τοὺς ὑποδεχθῶμε. Θὰ με γνωρίσῃ τάχατες; Πέντε χρόνια ἔχομε νὰ ἰδωθῶμε.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ (ταραγμένη). — Μοῦρχειται λιγοθυμιά... Ἄχ, θὰ πέσω!...

(Ἀκούεται ὁ κρότος δύο ἀμαξῶν, ποῦ πλησιάζουν ἐπὶ τὸ σπίτι. Ὁ Λοπάχην καὶ ἡ Δουνιάσσα φεύγουν βιαστικά. Ἡ σκηνὴ ἀπομένει ἀδειανή. Στὰ γειτονικά δωμάτια ἀρχίζει θόρυβος. Ἀκουρβάντας ἐπὶ ραβδί, περνεῖ βιαστικὰ μέσα ἀπὸ τὴν σκηνὴν ὁ Φίρς, ποῦ ἐπῆγε νὰ προῦπαντήσῃ τὴν Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβναν φορεῖ

ἀρχαίαν οἰκοστολήν καὶ ψηλὸ καπέλο. Κάτι μουρμουρίζει, ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ κανεὶς οὔτε λέξι. Ὁ θόρυβος πῶς ἀπὸ τὴν σκηνὴν ὀλοένα ἀξάνει. Φωνή: — «Ἄς περάσωμ' ἐδῶ... Ἡ Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβνα, ἡ Ἄννα καὶ ἡ Σαρλόττα Ἰβάνοβνα μετὰ σκυλιὰν δεμένον ἐπὶ ἀλυσίδα, φοροῦν τοῦ ταξιδιοῦ φορέματα, ἡ Βάρια μετὰ παλτό καὶ μετὰ μανδήλι ἐπὶ κεφάλι, ὁ Γάγεφ, ὁ Συμεώνοφ-Πίσταικ, ὁ Λοπάχην, ἡ Δουνιάσσα μετὰ μπόγον καὶ ὄμβρέλαν, οἱ ὑπηρεταὶ μετὰ ἀποσκευὰς — ὅλοι περνοῦν μέσα ἀπὸ τὸ δωμάτιον).

ΑΝΝΙΑ. — Ἄς περάσωμ' ἐδῶ. Θυμᾶσαι, μαμιά, ποιά κάμαρα εἶν' αὐτή;

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ (χαρούμενη, συγκινημένη). — Τῶν παιδιῶν!

ΑΝΝΙΑ. — Τί κρύο, ξέβλιασαν τὰ χέρια μου. (Στὴν Λιουμπόβ 'Ανδρέγεβναν). Τὰ δωμάτια σας, τὸ ἄσπρο καὶ μενεξελί, ὅπως ἦσαν, μαμιά, ἔτσι κ' ἔμειναν.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Ἡ κάμαρα τῶν παιδιῶν, ἀγαπητή μου, εἶνε ὡραῖο δωμάτιον... Ἐδῶ ἐκοιμώμουν ἐγὼ ὅταν ἤμουν μικρή... (Κλαίει). Καὶ τώρα εἶμαι σὰν μικρή... (Φιλεῖ τὸν ἀδελφὸν τῆς, τὴν Βάρια καὶ ἔπειτα πάλιν τὸν ἀδελφὸν τῆς). Ἡ Βάρια, ὅπως ἄλλοτε, πάντα ἡ ἴδια, μοιάζει σὰν καλογρηά. Καὶ τὴν Δουνιάσσα τὴν ἐγνώρισα... (Φιλεῖ τὴν Δουνιάσσα).

ΓΑΓΕΦ. — Δυὸ ὄραις καθυστέρησε τὸ τραῖνο, ἀκούς ἐκεῖ! Τάξις ἀλήθεια!

ΣΑΡΛΟΤΤΑ (Στὸν Πίσταικ). — Τὸ σκυλάκι μου τρώγει καὶ καρύδια.

ΠΙΣΤΣΙΚ (ἐκκληρῆτος). — Φαντασθῆτε!...

(Φεύγουν ὅλοι, ἐκτὸς τῆς Ἄννας καὶ τῆς Δουνιάσσας).

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Μαῦρα μάτια ἐκάναμε ὡς ποῦ νάρθῃτε... (βγάζει τῆς Ἄννας τὸ παλτό καὶ τὸ καπέλο).

ΑΝΝΙΑ. — Τέσσαρες νύκτες ἐπὶ τὸ ταξίδι δὲν ἐκοιμήθηκα. Τώρα εἶμαι παγωμένη.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ὅταν ἐφυγάτε, τὴ μεγάλη σαρακοστή, ἦταν χιόνια, παγωνιά, καὶ τώρα; Ἀγαπημένη μου κυρία! (Γελά, τὴν φιλεῖ). ἔχασα τὴν ὑπομονή μου πιά νὰ σὰς περιμένω, ἀγάπη μου, φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου... ἔχω νὰ σὰς πῶ, ἀμέσως, μιὰ στιγμὴ, δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ κρατήσω...

ΑΝΝΙΑ (Μὲ ἀδιαφορία). — Τί, ἔχομε πάλι τίποτε...

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ὁ Γραμματικὸς 'Επιχόδοφ ὕστερ' ἀπ' τὴν Λαμπρὴν μοῦκανε πρότασι.

ΑΝΝΙΑ. — Ἐπὶ ὄλο τὰ ἴδια... (Διορθώνει τὰ μαλλιά τῆς). Μοῦπεςαν δλαῖς μου ἡ φορ-

κέταις. . . (Είπε πολύ κουρασμένη, κλονίζεται μάλιστα).

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Δεν ήξερω πιά τί να σκεφθώ. Μ' αγαπᾶ. Ξέρετε πώς μ' αγαπᾶ!

ANNIA. (Κυττάζει την θύρα της τρυφερά). — Ἡ κάμαρά μου, τὰ παράθυρά μου, σὰν νὰ μὴν ἔλειψα καθόλου. Εἶμαι σπῆτι μας! Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ σηκωθῶ, θὰ τρέξω στὸν κήπο. . .

"Αχ, ἄς εἰμποροῦσα ν' ἀποκοιμηθῶ! Σ' ὄλο τὸ ταξίδι δὲν ἐκοιμήθηκα, μ' ἐκούραζε ἡ ἀνησυχία.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ (χαρούμενη). — Προχθὲς ἦλθε κ' ὁ Πιότρο Σεργιέβιτς.

ANNIA. — Ὁ Πετράκης;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Κοιμάται μὲς στὸ λουτρό. Δὲ θέλω, λέει, νὰ τοὺς στενοχωρήσω. (Παρατηρεῖ τ' ὰρολόγι της). Θὰ εἶνε καιρὸς νὰ τὸν ἐξυπνήσω, ἀλλὰ ἡ Βαρβάρα Μιχαήλοβνα δὲ μ' ἀφίνει. Μὴν τὸν ἐξυπνήσης, λέει.

(Εἰσέρχεται ἡ Βάρια, ἀπὸ τὴν μέσην της κρέμεται δέση κλειδιῶν.)

ΒΑΡΙΑ. — Δουνιάσσα, γλήγορα καφέ. . . Ἡ μαμά ζητεῖ καφέ.

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ἀμέσως. (φεύγει)

ΒΑΡΙΑ. — Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἦρθατε. Εἶσαι στὸ σπῆτι πάλι, (τριβεταί κοντὰ της). Ἡ χρυσὴ μου ἦρθε! Ἡ ὠραία μου ἦρθε, νὰ τήνε χαρῶ ἐγώ!

ANNIA. — Τί ἐγράφηξα.

ΒΑΡΙΑ. — Φαντάζομαι!

ANNIA. — Ἐφυγα τὴ Μεγαλοβδομάδα, ἔκαμνε κρῦο τότε. Ἡ Σαρλόττα ὄλο τὸ δρόμο μιλοῦσε, ἔκανε ταχυδακτυλουργίες. Τί ἤθελες νὰ μοῦ τήνε φορτώσης τὴ Σαρλόττα;

ΒΑΡΙΑ. — Ἀμὲ μοναχὴ σου ἤθελες νὰ ταξιδεύης, νὰ σὲ χαρῶ, δεκαεπτὰ χρονῶ κορίτσι;

ANNIA. — Φθάνομε στὸ Παρίσι, κρῦο, χιόνια κ' ἐκεῖ. Τὰ γαλλικὰ τὰ μιλῶ ἔλεεινά. Ἡ μαμά κατοικεῖ στὸ πέμπτο πάτωμα, φθάνω στὸ σπῆτι καὶ βλέπω ἐκεῖ κάποιους Γάλλους, κυρίες, ἕνα πάστορα μὲ τὸ βιβλιαράκι του, — καπνὸς γιομάτο τὸ δωμάτιο καὶ ἄβολα. Ἀμα εἶδα αὐτὰ, ἐλυπήθηκα τὴ μαμά, τόσο τὴν ἐλυπήθηκα, ἀγκάλιασα τὸ κεφάλι της, τῆς τὸ σφιξα μὲ τὰ χέρια καὶ δὲ μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω. Ἡ μαμά ἔπειτα ὄλο μ' ἐκαλόπιανε, ἔκλαιε. . .

ΒΑΡΙΑ. — (συγνημένη) Μὴν τὰ λές, μὴν τὰ λές. . .

ANNIA. — Τὴν ἐκανλί της κοντὰ στὸ Μαντόν τὴν ἐπούλησε πιά, τίποτε δὲν τῆς ἔμεινε, τίποτε. Καὶ σὲ μένα πιά δὲν ἔμεινε τίποτε, μό-

λις καὶ μετὰ βίας ἐφθάσαμε. Καὶ ἡ μαμά δὲν τὸ καταλαβαίνει. Καθόμαστε στὸ σταθμὸ νὰ γευματίσωμε, κ' αὐτὴ ζητεῖ νὰ τῆς δώσουν τὸ ἀκριβότερο πιᾶτο, στοὺς ὑπηρέτας δίνει ἀπὸ ἕνα ρούμπλι. Ἡ Σαρλόττα τὰ ἴδια Κι' ὁ Γιάσσας, κ' αὐτὸς ἀκόμη ζητεῖ μιὰ μερίδα — εἶνε φοβερό. Ἡ μαμά, ξέρεις, ἔχει ὑπηρέτη, — τὸ Γιάσσα, τὸν ἐφέραμε ἐδῶ. . .

ΒΑΡΙΑ. — Τὸν εἶδα τὸν παληάνθρωπο.

ANNIA. — Δὲ μοῦ λές, ἀλήθεια, ἐπληρώσατε τοὺς τόκους;

ΒΑΡΙΑ. — Δὲ βαρυνέσθε.

ANNIA. — Θεέ μου, Θεέ μου! . .

ΒΑΡΙΑ. — Τὸν Αὔγουστο θὰ πουλήσουν τὸ κτήμα. . .

ANNIA. — Θεέ μου. . .

ΛΟΠΑΧΗΝ. — (Προβάλλει ἀπὸ τὴν θύρα καὶ βελαῖ). Μέ-ε-ε. . . (Φεύγει).

ΒΑΡΙΑ. — (δακρυσμένη). Νὰ τὸν εἶχα νὰ τοῦ δώσω. . . (φοβερίζε με τὴ γροθιά).

ANNIA. — (Ἀγκυλιάζει τὴν Βάρια, σιγὰ) Βάρια, σοῦ ἔκαμε πρότασι; (Ἡ Βάρια κάνει νεῦμα ἀρνητικό). Αὐτὸς σ' αγαπᾶ αἱ; Γιατί δὲν ἐξηγεῖσθε, τί περιμένετε;

ΒΑΡΙΑ. — Ἐγὼ νομίζω, πὼς τίποτε δὲν θὰ γίνῃ. Αὐτὸς ἔχει πολλὰς δουλειές, ποῦ νὰ σκεφθῆ ἔμένα. . . οὔτε μὲ προσέχει. Ἄς πάη στὸ καλὸ ὁ χριστιανὸς, μοῦ κάνει κακὸ νὰ τόνε βλέπω. . . Ὅλοι ἔχουν νὰ κάμουν γιὰ τὸ γάμο μας, ὄλοι μὲ συγχαίρονται, ἐνῶ πράγματι, τίποτε δὲν εἶνε μοῦ φαίνεται σὰν νὰ εἶνε ὄνειρο. . . (μὲ ἄλλο ὄψος). Ἡ καρφίτσα σου μουῖζει σὰν μέλισσα.

ANNIA (θλιβερὰ). — Μοῦ τὴν ἀγόρασε ἡ μαμά. (Πηγαίνει στὸ δωμάτιό της, μιλεῖ χαρωπά, σὰν παιδί). Ἐγὼ στὸ Παρίσι ἀνέβηκα μὲ τὸ ἀερόστατο!

ΒΑΡΙΑ. — Ἡ ψυχίτσα μου ἦρθε! Ἡ ὁμορφούλα μου ἦρθε!

(Ἡ Δουνιάσσα ἐπέστρεψε πλέον μὲ τὸ μπρῆκι καὶ ψήνει καφέ).

ΒΑΡΙΑ. — (Στέκεται κοντὰ στὴ θύρα). Καταγίνομαι ὀλημέρα στὸ νοικοκυριό, ψυχούλα μου, καὶ ὄλο συλλογίζομαι, πότε θὰ σὲ παντρέψωμε κ' ἐσένα μὲ κανένα πλούσιο καὶ τότε νὰ ἡσυχάσω πιά κ' ἐγώ. Νὰ πάγω στὴν ἔρημο, ἔπειτα νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσω στὸ Κίεβο. . . στὴ Μόσχα, κ' εἶσαι, λέει, ὄλο νὰ ταξιδεύω σ' ὄλους τοὺς ἀγίους τόπους. . . Νὰ πηγαίνω. . . νὰ πηγαίνω. . . Τί ὠραία! . .

ANNIA. — Τὰ πουλάκια κελαιδοῦν στὸν κήπο. Τί ὠρα νὰ εἶνε;

ΒΑΡΙΑ. — Θὰ εἶνε τρεῖς. Καιρὸς νὰ κοιμηθῆς, πουλάκι μου. (Μπαίνει εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Ἄννας). Τί ὠραία!

Μπαίνει ὁ Γιάσσας μὲ σάλι καὶ μικρὸν ταξιδιωτικὸν σάκκον).

ΓΙΑΣΣΑΣ. — (Περνᾶ μέσα ἀπὸ τὴ σκηνή μὲ εὐγένειαν). Εἰμπορεῖ νὰ περάσῃ κανεὶς ἀπ' ἐδῶ;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Καὶ ποῦ νὰ σᾶς γνωρίσῃ κανεὶς, Γιάσσα. Ἐγίνατε σωστὸς εὐρωπαῖος.

ΓΙΑΣΣΑΣ. — Χμ. . . Ἀμ' ἐσεῖς ποῖα εἶσατε;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ὅταν ἐφύγατε σεῖς ἀπ' ἐδῶ ἐγὼ ἤμουνά τόση δά. . . Εἶμαι ἡ Δουνιάσσα, ἡ κόρη τοῦ Θεοδώρου τοῦ Κοζογέδοφ. Δὲ μὲ θυμάστε;

ΓΙΑΣΣΑΣ. — Χμ. . . ἀγγουράκι! (Παρατηρεῖ γύρω καὶ τὴν ἀγκυλιάζει ἐκείνη ξεφωνίζει καὶ τῆς πέφτει ἕνα πιατάκι. Ὁ Γιάσσας φεύγει τρέχοντας).

ΒΑΡΙΑ. (μὲ δυσασεστημένη φωνή) — Τί ἔσπασε πάλι;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. (δακρυσμένη) — Ἐνα πιατάκι ἔσπασα. . .

ΒΑΡΙΑ. — Εἶνε γούρι.

ANNIA (βγαίνει ἀπὸ τὸ δωμάτιό της). — Δὲν ἔπρεπε νὰ εἰδοποιήσωμε τὴ μαμά, πὼς ὁ Πετράκης εἶν' ἐδῶ. . .

ΒΑΡΙΑ. — Ἐγὼ εἶπα νὰ μὴ τὸν ἐξυπνήσουν.

ANNIA. (συλλογισμένη) — Ἐδῶ κ' ἔξη χρόνια ἀπέθανε ὁ πατέρας, ὕστερ' ἀπὸ ἕνα μῆνα ἐπνίγηκε στὸν ποταμὸ ὁ ἀδελφός μου Γρησας, ἕνα ὠραῖο, ἑπτὰ χρονῶ ἀγοράκι. . . Ἡ μαμά δὲ μπόρεσε νὰ τὸ ὑποφέρῃ, ἔφυγε, ἔφυγε, χωρὶς νὰ γυρίσῃ νὰ ἰδῆ πίσω της. . . (ἀνατριχιάζει) Πὼς τὴν καταλαβαίνω ἐγὼ, ἂν τὸ ἤξευρε! (διακοπὴ) Καὶ ὁ Πετράκης Τροφίμοφ ἦτανε δάσκαλος τοῦ Γρησας καὶ μπορεῖ νὰ τῆς τὸ θυμίσῃ. . .

(Μπαίνει ὁ Φίρς, φορεῖ σακκάκι καὶ ἄσπρο γελέκο).

ΦΙΡΣ. (πηγαίνει ἐκεῖ ποῦ εἶνε τὸ καφέμπριχο περιφροντῆς) — Ἡ κυρία ἐδῶ θὰ φάγῃ. . . (φορεῖ ἄσπρα χειρόκτια) Ἐτοιμος εἶν' ὁ καφές; (αὐστηρὰ στὴν Δουνιάσσα) Ἐσύ! Ἀμ' ἡ κρέμα;

ΔΟΥΝΙΑΣΣΑ. — Ἀχ, Θεέ μου. . . (φεύγει γρήγορα).

ΦΙΡΣ. (ἀσχολεῖται μὲ τὸν καφέ) — Ἀχ, ἐσύ,

ἀχαίρευτη. . . (μουρμουρίζει) Ἦρθαν ἀπὸ τὸ Παρίσι. . . Καὶ ὁ ἀφέντης ἐπῆγε κάποτε στὸ Παρίσι μὲ τ' ἀμάξι. . . (γελᾷ).

ΒΑΡΙΑ. — Τί λέγεις, Φίρς;

ΦΙΡΣ. — Τί δρῶτε; (χαρούμενος) Ἡ κυρία μου ἦρθε! Μ' ἀφήσε ὁ Θεὸς κ' ἔζησα νὰ τήνε δῶ! Τώρα πιά δὲν μὲ μέλει κ' ἂν ποθάνω. . . (κλαίει ἀπὸ χαρὰν).

(Μπαίνουν ἡ Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα ὁ Γάγερ καὶ ὁ Συμεῶνοφ-Πίστακ. Ὁ Πίστακ φορεῖ σταυρωτὸ σακκάκι ἀπὸ λεπτὴ τόχα καὶ φαρδεῖα πανταλόνια. Ὁ Γάγερ ἐνῶ μπαίνει, κάμνει κινήσεις μὲ τὰ χέρια καὶ λυγίζει τὸ σῶμα του σὰν νὰ παίξῃ μιλιάρδο).

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Πὼς εἶνε; Στάσου νὰ τὸ θυμηθῶ. . . Τὴν κίτρινη στή γωνιά. Διπλῆ-στή μέση!

ΓΑΓΕΦ. — Κλαυστὸ στή γωνιά! Μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ ἐκοιμώμαστε, ἀδελφή, σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν κάμαρα, καὶ τώρα εἶμαι πιά 51 χρονῶ. Τί πράγμα, ἀλήθεια. . .

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ναί, περνᾶ ὁ καιρὸς. . .

ΓΑΓΕΦ. — Ποιό;

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ὁ καιρὸς, λέγω, περνᾶ.

ΓΑΓΕΦ. — Πατσουλι μυρίζε ἐδῶ μέσα.

ANNIA. — Πὰ νὰ κοιμηθῶ. Καληνύκτα, μαμά (φιλεῖ τὴν μητέρα της).

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Χρυσὸ μου παιδί (τῆς φιλεῖ τὰ χέρια). Χαίρεσαι ποῦ εἶσαι σπῆτι; Ἐγὼ ἀκόμη δὲ μπορῶ νὰ συνέλθω.

ANNIA. — Addio, θεῖε.

ΓΑΓΕΦ. — (Τὴν φιλεῖ στὸ πρόσωπο καὶ στὰ χέρια). Ὁ Θεὸς μαζί σου. Πὼς μουῖζει τῆς μαμάς σου! (Στὴν ἀδελφὴ του). Στὴν ἡλικία της, Λιούμπα, ἦσουν ἀπαράλλακτη.

(Ἡ Ἄννια τείνει τὸ χεῖρ στὸν Δοπάχην καὶ Πίστακ, φεύγει καὶ κλεῖ ὀπίσω της τὴ θύρα.)

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Ἐκουράσθηκε πολὺ.

ΠΙΣΤΣΙΚ. — Εἶνε καὶ τὸ ταξίδι μεγάλο.

ΒΑΡΙΑ. — (Πρὸς τὸν Λοπάχην καὶ Πίστακ). Ἀχ, κύριοι, τρεῖς ἡ ὠρα, καιρὸς νὰ μᾶς ἀδεῖαξετε τὴ γωνιά.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — (Γελᾷ). Αἰωνίως ἡ ἴδια εἶσαι, Βάρια (Τὴν σῦρει κοντὰ της καὶ τὴν φιλεῖ). Νά, θὰ πιά τὸν καφέ μου καὶ τότε φεύγομε ὄλοι. (Ὁ Φίρς βάζει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια της ἕνα μικρὸ προσκέφαλο). Εὐχαριστῶ, καλὲ μου Φίρς. Τὸν ἐσυνήθισα τὸν καφέ. Τὸν πίνω καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴν νύκτα. Σ' εὐχαριστῶ, γεροντάκο μου. (Φιλεῖ τὸν Φίρς).

ΒΑΡΙΑ. — Πάω να ιδώ, ήρθαν όλα τα πράγματα;... (Φεύγει).

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Καλὲ ἀκούς ἐκεῖ να κάθουμαι... (Γελᾷ). Μοῦ ἔρχεται ἐπιθυμία να πηδῶ, να κοινῶ τὰ χέρια μου. (Σκεπάζει μετὰ τὰ χέρια τὸ πρόσωπό της). Κ' ἔξαφνα με παίρνει ὁ ὕπνος! Ὁ Θεὸς ποῦ με βλέπει, ἀγαπῶ τὴν πατρίδα, τὴν ἀγαπῶ τρυφερά, δὲν ἤμποροῦσα να κυττάζω ἀπὸ τὸ βαγόνι, ὅλο ἐκλαιγα. (Δακρυσμένη) Ἐν τούτοις πρέπει να πῶ καφέ. Ἐυχαριστῶ, Φίως, εὐχαριστῶ, γεροντάκο μου. Εἶμαι τόσο χαρούμενη ποῦ ζῆς ἀκόμη.

ΦΙΡΣ. — Προχθές.

ΓΑΓΕΦ. — Δὲν ἀκούει καλά.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ἐγὼ ἀμέσως, στὰς πέντε ἢ ὦρα θὰ φύγω γιὰ τὸ Χάρκοβο. Τί δυσάρεστο! Ἦθελα να σὰς δῶ να σὰς χορτάσω, να μιλήσωμε... Εἶσθε πάντα ἢ ἴδια ὠραία ἀρχόντισσα.

ΠΙΣΤΣΙΚ. (ἀναπνέει βαρειά) — Ἐμορφήνατε μάλιστα... Ντυμένη ἀλλὰ παριζιάνα... Ἄς πάη τὸ παληάμπελο...

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Νά, ὁ ἀδελφός σας, ὁ Λεωνίδας Ἀνδρέγεβιτς, λέει γιὰ μένα πὼς εἶμαι ἓνα κοπέλι, καὶ ἀγαπᾷνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸ ἐμένα μοῦ εἶνε ἀδιάφορο. Ἄς λέγη. Σεῖς, θὰ ἤθελα μονάχα να με πιστεύετε ὅπως πρῶτα, τὰ ξηλασία καὶ συμπληθητικά σας μάτια να με θεωροῦν, ὅπως με θεωροῦσαν πρῶτα! Εὐσπλαγχε Θεέ! Ὁ πατέρας μου ἦταν σκλάβος τοῦ πάπου καὶ τοῦ πατέρα σας, σεῖς ὁμως, σεῖς πρὸ πάντων μοῦ εἶχατε κάμει ἄλλοτε τόσα, ποῦ ἐγὼ τὰ ἐλησιμόνησα ὅλα, καὶ σὰς ἀγαπῶ σὺν συγγενῇ μου... περισσότερο ἀπὸ συγγενῇ μου.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Δὲ μπορῶ να μείνω, δὲν εἶμαι σὲ κατάστασι... (ἀναπνέει καὶ περιπατεῖ πολὺ ταραγμένη). Τόση μεγάλη εἶνε ἡ χαρά μου, ποῦ φοβοῦμαι μὴν πεθάνω... Γελᾷτε μαζί μου, εἶμαι ἀνόητη... Ντουλαπάκι μου χρυσό... (φιλεῖ τὸ ντουλάπι) Τραπεζάκι μου...

ΓΑΓΕΦ. — Σέρεϊς, ποῦ ἢ Ντανιὰ ἀπέθανε στὴν ἀπουσία σου;

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ (κάθεται καὶ πίνει καφέ). — Ναί, Θεὸς σχωρέστην. Μοῦ τῶγραφαν.

ΓΑΓΕΦ. — Κι' ὁ Ἀναστάσης ἀπέθανε. Ὁ Πετρώκης Ἀλλοιθωρος ἔφυγε ἀπὸ μένα καὶ τώρα ὑπηρετεῖ στὴ χώρα, στοῦ ἀστυνόμου.

(Βγάζει ἀπὸ τὴν τρέπη τοῦ ἓνα κουτάκι με καραμέλες καὶ πιπιλλεῖ).

ΠΙΣΤΣΙΚ. — Ἡ κόρη μου, ἢ Δάσσα... σὰς χαιρετᾷ...

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ἦθελα να σὰς ἔλεγα κατιτι εὐχάριστο, να σὰς κάμω να χαρῆτε. (κυττάζει τ' ὰρολόγι του) Φεύγω γλήγορα, δὲν ἔχω καιρὸ γιὰ ὀμιλίες... ἀλλὰ ἐγὼ σὲ δυὸ τρεῖς λέξεις... Σέρεϊτε βέβαια, πὼς ὁ βουσσινόκηπος πουλιέται γιὰ χρῆσιν τῆς 22 Αὐγούστου ὠρίσθη να γείνη ὁ πλειστηριασμός, ἀλλὰ σεῖς μὴν ἀνησυχῆτε, ἀγαπητῇ μου κυρία, μπορεῖτε να κοιμάσθε ἡσυχῇ διέξοδος ὑπάρχει... Νὰ σὰς πῶ τὸ οὐχέδιό μου. Προσεῖτε, παρακαλῶ! Τὸ κτήμα σας ἀπέχει μόλις εἴκοσι βέρστια ἀπὸ τὴν πόλι κοντὰ ἀπ' αὐτὸ περνᾷ ὁ σιδηρόδρομος ἂν χωρίσετε λοιπὸν τὸ βουσσινόκηπο καὶ τὴ γῆς ἕως τὸν ποταμὸν εἰς κομμάτια διὰ ἐξοχὰς, τὰ ὁποῖα κομμάτια ἔπειτα να ἐκμισθόνετε γιὰ ἐξοχὰς, τότε θὰ ἔχετε τὸ ἐλάχιστο 25 χιλιάδες εἰσόδημα τὸ χρόνο.

ΓΑΓΕΦ. — Μὲ συγχωρεῖτε, αὐτὰ εἶνε κουροφέξαλα.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Δὲν σὰς ἐνωῶ καλὰ-καλὰ, Ἐρμολαί Ἀλεξέιτς.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Θὰ πέρνετε ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὰς τῶν ἐξοχῶν τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ 25 ρούβλια τὸ χρόνο γιὰ κάθε δεσιατίνα, καὶ ἂν τὸ δημοσιεύσετε ἀπὸ τώρα, ἐγὼ σὰς ἐγγυῶμαι ὅτι θέλετε, πὼς ἕως τὴν ἀνοιξὴ δὲν θὰ μείνη ἀνοικιαστο οὔτε ἓνα κομμάτι γῆς—ὅλα θὰ τὰ πάρουν. Μ' ἓνα λόγο—σὰς συγγαίρω, εἶσθε σωμένη. Τοποθεσία ἐξοχος, ποταμὸς βαθύς. Μόνον ποῦ πρέπει, βέβαια, να συγγυρισθῇ, να καθαρισθῇ... λόγου χάριν, να εἰποῦμε, να σηκωθοῦν ὅλα τὰ παληὰ κτίρια, αὐτὸ ἐδῶ τὸ σπῆτι, ποῦ γιὰ τίποτε δὲν κάνει, να κοπῇ ὁ παληὸς βουσσινόκηπος...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Νὰ κοπῇ ὁ βουσσινόκηπος; Μὲ συγχωρεῖτε, φίλε μου, τίποτε δὲν καταλαβαίνετε. Ἄν εἰς ὅλο τὸ κυβερνεῖον ὑπάρχει κατιτι τὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ἀξιοπαρατήρητον, ἂν θέλετε, αὐτὸ εἶνε ὁ δικός μας βουσσινόκηπος.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Τὸ μόνον ἀξιοπαρατήρητον ποῦ ὑπάρχει στὸν κήπον αὐτὸν εἶνε μονάχα ποῦ εἶνε πολὺ μεγάλος. Βύσσιννα γίνονται στὰ δυὸ χρόνια μιὰ φορά, κι' αὐτὰ ποῦ γίνονται τί να τὰ κάμης—κανεῖς δὲν τ' ἀγοράζει.

ΓΑΓΕΦ. — Καὶ εἰς τὸ «Ἐγκυκλοπαιδικόν

λεξικόν» ἀναφέρεται αὐτὸς ὁ κήπος.

ΛΟΠΑΧΗΝ (Κυττάζει τ' ὰρολόγι του). — Ἄν δὲν σκεφθοῦμε τίποτε καὶ δὲν καταλήξωμε σὲ τίποτε, εἰς τὰς 22 Αὐγούστου καὶ ὁ βουσσινόκηπος, καὶ ὅλο τὸ κτήμα θὰ πουληθῇ στὸν πλειστηριασμό. Ἀποφασίσετε λοιπὸν! Ἄλλη διέξοδος δὲν ὑπάρχει, σὰς ὀρκίζομαι. Δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει.

ΦΙΡΣ. — Στὸν παληὸ καιρὸ ἐδῶ καὶ 40-50 χρόνια, τὰ βύσσιννα τὰ ξηραίναμε, τὰ βρέχαμε τὰ διατηροῦσαμε. γλυκὰ ἐκάναμε, ἐτύχαινε...

ΓΑΓΕΦ. — Σώπαινε σύ, Φίως...

ΦΙΡΣ. — Ἐτύχαινε, φορτία ὀλόκληρα ἀπὸ ξηρὰ βύσσιννα ἐστέλναμε στὴ Μόσχα καὶ στὸ Χάρκοβο. Παρὰ! Καὶ τὰ ξηρὰ βύσσιννα ἦταν τότενες μαλακά, ζουμερά, γλυκὰ, μυρωδάτα... Σέρανε τότενες τὸν τρόπο...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Καὶ ποῦ εἶνε τώρα αὐτὸς ὁ τρόπος;

ΦΙΡΣ. — Τὸν ἐξεχάσανε. Κανεῖς δὲ θυμάται.

ΠΙΣΤΣΙΚ. (στὴν Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα) Ἄμὲ στὸ Παρίσι, δὲ μὰς εἶπατε — ἐφάγατε βατράχους;

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Κροκοδείλους ἔφαγα.

ΠΙΣΤΣΙΚ. — Φαντασθῆτε!...

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Ἰσαμε τώρα στὰ χωριά εἶχαμε μονάχα ἀφεντάδες καὶ χωρικούς, τώρα εὐγῆκαν καὶ ἐνοικιασταὶ ἐξοχῶν. Ὅλοι αἱ πόλεις καὶ ἢ πιὸ μικραῖς ἀκόμη εἶνε τριγυρισμέναι ἀπὸ ἐξοχὰς. Καὶ να δῆτε, ποῦ ἔστερα ἀπὸ εἴκοσι χρόνια θὰ πληθύνουν καὶ θ' ἀρχίσουν να καλλιεργοῦν ὅλοι καὶ να δουλεύουν. Τώρα δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ να πίνουν τσάι ἔξω στὸ μπαλκόνι, μπορεῖ ὁμως καὶ να συμβῇ, ὥστε αὐτὸς μετ' ἡμῶν τοῦ δεσιατίνα να κάμη νοικοκυριό, καὶ τότε ὁ βουσσινόκηπος ὁ δικός σας θὰ ἔκαμνε τὴν τύχη του, θὰ ἐπλούτιζε καὶ δὲ θὰ τὸν ἐγνωρίζατε.

ΓΑΓΕΦ. (δυσανασχετεῖ) Τί κουροφέξαλα εἶν' αὐτὰ;

(Μπαίνουν ἢ Βάρια καὶ ὁ Γιάσας).

ΒΑΡΙΑ. — Ἐχετ' ἐδῶ, μαμά, δυὸ τηλεγραφήματα. (διαλέγει ἓνα κλειδί καὶ με κρότο ἀνοίγει παλαιὸ ντουλάπι) Νά τα.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Εἶν' ἀπ' τὸ Παρίσι (σχίζει τὰ τηλεγραφήματα χωρὶς να τὰ διαβάσῃ) Μὲ τὸ Παρίσι ἐτελείωσα...

ΓΑΓΕΦ. — Σέρεϊς, Λιούμπα, πὼσω χρόνῶν εἶν' αὐτὸ τὸ ντουλάπι; Μιὰ βδομάδα πρὶν ἀνοιξῆ τὸ κάτω συρτάρι, κυττάζω καὶ βλέπω ἐκεῖ μέσα κατι ἀριθμοὺς σκαλισμένους. Τὸ ντουλάπι ἔχει γείνει πρὸ ἑκατὸ χρόνων. Πὼς σὰς φαίνεται; αἱ; Μπορούσαμε να ἐορτάσωμε τὸ ἱωβιλαῖον του. Ἄψυχον ἀντικείμενον καὶ μολαταῦτα ὅπως καὶ να εἶνε — βιβλιοθήκη εἶνε.

ΠΙΣΤΣΙΚ. (μεθ' ἑαυτοῦ) — Ἐκατὸ χρόνια... φαντασθῆτε!

ΓΑΓΕΦ. — Μάλιστα... Εἶνε γερὸ πρῶμα (ψηλαφεῖ τὸ ντουλάπι) Ἀκριβό, σεβαστὸ ντουλάπι! Χαιρετῶ τὴν ὑπαρξίν σου, ποῦ να περισσότερο ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια, ἦτον ἐστραμμένη εἰς τὰ φωτεινὰ ἰδεώδη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ δικαίου ἢ σιωπηλῇ σου πρόσκλησις πρὸς καρποφόρον ἐργασίαν δὲν ἐκουράσθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἑκατὸ χρόνων να συγκρατῇ (δακρυσμένα) εἰς τὰς γενεὰς τῆς οἰκογενείας μας τὸ θάρρος, τὴν πίστιν πρὸς αἰσιώτερον μέλλον καὶ μὰς ἐδίδαξε τὰ ἰδεώδη τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτοσυνειδήσεως. (παύσις)

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Μάλιστα...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Πάντα ὁ ἴδιος εἶσαι, Λεωνίδα.

ΓΑΓΕΦ. (κἀπως ντρολισασμένος) — Ἀπὸ τῆς μπίλια δεξιὰ στὴ γωνιά! Κοφτὰ στὴ μέση!

ΛΟΠΑΧΗΝ (κυττάζει τ' ὰρολόγι του). — Αἱ, καιρὸς να πηγαίνω.

ΓΙΑΣΑΣ (δίνει στὴν Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβναν φάρμακα). Θὰ πάρετε ἕως ἀμέσως τὰ χάπια σας...

ΠΙΣΤΣΙΚ. — Δὲν πρέπει να παίρνετε ἀγαπητῇ μου, φάρμακα... οὔτε κακὸ μποροῦν να κάμουν οὔτε καλό... Δόσετέ μου τὰ δῶ... ἀγαπητῇ μου (παίρνει τὰ χάπια, τὰ χύνει στὴν ἀπαλάμη του, τὰ φροσᾷ, τὰ βάζει στὸ στόμα του καὶ τὰ καταπίνει μετὰ κβᾶς). Νά!

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ (τρομαγμένα). — Καλὲ μὴν ἐτρελλαθήκατε!

ΠΙΣΤΣΙΚ. — Ὅλα τὰ χάπια τὰ πῆρα.

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Μωρὲ καταβόθρα! (ὅλοι γελοῦν).

ΦΙΡΣ. — Τὴ Λαμπρά, ποῦ εἶχε ἔρθη σὲ μὰς, μισὸ κουβὰ ἀγγούρια τουρσί ἔγαγε μονάχος του... (μουρμουρίζει).

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΑΡΕΓΕΒΝΑ. — Τί λέγει;

ΒΑΡΙΑ. — Εἶνε τρία τώρα χρόνια ποῦ ὅλο μουρμουρίζει. Ἐμεῖς τὸν ἐσυνηθίσαμε πιά.

ΓΙΑΣΣΑΣ. — Προχωρημένη ηλικία.

ΣΑΡΛΟΤΤΑ ΙΒΑΝΟΒΝΑ (με λευκό φόρεμα, πολύ αδύνατη, τεντωμένη, με γυαλιά του ταξι-διού εις την ζώνην περὶ ἀπὸ τῆ σιγῆς).

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Μὲ συγχωρεῖτε, Σαρλόττα Ἰβάνοβνα, δὲν ἐπρόφθασα νὰ σᾶς χαιρετήσω ἀκόμη. (θέλει νὰ τῆς φιλήσῃ τὸ χέρι).

ΣΑΡΛΟΤΤΑ (τὸ ἀποσύρει). — Ἄν σᾶς ἐπιτρέψω νὰ μοῦ φιλήσετε τὸ χέρι, θὰ θελήσετε κατόπιν νὰ φιλήσετε τὸ μπράτσο, κατόπιν τὸν ὄμο...

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Δὲν τὰ καταφέρνω σήμερα, (ὄλοι γελοῦν). Σαρλόττα Ἰβάνοβνα, κάμετέ μας ταχυδακτυλουργίες!

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Σαρλόττα, κάμετε ταχυδακτυλουργίες!

ΣΑΡΛΟΤΤΑ. — Δὲν μπορῶ. Νυστάζω. (Φεύγει).

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Μετὰ τρεῖς ἑβδομάδες ξαναβλεπόμεθα. (Φιλεῖ τὸ χέρι τῆς Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνας). Πρὸς τὸ παρὸν χαιρετε. Καιρὸς. (Εἰς τὸν Γάγεφ). Καλὴν ἀντάμωσι. (Φιλοῦνται μὲ τὸν Πίστωκ). Καλὴν ἀντάμωσι. (Δίνει τὸ χέρι στὴν Βάρια. ἔπειτα στὸν Φίρς καὶ στὸν Γιάσσα). Δὲ μοῦ κάνει καρδιά νὰ φύγω. (Εἰς τὴν Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβναν). Ὅταν σκεφθῆτε γιὰ τῆς ἐχοχὲς κ' ἀποφασίζετε, τότε εἰδοποιήσετέ με, ἐγὼ μπορῶ νὰ σᾶς εἴρω δάνειον πενήντα χιλιάδες. Σκεφθῆτε το σοβαρά.

ΒΑΡΙΑ (θυμωμένα). — Θὰ φύγετε τέλος πάντων;

ΛΟΠΑΧΗΝ. — Φεύγω... φεύγω... (ἀναχωρεῖ).

ΓΑΓΕΦ. — Κοπέλι. Ἄλλά, pardon... Ἡ Βάρια τότε παντρεύεται, εἶνε τῆς Βάριας γαμπρούλης.

ΒΑΡΙΑ. — Ἀφήσετε, θεῖτε, τὰ περιττὰ λόγια.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Γιατί, Βάρια; ἐγὼ θὰ χαρῶ πολύ. Εἶνε καλὸς ἄνθρωπος.

ΠΙΣΤΕΙΚ. — Νὰ πῆ κανεὶς τὴν ἀλήθεια, εἶνε ἀξιολογώτατος ἄνθρωπος... Καὶ ἡ Δάσσα μου, κ' αὐτὴ λέγει... διάφορα λέγει. (Ροχαλίζει, ἀλλὰ ἀμέσως ξυπνᾷ). Ἐν τούτοις, σεβαστὴ κυρία, δανείσετέ με 240 ρούβλια... αὔριο εἶνε ἀνάγκη νὰ πληρώσω τόκους...

ΒΑΡΙΑ (τρομαγμένα). — Δὲν ἔχει, δὲν ἔχει.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Πράγματι, δὲν ἔχω τίποτε.

ΠΙΣΤΕΙΚ. — Θὰ βρεθοῦν. (Γελᾷ). Ποτέ μου δὲν ἔχασα τῆς ἐλπίδες μου. Ἐκεῖ ποῦ νομίζω

πῶς ἐχάθη τὸ πᾶν, κατεστράφηκα, ἔξαφνα—ὁ σιδηρόδρομος περὶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ κτῆμα μου καὶ... μοῦ δίνουν χρήματα. Ποιὸς ξέρει τί θὰ μοῦ τύχῃ πάλι σήμερα-αὔριο. Κερδίζει τῆς διακόσες χιλιάδες ἡ Δάσσα... ἔχει μιὰ μετοχὴ...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Τὸν καφέ τὸν ἤπιαμε, τώρα μποροῦμε νὰναπαυθοῦμε.

ΦΙΡΣ (Ξεσκονίζει τὸν Γάγεφ, προστατευτικά). Ἄλλο πανταλόνι ἐφορέσατε πάλι. Πῶς νὰ κάμῃ κανεὶς μαζί σας!

ΒΑΡΙΑ (σιγά). — Ἡ Ἄννια κοιμάται. (Ἄνοιγει σιγὰ τὴ θύρα). Ἐβγήκε πιά ὁ ἥλιος, δὲν κάνει κρύο! Θεέ μου τί ἀτμοσφαῖρα! Τὰ κοιτῶντα κελαιδοῦν!

ΓΑΓΕΦ (Ἄνοιγει ἄλλο παράθυρο). — Κατάλευκος ὁ κῆπος. Δὲν τὸν ἐλησμόνησες, Λιούμπα; Αὐτὴ ἐδῶ ἡ δένδροστοιχία πηγαίνει Ἰσια, Ἰσια, σὰν τεντωμένη λωρίδα, ἀστράφτει μὲ τὸ φεγγάρι τῆ θυμᾶσαι; Δὲν τὴν ἐξέχασες;

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ (Κυττάζει τὸν κῆπον ἀπὸ τὸ παράθυρο). — Ὁ παιδικά μου χρόνια, ἀθωότης μου! Εἰς αὐτὸ ἐδῶ τὸ δωμάτιο ἐκοιμώμουν, ἐκῦτταξα ἀπ' ἐδῶ τὸν κῆπο, ἡ εὐτυχία ξυπνοῦσε μαζί μου κάθε πρωτὶ, καὶ τότε ἦτον ἀκριβῶς ὁ ἴδιος, τίποτε δὲν ἄλλαξε. (Γελᾷ ἀπὸ χαρὰ). Κάτασπρος, κάτασπρος! Ὁ κῆπε μου. Ὑστερα ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ, τὸ σκυθρωπὸ φθινόπωρο καὶ τὸν κρύο χειμῶνα, εἶσαι πάλι νέος, γεμάτος εὐτυχία, οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ δὲν σ' ἐγκατέλειπαν... Ἄν εἰμποροῦσε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ στήθος καὶ ἀπὸ τοὺς ὤμους μου ἡ βαρεῖα πέτρα ποῦ μοῦ τὸ πλακόνει, ἂν εἰμποροῦσα νὰ λησμονοῦσα τὰ περασμένα μου!

ΓΑΓΕΦ. — Μάλιστα, καὶ ὅσο καὶ νὰ φαίνεται παράξενο, ὁ κῆπος θὰ πουληθῇ γιὰ χρῆν...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Κυττάξετε, ἡ μητέρα ἡ μακαρίτισσα περπατεῖ στὸν κῆπο... μὲ τ' ἄσπρα! (Γελᾷ ἀπὸ χαρὰ). Ἐκεῖνη εἶνε!

ΓΑΓΕΦ. — Ποῦ;

ΒΑΡΙΑ. — Χριστὸς καὶ Παναγία μαζί σας, μαμά μου.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Δὲν εἶνε κανεὶς, μοῦ ἐφάνηκε πῶς ἦταν. Δεξιά; στὴ στροφῆ, κοντὰ στὸ κίβου, ἓνα ἄσπρο δένδρακι ἐκλινε, ἔμοιαζε σὰν γυναῖκα...

(Μπαίνει ὁ Τροφίμοφ, μὲ παλῆ στολὴ φοιτητοῦ, μὲ γυαλιά).

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Τί μαγευτικὸς

κῆπος. Λευκοὶ σώροι ἀπὸ ἄνθη, γαλάζιος οὐρανός...

ΤΡΟΦΙΜΟΦ. — Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα! (στρέφεται καὶ τὸν βλέπει) Νὰ σᾶς προσφέρω μονάχα τὰ σεβάσματά μου καὶ φεύγω ἀμέσως. (φιλεῖ δυνατὰ τὸ χέρι τῆς) Μοῦ παράγγειλαν νὰ περιμένω ἕως τὸ πρωτὶ, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν εἶχα τὴν ὑπομονή.

(Ἡ Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα τὸν κυττάζει μὲ ἀπορία).

ΒΑΡΙΑ (δακρυσιμένη). — Εἶνε ὁ Πετράκης Τροφίμοφ;

ΤΡΟΦΙΜΟΦ. — Ὁ Πετράκης Τροφίμοφ, ὁ ἄλλοτε διδάσκαλος τοῦ Γρηγόρη σας... Τόσο μετεβλήθηκα...

(Ἡ Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα τὸν ἀγκαλιάζει καὶ κλαίει σιγά).

ΓΑΓΕΦ (ταραγμένος). — Φθάνει, φθάνει, Λιούμπα.

ΒΑΡΙΑ (κλαίει). — Δὲ σοῦ τόλεγα ἴω, Πετράκη, νὰ περιμένῃς ὡς αὔριο;

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Γρηγοράκη μου, ἀγόρι μου... Γρηγόρη... παιδί μου...

ΒΑΡΙΑ. — Τί νὰ γίνῃ μαμά μου, θέλημα τοῦ Θεοῦ ἦτανε.

ΤΡΟΦΙΜΟΦ (μαλακά, δακρυσιμένα). — Φθάνει, φθάνει...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ (κλαίει σιγά). Ἐχάθηκε τὸ παιδί... ἐπνίγηκε... Γιατί; Γιατί, παιδάκι μου; (σιγώτερα Ἐκεῖ κοιμάται ἡ Ἄννια κ' ἐγὼ μιλῶ δυνατὰ, κάνω θόρυβο... Ἄϊ, λοιπόν, Πετράκη; Τί ἔπαθες κ' ἀσχίμηδες ἔτσι; Πῶς ἐγήρασες;

ΤΡΟΦΙΜΟΦ. — Μιὰ γυναῖκα μὲς στὸ βαγόνι μὲ εἶπε μαδημένον ἀφέντη.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Τότε ἦσασθε ἀκόμη παιδί ὀλότελα, ἔμορφο φοιτητάριο, τώρα ἀράϊψαν τὰ μαλλιά σας, φορεῖτε γυαλιά. Καὶ εἰσθε ἀκόμη φοιτητής; (πηγαίνει πρὸς τὴν θύραν).

ΤΡΟΦΙΜΟΦ. — Καθὼς φαίνεται, θὰ μείνω αἰώνιος φοιτητής.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ (φιλεῖ τὸν ἀδελφόν τῆς, ἔπειτα τὴν Βάρια). — Λοιπόν, πηγαίνετε νὰ κοιμηθῆτε... Κ' ἐσὺ ἐγήρασες, Λεωνίδα.

ΠΙΣΤΕΙΚ (τὴν ἀκολουθεῖ). — Ὅστε θὰ κοιμηθοῦμε τώρα... Ὁχ, ποδάγρα μου... Ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ. Καλὴ μου Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα, αὔριο τὸ πρωτὶ... τὰ 240 ρούβλια.

ΓΑΓΕΦ. — Αὐτὸς πάλι ὄλο καὶ τὸ δικό του.

ΠΙΣΤΕΙΚ. — 240 ρούβλια... πρέπει νὰ πληρωθοῦν οἱ τόκοι.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Δὲν ἔχω, μάτια μου, χρήματα, δὲν ἔχω.

ΠΙΣΤΕΙΚ. — Θὰ σᾶς τὰ ἐπιστρέψω, ἀγαπητῆ μου... Τιποτένιο ποσόν...

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Καλά, καλά, σᾶς τὰ δίνει ὁ Λεωνίδας. Δὸς του τα, Λεωνίδα.

ΓΑΓΕΦ. — Ἄμ' δὲ θὰ τοῦ τὰ δώσω, ἄς κάμῃ καινούρια τσέπη.

ΛΙΟΥΜΠΟΒ ΑΝΔΡΕΓΕΒΝΑ. — Τί νὰ γίνῃ, δὸς του τα... Τοῦ χρειάζονται... Θὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψω.

(Λιουμπὸβ Ἀνδρέγεβνα, Τροφίμοφ, Πίστωκ καὶ Φίρς φεύγουν. Ἀπομένουν Γάγεφ, Βάρια καὶ Γιάσσα).

ΓΑΓΕΦ. — Ἡ ἀδελφὴ μου δὲν ἐξεσνήθησε ἀκόμη νὰ σκορπᾷ τὰ χρήματα. (Στὸν Γιάσσα). Τραβήξου παρὰ πέρα, φίλε μου, βρωμὰς ἀπὸ κόττα.

ΓΙΑΣΣΑΣ (χαμογελᾷ). Πάντα ὁ ἴδιος εἶσαστε, Λεωνίδα Ἀνδρέϊτς.

ΓΑΓΕΦ. — Ποιό; (τῆς Βάριας). Τί εἶπε αὐτός;

ΒΑΡΙΑ (Στὸν Γιάσσα). — Ἦρθε ἡ μάνα σου ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ κάθεται στὸ δωμάτιο τῶν ὑπηρετῶν ἀπὸ χθὲς θέλει νὰ σὲ ἰδῇ...

ΓΙΑΣΣΑΣ. — Ἄς πῆ δὰ στὸ καλό!

ΒΑΡΙΑ. — Ἄ-ἀδιάντροπε.

ΓΙΑΣΣΑΣ. — Ἀνάγκη ἦτανε, βλέπεις. Μποροῦσε νάρθη κ' αὔριο. (Φεύγει).

ΒΑΡΙΑ. — Ἡ μαμά εἶνε ἡ ἴδια ὅπως ἦταν, δὲν ἄλλαξε καθόλου. Ἄν τὴν ἀφήσῃ κανεὶς, μπορεῖ ὄλα νὰ τὰ μοιράσῃ.

ΓΑΓΕΦ. — Ναι... (Διακοπή). Ὅταν σὲ μιὰ ἀρρώστια προτείνονται πολλὰ μέσα, αὐτὸ θὰ εἴπῃ, πῶς ἡ ἀρρώστια εἶνε ἀθεράπευτος. Ἐγὼ συλλογίζομαι, βιάζω τὴ σκέψι μου, ἔχω πολλὰ μέσα, πάρα πολλά, καὶ κανένα δὲν ἔχω. Καλὰ θὰ ἦταν νὰ μᾶς ἄφινε κανέναν κληρονομιά, καλὰ θὰ ἦταν νὰ παντρεύαμε τὴν Ἄννια μας μὲ κανένα πολὺ πλούσιον, καλὰ θὰ ἦταν νὰ πῆ κανεὶς στὸ Γιαροσλάβλι καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχη του στῆς θεῖας κόμησας. Ἡ θεῖα, ξέρεις, εἶνε παραπολύ πλουσία.

ΒΑΡΙΑ (Κλαίει). — Νᾶδιν' ὁ Θεός.

ΓΑΓΕΦ. — Μὴν κλαῖς. Ἡ θεῖα εἶνε πολὺ πλουσία, ἀλλὰ ἐμᾶς δὲ μᾶς ἀγαπᾷ. Ἡ ἀδελφὴ

μου, πρώτον πάντων, πανδρεύθηκε κ' έπηρε δι-
κηγόρον, όχι ευγενή.

(Αναφαίνεται στην θύραν ή "Αννια).

ΓΑΓΕΦ. — Πανδρεύθηκε με όχι ευγενή και
ή ζωή της έπέρασε όχι τόσο ένάρετα. Είνε
καλή, αγαθή, εγώ πολυ την αγαπώ, αλλά όσα
δικαιολογητικά και άν σκεφθή κανείς, δέν εμ-
πορεί να μην όμολογήσει, ότι δέν είνε διε-
φθαρμένη. Αυτό τό βλέπει κανείς εις την παρα-
μικράν της κίνησιν.

ΒΑΡΙΑ (χαμηλοφώνως). — "Η "Αννια στέ-
κεται στην πόρτα.

ΓΑΓΕΦ. — Ποιό; (διακοπή) Περίεργο, κάτι
μπήκε στο δεξι μου μάτι... άρχισα να μην
καλοβλέπω. Και την Πέμπτη, που ήμουνα στο
δικαστήριο...

(Μπαίνει ή "Αννια).

ΒΑΡΙΑ. — Γιατί δέν κοιμάσαι, "Αννια;

ΑΝΝΙΑ. — Δέν έχω ύπνο. Δέ μπορώ να
κοιμηθώ.

ΓΑΓΕΦ. — Μικρούλα μου. (φιλεί την "Αν-
νιαν εις τό πρόσωπον, εις τά χέρια). Παιδί
μου... (δακρυσιμένα) Συ δέν είσαι άνεσιά μου,
είσαι άγγελός μου, είσαι τό πών για μένα. Πί-
στεψέ μου, πίστεψε...

ΑΝΝΙΑ. — Σε πιστεύω, θείε μου. Έσένα
όλοι σ' αγαπούν και σε σέβονται... Αλλά,
αγαπητέ μου θείε, πρέπει να σιωπάς, μόνο να
σιωπάς. Τι έλεγες πρό όλίγον για τη μαμά,
για την αδελφή σου; Γιατί τά έλεγες αυτά;

ΓΑΓΕΦ. — Ναι, ναι... (με τό χέρι της
σκεπάζει τό πρόσωπό του) Πράγματι, είνε φο-
βερό! Θεέ μου! Σώσε με, Θεέ μου! Και λόγο
έβγαλα σήμερα μπρός στο ντουλάπι... τί
βλακεία! Μονάχα σαν έτελείωσα, εκατάλαβα
την άνοησία που έκαμα.

ΒΑΡΙΑ. — Αλήθεια, θείε, σεις πρέπει να
σιωπάτε. Μη μιλήτε, κ' έτελείωσε.

ΑΝΝΙΑ. — Όταν σιωπάς και συ ό ίδιος
είσαι πιο ήσυχος.

ΓΑΓΕΦ. — Σιωπώ. (φιλεί τά χέρια της "Αν-
νιας και Βάριας) Μονάχα για την υπόθεσί μας
θα μιλω. Την Πέμπτη ήμουνα στο δικαστή-
ριο, μαζευθήκαμε κάμποσοι κ' άνοιξαμε όμι-
λια για τό ένα, για τό άλλο και, μου φαίνεται,
πως θα τά καταφέρωμε να κάμωμε δάνειον με
συνάλλαγμα, για να πληρώσωμε τους τόκους
της Τραπεζής.

ΒΑΡΙΑ. — "Αν έδιν' ό Θεός!

ΓΑΓΕΦ. — Την Τρίτη θα πάγω και θα μι-
λήσω ακόμη μια φορά. (στην Βάρια) Μην
κλαίς. (στην "Αννια) Η μαμά σου θα μιλήσει
του Λοπάχην αυτός βέβαια δέν θα της άρ-
νηθώ... Και συ, άμα ξεκουρασθής, πηγαίνεις
στο Γιαροσλάβλι, στής κομήσεως, της μάμης
σου. Έτσι θα ενεργήσωμε από τρία σημεία —
και θα τά καταφέρωμε. Οι τόκοι θα πληρω-
θούν, σ' αυτό είμαι βέβαιος... (Βάζει στο
στόμα του καραμέλα) Το κεφάλι μου, ό,τι θέ-
λετε στοιχηματίζω, πως τό κτήμα δέν θα που-
ληθώ! (Ενθουσιασμένος). Στην ευτυχία μου
ορκίζομαι! Να τό χέρι μου, να με πήτε χα-
μένον, άτιμον άνθρωπο άν αφήσω να γεινη
πλειστηριασμός! Ορκίζομαι σ' ό,τι έχω ιερόν!

ΑΝΝΙΑ (της επανήλθε ή γαλήνη, είνε ευτυ-
χής). — Τι καλός που είσαι, θείε, τί γνωστι-
κός! (Τόν άγκαλιάζει). Τώρα είμαι ήσυχη!
Είμαι ήσυχη! Είμαι ευτυχής!

(Μπαίνει ό Φίος).

ΦΙΟΣ (Μαλώνει). — Λεωνίδα Ανδρέιτς, δέ
φοβάσθε τό Θεό; Πότε θα κοιμηθώτε;

ΓΑΓΕΦ. — Τώρα, τώρα. Συ πήγατε, Φίος.
Δέν πειράζει, γδύνομαι μοναχός μου. Αί, άντε
τώρα, παιδάκια μου, νάνι-νάνι... Τάς λεπτο-
μερείας πιά αύριο, τώρα πηγαίνετε να κοιμη-
θώτε. (Φιλεί την "Αννια και την Βάρια).
Είμαι άνθρωπος του όγδόντα, αυτή την εποχή
δέν την έξυμούν, εγώ όμως, μπορώ να πώ, δέν
έπαθα λίγα στη ζωή μου για τάς πεποιθήσεις
μου. Γιατί μ' αγαπούν οι χωρικοί; Τόν χωρικό
πρέπει να τότε ξέρης! Πρέπει να ξέρης με
ποιόν...

ΑΝΝΙΑ. — Πάλι, θείε!

ΒΑΡΙΑ. — Μη μιλάτε, θείε.

ΦΙΟΣ (θυμωμένα). Λεωνίδα Ανδρέιτς!

ΓΑΓΕΦ. — Έρχομαι, έρχομαι... Πηγαίνετε
να πλαγιάσετε. Από σπόντα στη μέση! Την
άσπρη... (Φεύγει, τόν ακολουθεί με γοργά βή-
ματα ό Φίος).

ΑΝΝΙΑ. — Τώρα είμαι ήσυχη. Στο Γιαρο-
σλάβλι δέν έχω διάθεσι να πάγω, τη γιαγιά
μου δέν την αγαπώ, όπωσδήποτε όμως είμαι
ήσυχη. "Ας είνε καλά ό θείος. (κάθεται).

ΒΑΡΙΑ. — Πρέπει να κοιμηθώμε. Έγώ πη-
γαίνω. Τώρα που έλειπες, συνέβη εδώ κάτι
δυσάρεστο. Εις τό παληό δωμάτιο της ύπηρε-
σίας, όπως γνωρίζεις, μένουν μοναχά οι παληοί
υπηρέται: ή Εύθυμία, ή Πόλια, ό Εύστίνγητος
και ό Κάροπος. Λοιπόν αυτοί άρχισαν να βά-

ζουν μέσα να κοιμούνται κάποιους κατεργα-
ρέους — εγώ δέν είπα τίποτε. Άκουσα όμως να
διαδίδουν, πως τάχατες εγώ έπρόσταξα να μη
τους δίνουν τίποτε άλλο από φασόλια. Από
φιλαργυρία μου, τάχα, έννοεις. Και όλα αυτά
τά κάνει ό Εύστίνγητος... Καλά, είπα, αφού
είν' έτσι, είπα, στάσου δά. Φωνάζω τόν Εύστί-
γητο... (Χασμάται). Έρχεται... Πώς, του
λέγω, εσύ βλάκα... (Κυττάζει την "Αννια).
"Αννια! (διακοπή). Κοιμήθηκε! (Παίρνει την
"Αννιαν από τό χέρι). Πάμε στο κρεββατάκι
σου... Πάμε! (Την οδηγεί). Κοιμήθηκε τό
πουλάκι μου! Πάμε... (Φεύγουν).

(Μακρυνά, πίσω από τόν κήπο, βοσκός παίζει φλο-

γέρα. "Ο Τροφίμοφ περνά μέσα από τη σκηνή βλέ-
πει την "Αννιαν και την Βάριαν και σταματά).

ΒΑΡΙΑ. — Σας... Κοιμάται... κοιμάται
Πάμε, αγάπη μου.

ΑΝΝΙΑ (σιγά, μισοκοιμισμένη). — Τόσον
κουράσθηκα... όλα τά κουδουνάκια... Θείε...
καλέ μου... και ή μαμά και ό θείος...

ΒΑΡΙΑ. — Πάμε, αγάπη μου, πάμε... (φεύ-
γουν στο δωμάτιο της "Αννιας).

ΤΡΟΦΙΜΟΦ (συγκινημένος). — "Ηλιέ μου!
Φως, ξαρ μου!

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ Α' ΠΡΑΞΕΩΣ

[Έκ του ρωσικού] ΑΓΑΘ. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΓΑΣΙΟΥ

Το Αργάσι είναι μία από της πλέον ωραίες
τοποθεσίες της Ζακύνθου. Δέν είναι μακριά
από την πόλι και ό δρόμος είναι παράλιος. Μα-
κριά απέναντι φαίνονται τά βουνά της Πε-
λοποννήσου τότε καθαρά, κάτω από την αι-
γλην του διαγούσ ουρανού, και τότε σκοτεινά,
σκεπασμένα με σύνεφα. "Ο δρόμος του "Αρ-
γασίου είναι λαμπρός περίπατος, και οι Ζα-
κυνθινοί τά καλοκαίρια πηγαίνουν να διασκε-
δάσουν εκεί, τότε με άμάξια, τότε με βάρκες
από τη θάλασσα και τότε συντροφιά με τά
πόδια. Έχει κατάφυτους κήπους, πλημμυρι-
σμένους από την πλούσια βλάστησι. Πρός τά
δεξιά είναι όρθοπαγείς λόφοι και προς τ' άρι-
στερά ή θάλασσα.

Με ωραίους στίχους ύμνησε τά κάλλη του
"Αργασίου ό Ζακύνθιος ποιητής "Ελισαβέτιος
Μαρτινέγγος.

"Ο χερμόνας σαν περάση
και ξανάλθη καλοκαίρι
ή βαρκούλα μου σ' Αργάσι
θέλω πάλι να με φέρη.

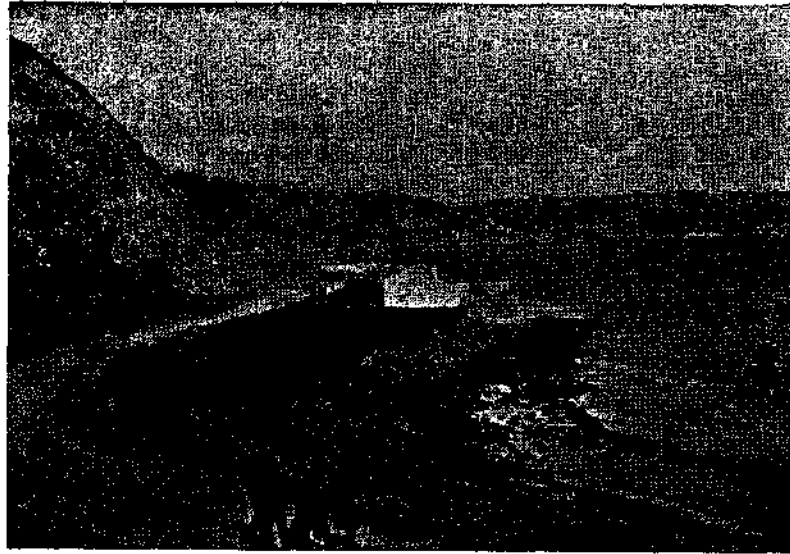
"Εκεί άριθμητες βροντούλες
μες τά χόρτα μουρμουρίζουν
και πουλάκια στις μυρτιούλες
ταιριασμένα φτερονιζούν...

Δες κ' έγινε τ' Αργάσι
για του "Ερωτος παιγνίδια
κ' έχει πέλαγα και δάση
και μαγευτικά στολίδια.

Εις τό ωραιότερον μέρος του δρόμου του
"Αργασίου, κοντά εις την θάλασσαν και κάτω
από τους λόφους, είναι ό ναός του "Αγίου
Σπυριδώνος, μία ταπεινή εκκλησιούλα που γε-
μίζει την ψυχή του διαβάτη από άληθινή κα-
τάνυξι, εκεί μέσα στην άνθισμένη φύσι, κάτω
από τόν όλοφώτεινον ουρανό και απέναντι
από την άπέραντη θάλασσα.

Στόν κάτω τοίχο της εκκλησιάς τό κύμα του
"Ιονίου πελάγους ψάλλει τό αιώνιον τραγούδι
τον λίγο παραέρα, ανάμεσ' από τά νερά,
ξεπροβάλλει μια μεγάλη πέτρα. Έχει τό σχή-
μα άνθρωπίνης κεφαλής, όμοιάζει άληθινά με
κεφάλι. Οι χωρικοί, εκεί, λέγουν πως είναι
τό Κεφάλι του Καλόγερου. Είναι μία ώραία
ζακυνθινή παράδοσις. Πρό τεσσαράν έτών
έπέρασα τό καλοκαίρι μου εκεί παρακάτω εις τό
κελλάμις άλλης εκκλησιάς, του "Αγίου Κων-
σταντίνου. Ενθυμούμαι ότι μίαν αυγήν έβγήκα
να περιπατήσω εις τόν παράλιον δρόμον.
"Εκεί σε μια βρύσι έπαιρνε νερό μια γρηούλα.
"Εστάθηκα κοντά της κ' έμιλήσαμε κάμποσην
ώρα, και, ανάμεσα σ' άλλα μου διηγήθηκε
και την ώραία παράδοσι.

"Εκεί κοντά σ' άερογιάλι, κάτω από την
εκκλησιά, καλόγερος έψάρευε μία γιορτή με-
γάλη. Είχε ρίξει τ' άγκίστρι του κ' έπεριμένε.
Σέ λίγο άκούει βαρεία την πετονιά και σκύφει
να κυττάξη. "Ενα ψάρι μεγάλο, ώραίο ψάρι,
είχε πιαστή σ' άγκίστρι. Έχώρηκε ό καλόγε-
ρος και γλήγωρα-γλήγωρα σύρει την πετο-
νιά. Με λαίμαργα μάτια τό κύτταξε κ' αναγάλ-
λιαξεν ή ψυχή του. Τό ανέβασε ως άπάνω κ'



Τὸ Κεφάλι τοῦ Καλόγερου, Ζάκυνθος — Φωτογρ. Ἀλ. Μαρτινέγγου.

ἀνυπόμονα κι' ἀπόρροια ὅπως τὸ ἔπιασε, τοῦ ξα-
γλυστράει τὸ ψάρι καὶ πέφτει πάλι στὴ θάλασσα.

— Ἀνάθεμά σε, διάολε, φτού σου, Θεὲ κ' ἐσὺ
Ἄη Σπυρίδωνα, νά! κ' ἐφασκέλωσε ἀπέναντι
τὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου.

Ὁ καλόγερος λυσασμένος ἀπὸ τὸν θυμὸ
τοῦ ποῦχασε τὸ καλὸ ψάρι, ἐβλαστήμασε τὸν
Θεὸ καὶ τὸν Ἅγιο κ' ἐπαράδινε τὴν ψυχὴ του
στὸν διάολο... Ἄξαφνα ἡ θάλασσα, ποῦ ὡς
ἐκείνη τὴ στιγμή εἶταν γελοῦμένη κι' ὀλογά-
λανη, ἀγριεῖει κι' ἀναταράζεται, καὶ τὸ πνεῦμα
τῆς τρικυμίας σηκώνει τὰ μανιασμένα κύματα
ὡς θεόρατα βοννά. Ἡ μικρὴ βαρκούλα τοῦ
καλόγερου ποῦ ψάρευε, ἀδύνατη κι' ἀπροστά-
τευτη μὲς τὴν ἀπάντηχη τρικυμία, βυθίζεται
μὲς τὰ μαῦρα κύματα, ποῦ περιμέναν ἀγρία
νὰ τὴν ρουφήξουν ὡς ἀνοιχτόστομα θηρία.
Ὁ σίφουνας τὸν ἐκατέβασε ὡς τὰ σκοτεινά

βύθη τοῦ πελάγου. Ὁ βλάστημος ἐπνίγετο.
Ἄξαφνα ὡς ν' ἀλάρωσε, ἀνέβαινε ἀγάλι-ἀ-
γάλι. Ἐπρόβαλλε τὸ κεφάλι του ἀπάνω ἀπὸ
τὰ νερά, ποῦ μόλις ἄρχισαν νὰ γαληνιάζουν.
Ἄλλὰ δὲν πρόφθασε νὰ κολυμπήσῃ, καὶ ἡ τρο-
μερὴ κατάρα τοῦ Θεοῦ τὸν ἐπέτρωσε. Τὸ πέ-
τρινο κεφάλι τοῦ καλόγερου φαίνεται ἀκόμη,
ἀνάμεσα στὰ νερά, ἀπέναντι ἀπὸ τὴν ἐκκλη-
σία τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Μένει πάντα ἐκεῖ
μαυρισμένο κι' ἀκούνιστο ὡς τοῦ Θεοῦ τὴν
κατάρα. Κι' εἶπεν τὸν χειμῶνα εἶναι τρικυμία,
τὰ κύματα κυλοῦνται πάνω στὸ πέτρινο κε-
φάλι, τὸ χτυποῦνε ἀκατάπαντα κ' ἐκεῖνο μένει
πάντα ἐκεῖ...

Ἡ παράδοσις εἶναι ὡραία, ὅπως ὡραία εἶ-
ναι ὅλα εἰς τὸν δρόμο τοῦ Ἀργασιῶ, καὶ τὰ
περιβόλια καὶ τὰ νερά κ' ὁ οὐρανὸς κ' ἡ θά-
λασσα καὶ οἱ ἄνθρωποι Ὅλα εἶναι ὡραία...

ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ

ΟΙ ΔΥΣΤΥΧΙΣΜΕΝΟΙ *

ΑΓΑΠΗΤΕ ΜΟΥ ΜΑΚΑΡ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Ἔμαθα μὲ πολλὴν εὐχαρίστησι τὸ καλὸ ποῦ
σὰς ἤλθε καὶ ἐκτιμῶ, φίλε μου, τῆς ἀρετῆς τοῦ
προϊσταμένου σας. Τώρα ἡ δυστυχία ἔπαισε νὰ

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 248.

σὰς καταδιώκῃ! Μόνον, γὰρ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ,
μὴν κάμετε πιά περιττὰ ἔξοδα. Ζήσετε ἡσυχία,
ὅσο τὸ δυνατόν ταπεινότερα, καὶ ἀρχίσετε ἀπὸ
σήμερα νὰ βάνετε κάθε ἡμέρα κατὰ τὴν μέ-
ρος, γὰρ νὰ μὴ βρεθῆτε καὶ πάλι ἔξαφνα σὲ
στενοχώρια. Ὅσο γὰρ μὰς, μὴν ἀνησυχῆτε. Ἡ

Φεδόρα καὶ ἐγὼ τὰ καταφέρνομε. Γιατί μὰς
ἔστείλατε τόσα χρήματα, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς;
Δὲν ἦταν καθόλου ἀνάγκη. Ἐκεῖνο ποῦ ἔχομε
μὰς ἀρκεῖ. Εἶναι ἀλήθεια πὼς γρήγορα θὰ
χρειασθοῦμε χρήματα γὰρ νὰ μετοικήσωμε ἢ
Φεδόρα ὅμως ἐλπίζει πὼς θὰ λάβῃ κάτι χρή-
ματα ποῦ τῆς χρεωστοῦν τόσον καιρὸ τώρα.
Κρατῶ λοιπὸν εἴκοσι ρούβλια γὰρ τὰ ἐπεί-
γοντα. Σὰς ἐπιστρέφω τὰ ὑπόλοιπα. Πρέπει
νὰ φειδωλεύεσθε τὸ χρήμα, Μάκαρ Ἀλεξέγε-
βιτς.

Ὑγιαίνειτε. Ζητε ἡσυχος τώρα, φροντίστε γὰρ
τὸν ἑαυτὸ σας καὶ νὰ ἦσθε χαρούμενος. Θὰ σὰς
ἔγραφα πολὺ περισσότερα ἂν δὲν αἰσθανόμουν
ὑπερβολικὴ κόπωση. Χθὲς ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν
ἐσηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι. Καλὰ ἐκάματε
καὶ μοῦ γράφετε πὼς θὰ ἔλθετε νὰ μὲ δῆτε.
Ἐλάτε, σὰς παρακαλῶ, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς.

Β Δ.

11 Σεπτεμβρίου

ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ, ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ,

Σὲ ἱκετεύω, ἀγαπημένη μου, μὴ μὲ ἀφήσῃς
μονάχον τώρα, τώρα ποῦ εἶμαι εὐτυχισμένος καὶ
εὐχαριστημένος μὲ ὅλα. Ἀγαπητή μου! μὴν
ἀκούς τὴ Φεδόρα θὰ κάνω ὅτι σοῦ ἀρέσει θὰ
ἦμαι φρόνιμος καὶ μόνον γὰρ χατήρι τοῦ Ἐξο-
χώτατου θὰ ἦμαι ἀκριβῆς, ὑπόδειγμα ἀκριβείας
θὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ γράφωμε εὐτυχισμένα
γράμματα, θὰ ἐμπιστευόμεθα ἀμοιβαίως τῆς
σκέψης μας, τῆς χαρᾶς μας, τῆς ἔννοιος μας, ἂν
ἔχομε ἔννοιες θὰ ζήσωμε μαζί οἱ δυὸ μὲ ὁμό-
νοια, εὐτυχισμένοι. Θὰ καταγινώμεθα στὴ φι-
λολογία... Ἄγγελέ μου! Ἡ τύχη μου ἄλλαξε
καὶ ἔγινε καλλίτερη. Ἡ νοικοκυρά μου ἔγινε
ἡπιώτερη, ἡ Τερέζα ἐξυπνότερη, κ' αὐτὸς ὁ
Φαλδόνης πῶς ταχὺς. Φιλιωθήκαμε μὲ τὸν Ρα-
ταζάγεφ. Μέσα στὴ χαρᾶ μου ἐπῆγα ἐγὼ καὶ
τὸν ἠῶρα. Εἶναι ὅμως καλὸ παιδί, ἀγάπη μου,
καὶ τίποτε δὲν ἦταν ἀληθινὸ ἀπὸ τοὺς σκοποὺς
ποῦ τοῦ ἀπέδωσαν. Ἀνεκάλυψα τώρα πὼς ὅλα
ἐκεῖνα ἦταν ἀπλούστατα μιὰ ἀνήθικη σκωφαν-
τία. Ποτὲ δὲν ἐσκέφθη νὰ μὲ σατυρήσῃ, μοῦ
τὸ εἶπε ὁ ἴδιος. Μοῦ διάβασε ἕνα νέον του ἔργον.
Ὅσο γὰρ τὸ ὄνομα Λόβελας ποῦ μοῦ εἶχε δώ-
σει, δὲν εἶναι καθόλου ὕβρις, οὔτε τίποτε ἀνάρ-
μοστο μοῦ τὸ ἐξήγησε. Εἶναι μιὰ λέξις ποῦ τὴν
πῆραμε ἀπὸ ξένη γλῶσσα καὶ τὴν μεταχειρί-
ζονται γὰρ ὅποιους εἶναι νὰ ποῦμε ζωντοί, ἢ
γὰρ νὰ ἐκφρασθῶ φιλολογικώτερα, γὰρ ὅποιους

διακρίνονται. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημασία της καὶ τί-
ποτε ἄλλο. Ἦταν ἕνα ἀθῶο ἀστεῖο, ἀγγελέ
μου. Ἐγὼ, ποῦ τίποτε δὲν ἤξερω, εἶχα τὴν ἀ-
νοησία νὰ προσβληθῶ. Μὰ τώρα δικαιολογή-
θηκα στὸν Ραταζάγεφ... Καὶ ὁ καιρὸς εἶναι
τόσο ὡραῖος σήμερα, Βάρεγκα, τόσο ὡραῖος!
Τὸ πρωτὶ, ἀλήθεια, ἔπεσε λίγο χαλάζι, τόσο λε-
πτὸ ὅμως, ποῦ λὲς καὶ ἦταν περασμένο ἀπὸ τὸ
κόσκινο. Καὶ ὁ ἀέρας ἦτον λίγο δροσερός. Ἀ-
γόρασα κάτι ὡραιότατα ὑποδήματα. Περιπά-
τησα λίγο στὸ Νέβσκυ. Ἐδιάβασα ἀπὸ τὴν
ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος τὴ Μικρὴ Μέλισσα. Ναι!
Μὰ λησιμόνησα νὰ σοῦ διηγηθῶ τὸ κυριώτερο.

Σήμερα τὸ πρωτὶ, μίλησα μὲ τὸν Αἰμίλιο Ἰ-
βάνοβιτς καὶ τὸν Ἀντώνιο Μιχαήλοβιτς γὰρ
τὸν Ἐξοχώτατο. Δὲν εἶμαι ὁ μόνος, Βάρεγκα,
ποῦ ἔχει βοηθήσει μὲ τόση γενναϊότητα. Δὲν
εὐεργέτησε ἐμένα μόνον ὅλος ὁ κόσμος γνω-
ρίζει τὴν καλὴν τὴν καρδιά. Παντοῦ ἀκούω ἐ-
παίνους καὶ βλέπω δάκρυα εὐγνωμοσύνης. Ἐ-
χει ἀναθρέψει μιὰ ὀρφανή, στὸ σπίτι του. Τὴν
ὑπᾶνδρεψε μὲ ἕναν ἄνθρωπο σοβαρὸ, μὲ ἕναν
ὑπάλληλο τῆς ὑπηρεσίας μας, εἰς τὸν ὁποῖον
ὁ Ἐξοχώτατος ἀνέθετε ὑποθέσεις ἐμπιστευτικῆς.
Ἐπιποθέτησε τὸν γιὸ μίαν χήρας καὶ ἔκαμε
καὶ πολλὰς ἄλλες ἀγαθὰς πράξεις. Ἀγάπη μου,
ἐθεώρησα χρέος μου νὰ δώσω κ' ἐγὼ τὸν ὀβολὸ
μου καὶ διηγήθηκα, εἰς ὅσους ἤθελαν νὰκού-
σουν, τὴν πράξι τοῦ Ἐξοχώτατου τὰ διηγή-
θηκα ὅλα χωρὶς τίποτε νὰ κρύψω. Ἐποδοπά-
τησα τὸν σεβασμὸ τῶν ἀνθρώπων. Γιατί νὰ
ἐντραπῶ σὲ τέτλια περίστασι καὶ τί ἔχει νὰ
κάνῃ ἐδῶ ἡ φιλοτιμία; Ὅχι πρέπει μὲ μεγάλη
φωνὴ νὰ ὑμνήσω τὰς πράξεις τοῦ Ἐξοχώτα-
του! Ἐμίλησα θερμά, μὲ ἐνθουσιασμὸ ὄχι μόν-
ον δὲν ἐντραπήκα, ἀλλὰ καὶ ἤμουν ὑπερήφα-
νος νὰ εἰπῶ αὐτὸ τὸ πράγμα. Τίποτε δὲν πα-
ρέλειψα — μόνον γὰρ σένα δὲν εἶπα τίποτε,
ἀγάπη μου, νὰ μὴ σὲ ἐκθέσω, — εἶπα ὅμως γὰρ
τὴ νοικοκυρά μου καὶ γὰρ τὸν Φαλδόνη καὶ
γὰρ τὸν Ραταζάγεφ καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα καὶ
γὰρ τὸν Μάρκοφ, ὅλα τὰ εἶπα. Μερικοὶ ἐγέ-
λασαν, ναι, εἶναι ἀλήθεια, ὁμολογῶ μάλιστα
πὼς ὅλοι ἐγέλασαν. Μὰ βέβαια, διότι εἶδαν κάτι
γελοῖο στὸ πρόσωπό μου ἢ στὸ ζήτημα τῶν
ὑποδημάτων, — ἀκριβῶς μὲ τὸ ζήτημα αὐτό.
Δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ εἶχαν καμμίαν κακὴ
σκέψιν. Οἱ νέοι ἔχουν εὐκόλα τὰ γέλια. Ἰσως
καὶ νὰ γέλασαν διότι εἶναι ἄνθρωποι πλούσιοι,
ὄχι ὅμως μὲ κακία, θέλω νὰ εἰπῶ πὼς δὲν
περιπαίζαν τὸν Ἐξοχώτατο — αὐτὸ δὲν ἤμπο-
ροῦσαν νὰ τὸ κάμουν.

Ἀκόμα δὲν ἠμπόρεσα νὰ ἔλθω στὰ σωστά μου, ἀγάπη μου. Ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα μ' ἔκαμαν ἀνω-κάτω! — Ἐχεις ξύλα γιὰ τὴ θερμάστρα; Πρόσθε μὴν χρονολογήσῃς, Βάρεγκα κροτολογεῖ κανεὶς τόσο εὐκολά! Ὡ! ἀγάπη μου, μὲ θανατώνεις μὲ τῆς μαύρες ιδέες σου. Παρακαλῶ τὸν Θεό, τὸν παρακαλῶ γιὰ σένα, ἀγάπη μου! Ἀλήθεια, ἔχεις μάλλινες κάλτσες ἢ καὶ ἐν γένει, φορέματα ζεστά; Κύτταξε ἀν ἔχῃς. Ἄν ἔχῃς ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὴ δυσαρεστήσῃς ἕναν γέρο. Ζήτησέ μου ὅ,τι θέλεις. Τώρα πέρασαν ἡ κακοκαιρία. Μὴν ἀνησυχῆς γιὰ μένα. Τὸ μέλλον εἶναι τόσο γαλήνιο, τόσο ὠραῖο!

Πέρασα ὅμως μαύρες ὥρες, Βάρεγκα! Ἄς ἦναι περασμένα ξεχασμένα! Ἀργότερα θὰ θυμόμαστε αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μὲ ἕναν εὐχάριστον ἀναστεναγμό. Θυμοῦμαι τὰ νεανικά μου χρόνια. Τότε, βρισκόμουν καμμιά φορὰ χωρὶς καπίκι. Τὸ κρῦο, ἢ πεῖνα δὲν ἦταν ἀρκετὰ νὰ μὲ μελαγχολήσουν. Τὰ πρῶτ' περιπατοῦσα στὸ Νέβσκυ, ἔβλεπα ἕνα νόστιμο πρόσωπο, καὶ ἤμουν ὅλη τὴν ἡμέρα εὐτυχισμένος. Ἦταν μοναδικὴ ἐποχὴ, ἀγάπη μου, μοναδική! Εἶναι ὠραία ἡ ζωὴ, Βάρεγκα. Προπάντων στὴν Πετρούπολι. Χθὲς ἐξομολογήθηκα μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια στὸν Κύριο, γιὰ νὰ μοῦ συχωρέσῃ ὅλες μου τῆς ἀμαρτίες αὐτῆς τῆς μαύρης ἐποχῆς: παράπονα, ιδέες φιλελεύθερες, παραλυσία, θυμό. Τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς μου, συλλογίσθηκα ἐσένα καὶ συγκινήθηκα. Μόνον ἐσύ, ἀγγελέ μου, μοῦ ἔδωσες θάρρος, ἐσὺ μόνον μὲ παρηγόρησες, ἢ καλαὶς συμβουλαὶς σου μοῦ ἔδιναν τὴ ζωὴ. Ποτὲ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω, ἀγάπη μου. Σήμερα, ἐφίλησα ὅλα σου τὰ γραμμάτια ἕνα ἕνα, ἀγαπητή μου! Λοιπόν, ὕγαινε, ἀγάπη μου. Ἐμαθα πὼς κάπου, ὄχι μακριὰ ἀπ' ἐδῶ, πουλοῦν φορέματα θὰ πάω νὰ ἰδῶ. Σ' ἀφίνω λοιπόν, ἀγγελέ μου. Ὑγίαινε.

Ὁ εὐλακρινὴς καὶ ἀφοσιωμένος σου

ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

15 Σεπτεμβρίου

ΚΥΡΙΕ ΜΑΚΑΡ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Εὐρίσκομαι σὲ φοβερὴ ταραχὴ. Ἀκούστε τί μὰς συνέβη. Προαισθάνομαι κάτι ἀπαίσιω. Κρίνετε καὶ οἱ, ἀνεκτίμητε φίλε μου. Ὁ κ. Μπουτίκοφ εἶναι εἰς τὴν Πετρούπολι. Τὸν ἀπήντησε ἡ Φεδόρα. Ἦταν μέσα σὲ ἑλκηδρο, ἐσταμάτησε, ἐπλησίασε τὴ Φεδόρα καὶ τὴν ἐρώτησε

ποῦ κατοικεῖ. Ἐκείνη δὲν ἤθελε ν' ἀπαντήσῃ καὶ τότε τῆς ἀποκρίθη γελώντας πὼς ἐγνώριζε ποῖος κατοικεῖ μαζί της. — Βέβαια ἡ Ἄννα Φεδορόβνα τῆς τὰ διηγήθηκε ὅλα. — Τότε ἡ Φεδόρα δὲν ἐκρατήθη καὶ στὴ μέση τοῦ δρόμου ἄρχισε νὰ τοῦ λέγῃ πὼς εἶναι ἕνας ἀνήθικος, πὼς ἦταν ἀφορμὴ ὅλης τῆς δυστυχίας μου. Ἐκεῖνος ἀποκρίθη πὼς: βέβαια, ἀμα δὲν ἔχῃ κανεὶς οὔτε καπίκι, εἶναι δυστυχισμένος. Ἡ Φεδόρα τοῦ ἀπήντησε ὅτι ἠμποροῦσα πολὺ καλά νὰ ζήσω μὲ τὴν ἐργασία μου, νὰ πανδρευθῶ, ἢ τοὐλάχιστον νὰ εὐρω μιὰ θέσι, ἐνῶ τώρα ἡ εὐτυχία μου εἶνε γιὰ πάντα χαμένη καὶ μάλιστα ὅτι εἶμαι ἀρρωστη καὶ γρήγορα θὰ πεθάνω. Ἐκεῖνος εἶπε πὼς εἶμαι πολὺ νέα ἀκόμη, πὼς εἶμαι ἀκόμη εὐφάνταστη καὶ πὼς ἡ ἀρετὴ μας ἔχει θολώσει (αὐτὴ εἶναι ἡ φράσις του). Ἡ Φεδόρα καὶ ἐγὼ νομίζαμε πὼς δὲν ἐγνώριζε τὴν κατοικία μας. Χθὲς λοιπόν, ὅταν ἐπῆγα νὰ κάνω μερικὲς ἀγορὰς εἰς τὸ Γκοστίνι Ἀβόρ, ἐπῆγε αὐτὸς στὸ δωμάτιό μας. Δὲν ἤθελε, φαίνεται, νὰ ἦμαι ἐγὼ ἐκεῖ. Ἐρώτησε τὴ Φεδόρα γιὰ τὴ ζωὴ μας, ἐκτύταξε ὅλα τὰ πράγματά μας καὶ ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὴν ἐργασία μου. Ἐπιτέλους ἐρώτησε: — « Ποῖος λοιπόν εἶναι ὁ υπάλληλος ἐκεῖνος ποῦ ἔχει φίλιες μαζί σας; » Τὴ στιγμὴ ἐκείνη περνούσατε τὴν αὐλή. Ἡ Φεδόρα οἷς ἔδειξε οἷς ἐκτύταξε καὶ χαμογέλασε. Ἡ Φεδόρα τὸν παρακάλεσε πολὺ νὰ φύγῃ, τοῦ εἶπε πὼς ἡ λύπαις ἐπείραξαν πολὺ τὴν ὕγεια μου καὶ πὼς θὰ δυσαρεστούμην πολὺ ἂν τὸν ἔβλεπα στὸ σπίτι μου. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο εἶπε πὼς ἤλθε ἐστὶ, ἐπειδὴ δὲν ἤξευρε τί νὰ κάνῃ, καὶ ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰκοσιπέντε ρούβλια τῆς Φεδόρας. Φυσικὰ δὲν τὰ δέχθηκε. — Τί σημαίνουν αὐτὰ; Δὲν ἠμπορῶ νὰ καταλάβω πὼς ἔμαθε γιὰ μὰς. Κάνω χίλιες ὑποθέσεις. Ἡ Φεδόρα λέγει πὼς ἡ Ἀξίνια, ἡ γυναικαδέλφη του, ποῦ ἔρχεται στὸ σπίτι, γνωρίζει τὴν πλύστρα Ἀναστασία, καὶ πὼς ἕνας πρῶτος ἐξάδελφός τῆς Ἀναστασίας εἶναι κλητὴρ στὸ ὑπουργεῖον ὅπου ἐργάζεται. ἕνας φίλος τοῦ ἀνεψιοῦ τῆς Ἄννας Φεδορόβνας. Αὐτὸν τὸν δρόμο φαίνεται νὰ πῆραν τὰ λόγια ὡς πρὸς ἔφθασαν στὸν κ. Μπουτίκοφ! Ἐπειτα, εἶναι πολὺ πιθανὸν καὶ νὰ μὴν ἦναι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Εἶναι μυστήριο. Ἦσως ξαναἔλθῃ στὸ σπίτι μας! Μόνον αὐτὸ μὲ τρομάζει! Ὅταν ἡ Φεδόρα μοῦ διηγήθῃ χθὲς ὅλα αὐτὰ, τόσο ἐτρόμαξα ποῦ παρ' ὀλίγον νὰ λιποθυμήσω. Τί θέλουν ἀκόμη; Δὲν θέλω πιά νὰ τοὺς γνωρίζω! Τί θέλουν ἀπὸ μένα τὴ δυστυχισμένη! Ἄ, τί μαρτύριο! Κάθε

στιγμὴ νομίζω πὼς βλέπω νὰ ἔρχεται ὁ Μπουτίκοφ. Τί θὰ γίνω; Τί μὲ περιμένει ἀκόμη; Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐλάτε γρήγορα, Μάκαρ Ἀλεξέγεβιτς, στὸ σπίτι. Ἐλάτε, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐλάτε.

15 Σεπτεμβρίου

ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ, ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΝΑ,

Σήμερα μὰς ἔτυχε κάτι πολὺ θλιβερό, ἀνεκφραστο καὶ ἀπρόοπτο. Ὁ καυμένος ὁ Γκόρσκοφ — πρόσθε καλά, ἀγάπη μου, — ἐκηρύχθη ἀθῶος. Πρὸ πολλοῦ εἶχε δικασθῆ, ἀλλὰ μόνον σήμερα ἐπῆγε νὰ μάρτυρῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου. Ἡ ὑπόθεσις ἐτελείωσε πολὺ καλά γι' αὐτόν. Κατηγορήθη δι' ἀμέλειαν καὶ ἀπροσεξίαν καὶ διὰ τὰ δύο ἀθωώθη. Τὸ δικαστήριο ἀνεγνώρισε τὸ δίκαιόν του καὶ κατεδίκασε τὸν ἔμπορον νὰ τοῦ πληρώσῃ ἕνα μεγάλο ποσόν. Ἔτσι, μαζί μὲ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τιμῆς του, ἡ θέσις του ἢ ὕλική καλλιτέρευε πολὺ — μὲ μιὰ λέξι ἢ λύσις τῆς ὑποθέσεως ἤλθε ὅπως τὴν ἤθελε αὐτός. Ἦλθε σήμερα στὴς τρεῖς στὸ σπίτι του. Τὸ πρόσωπό του ἦτον ταραγμένο ἄσπρο σὰν τὸ πανί τὰ χεῖλη του ἔτρεμαν, ὅμως χαμογελοῦσαν ἐφίλησε τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του. Ἐπῆγαμε ὅλοι μαζί νὰ τὸν συγχαροῦμε. Αὐτὸ τὸν συγκίνησε πολὺ, μὰς εὐχαριστοῦσε καὶ μὰς ἔσφιξε καθενὸς τὸ χεῖρ πολλὰς φορές. Μοῦ φάνηκε μάλιστα πὺς ψηλός, πὺς ἴσιος καὶ δὲν ἦταν πιά τὰ μάτια του θολὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ἦτον τόσο ταραγμένος, ὁ κακομοῖρος! Δὲν ἠμποροῦσε νὰ μείνῃ μιὰ στιγμὴ στὴ θέσι του, ἔπιανε καθεὶ ποῦ εὗρισκε μπροστά του, ἔπειτα πάλι τὸ ἄφινε, ὀλοένα χαμογελοῦσε καὶ χαιρετοῦσε, ἐκάθιζε, ἐσηκώνετο, ξανακάθιζε, ἔλεγε ὁ Θεὸς ἔρει τί: « Ἡ τιμὴ μου. . . ἢ τιμὴ. . . ἢ ὑπόληψις. . . τὰ παιδιὰ μου. » — καὶ πὼς τὰ ἔλεγε! Μιὰ στιγμὴ μάλιστα ἔκλαψε. Ἐμεῖς ὅλοι, οἱ περισσότεροι, ἔκλαιαμε. Ὁ Ραταζάγεφ ἤθελε βέβαια νὰ τὸν ἡσυχάσῃ καὶ τοῦ εἶπε: « Τί νὰ τὴν κάνῃς τὴν τιμὴ, φίλε μου, σὰν δὲν ἔχῃς νὰ φῆς; Τὸ χρήμα, φίλε μου, τὸ χρήμα εἶναι τὸ πᾶν, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεό! » Καὶ τοῦ κτύπησε τὸν ὄμο. Μοῦ φάνηκε πὼς ὁ Γκόρσκοφ ἐπροσβλήθη δὲν ἔδειξε, εἶναι ἀλήθεια, δυσαρέσκεια, μὰ ἐκτύταξε τὸν Ραταζάγεφ μὲ παράξενη ματιὰ καὶ τοῦ ἔβγαλε τὸ χεῖρ ἀπὸ τὸν ὄμο του. Πρᾶγμα ποῦ δὲν θὰ τὸ ἔκανε ἄλλοτε, ἀγάπη μου! Ἐπειτα, οἱ χαρακτήρες δὲν ὁμοιάζουν. — Ἐγὼ, παραδειγματὸς χάριν, μὲ μιὰ τέτοια χαρά,

δὲν θὰ ἔκανα τὸν μεγάλο βλέπει, ἀγάπη μου, κάποτε ὁ ἄνθρωπος γίνεται πὺς ταπεινός, πὺς ὑποχρεωτικός ἀπ' ὅτι πρέπει, καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ ὑπερβολικὴ καλωσύνη τῆς στιγμῆς ποῦ προέρχεται ἀπὸ ἐξαιρετικὴ εὐαισθησία. . . ἀλλὰ, δὲν πρόκειται τώρα γιὰ μένα! « Ναί, εἶπε, καλὸ εἶνε καὶ τὸ χρήμα. Εὐλόγημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Εὐλόγημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! . . » Καὶ κατόπιν, ὅλη τὴν ὥρα ποῦ ἤμεθα ἐκεῖ, ἔλεγε: « Εὐλόγημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Εὐλόγημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! . . » Ἡ γυναῖκα του παρήγγειλε δεῖπνο κάπως καλλίτερον καὶ πλουσιώτερον ἀπὸ τὸ συνειθισμένο. Ἀνέλαβε ἡ ἰδία ἡ νοικοκυρά μας νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ. Εἶνε καλοῦστικη γυναῖκα ἡ νοικοκυρά μας. Ἀλλὰ ἕως τὴν ὥρα τοῦ δεῖπνου ὁ Γκόρσκοφ δὲν ἠμπόρεσε νὰ καθῆσθαι σ' ἕνα μέρος. Ἐπῆγε εἰς ὅλους τοὺς νοικάρηδες, χωρὶς νὰ τὸν μέλῃ ἂν ἤθελαν νὰ τὸν ἰδοῦν. Ἐυλαίει μέσα, χαμογελοῦσε, ἔπαιρνε μιὰ καρέκλα, ἔλεγε μιὰ λέξι ἢ καὶ δὲν ἔλεγε τίποτε, καὶ ἔφευγε. Εἰς τοῦ σημαιοφόρου ἔπιανε καὶ τὰ χαρτιά καὶ τότε τὸν προσκάλεσαν νὰ παίξῃ κι' αὐτὸς μιὰ παρτίδα μὲ τέσσερες ἄρχισε νὰ παίξῃ, ἔκαμε ἕνα σωρὸ ἀνοησίες καὶ ἔπειτα ἀπὸ τρεῖς ἢ τέσσερες πάσες, σηκώθηκε κ' ἔφυγε. « Ὁχι, εἶπε, αὐτὸ ἦτον μόνον. ἤθελα μόνον νὰ. . . » καὶ ἔφυγε. Μὲ ἀπήντησε εἰς τὸν διάδρομο, ἔπιανε τὰ δυὸ χεῖρα μου καὶ μ' ἐκτύταξε μέσα στὰ μάτια, τόσο παραδόξα ὅμως. Μοῦ ἔσφιξε λοιπόν τὸ χεῖρ καὶ ἔφυγε, ὀλοένα χαμογελώντας. Τὸ χαμόγελό του ὅμως ἦταν θλιβερό, ἀλλοιώτικο, λὲς καὶ ἦτον χαμόγελο πεθαμένου. Ἡ γυναῖκα του ἔκλαιε ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς ὅλοι ἦταν χαρούμενοι ὅπως εἶμεθα μὴν ἐορτάσιμη ἡμέρα. Ἐδείπνησαν βιαστικά. Μετὰ τὸ τραπέζι εἶπε τῆς γυναίκας του: — « Ἀκουσε, χρυσή μου, πάω ν' ἀναπανθῶ λιγάκι. » — καὶ πῆγε στὸ κρεββάτι του. Ἐκάλισε τὸ μικρὸ του κοριτσάκι, ἔβαλε τὸ χεῖρ ἐπάνω στὸ κεφάλι τῆς καὶ ἐκάδευε πολλὴν ὥρα τὰ μαλλιά τοῦ παιδιοῦ. Ἐπειτα λέγει πάλι τῆς γυναίκας του: « Καὶ ὁ Πετράκος μας; Ὁ μικροῦλης, ὁ Πέτρος μας; » Ἐκείνη μὲ τὸ χεῖρ τοῦ εἶπε πὼς εἶναι πεθαμένος. — « Ναί, ναί, ἔξρω, τὰ ἔξρω ὅλα. Ὁ Πετράκος μας εὗρισκεται τώρα εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν οὐρανῶν. » — Ἡ γυναῖκα του τὸν βλέπει πὼς δὲν εἶναι στὰ καλά του, πὼς τὸ γεγονός τὸν ἔχει πολὺ ταραξί καὶ τοῦ λέγει: — « Ἐχεις ἀνάγκη νὰ κοιμηθῆς, χρυσή μου. » — Ναί, καλά, ἀμέσως. . . θὰ πάρω ἕνα ὑπναράκι. » Τότε ἐγύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ἔμεινε λίγην ὥρα ἀκίνητος ἔ-

πειτα άλλαξε θέσι ή θέλησε κάτι να ειπή. — Τι είναι; τον έρωτά ή γυναίκα του, ή όποια δέν είχε άκούσει καλά. Καμμιά απάντησις. Περιμένει ένα λεπτό. — «Τώρα αποκοιμήθηκε», έσκέφθη και πήγε να περάση λίγη ώρα με τη νοικοκυρά της. Έπειτα από λίγο επιστρέφει και βλέπει πώς ο άνδρας της δέν εξύπνησε ακόμη: είναι πλαγιασμένος και δέν κάνει ούτε κίνημα. Έσκέφθη πώς θά κοιμάται έκάθησε και άρχισε να εργάζεται. Μάς έλεγε πώς για μισή ώρα ήτον τόσο συλλογισμένη που δέν ένθυμείται καν τί έσκέπτετο: είχε λησμονήσει και πώς ήταν εκεί κοντά ο άνδρας της. Μά εξαφνα ένα συναίσθημα άνησυχίας την εξύπνησε από της σκέψεις της: ταράχθηκε από τη νεκρική σιωπή που βασίλευε μέσα στο δωμάτιο. Ρίχνει μιá ματιá στο κρεβάτι και βλέπει τον άνδρα της στην ίδια θέσι όλοένα. Πλησιάζει, τραβά το πάπλωμα, κυττάζει: — είναι όλοτελα κρύος! Ήτον πεθαμένος, αγάπη μου. Ο Γκόρσκοφ ήτον πεθαμένος, απέθανε ξαφνικά, σαν από κεραυνό. Από τί απέθανε όμως, ο Θεός τό ξέρει. Έγώ δέν ήμπορώ άκόμα να συνέλθω, Βάρεγκα, τέτοια κατάληξι μου έκαμε. Δέν φαντάζεσαι ποτέ πώς ήμπορεί ένας άνθρωπος τόσα ξαφνικά να χάση τη ζωή του. Ο καυμένος ο Γκόρσκοφ! "Α, τί τύχη! Η γυναίκα

του είναι κατάληκτη και όλο κλαίει τό μικρό κοριτσάκι είνε χωμένο σε μιá γωνιά. Τό νοικοκυριό τους είναι άνω κάτω. Θα κάνουν ιατρική εξέτασι. . . δέν ήξέρω καλά να σου τό ειπά. Μά είναι θλιβερό, ώ! τί θλιβερό που είναι! Φαντάσου να μην ήξέρης την ώρα ούτε τη στιγμή. . . Φεύγεις έτσι ξαφνικά. . .

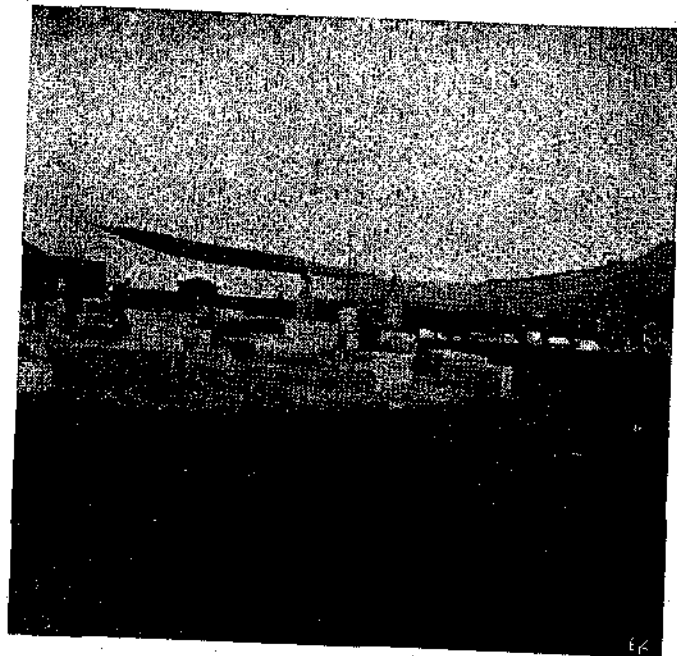
Δικός σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΒΑΡΒΑΡΑ ΑΛΕΞΕΓΕΒΙΤΣ

Μάθε, φίλη μου, πώς ο Ραταζάγεφ μου βρήκεν εργασία. — Κάποιος ήλθε να τον ιδή με κάτι χειρόγραφα. — Χάρσι στον Θεό δέν θά μου λείψη ή εργασία. Είναι όμως τόσο κακογραμμένα που δέν ήξέρω πώς θά τα διαβάσω. Και θέλουν γρήγορα τό αντίγραφον. Τό θέμα δέν τό νοιώθω πολύ πολύ. . . Θα μου δώσουν σαράντα καπία το φύλλο. Βλέπεις, αγαπητή μου, πώς θά έχωμε και έκτακτα εισοδήματα. — Υγίανε, αγάπη μου. Αρχίζω την εργασία.

Ο πιστός φίλος σου
ΜΑΚΑΡ ΔΙΕΒΟΥΣΚΙΝ

[Τό τέλος εις τό προσεχές. — Μετάφρ. Κ. Μ.]



ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΑΘΙΟΥ

ΦΩΤΟΓΡ. Π. Ν.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ: «Η ΑΣΑΛΕΥΤΗ ΖΩΗ».

Έχω εμπρός μου την «Ασάλευτη Ζωή» τον νέον πλούσιον και πολύφωνον τόμον του κ. Κωστή Παλαμά, άκριβώς την στιγμήν που κάτω εις τον δρόμον, εις ένα νέον τεχνητόν παροξυσμόν, ένθυμίζοντα τας παραμονάς των άπαισίας μνήμης «Ορεισειακών», σαλεύει και βοά ή φρενολογική φοβοπάθεια περίε του άπροσδιορίστου φάσματος του πρωτεϊκού μαλαρισμού. Και εις κάθε όμοίαν περίστασιν τό όνομα του κ. Παλαμά μοιραίως άντηχεί από τα σημεία όλα και ή κεφαλή του ζητείται επί πίνακι. Και ένφ ήρίπτονται εις τό κενόν με άφελή άσυνειδησίαν και έλαφρότητα τά επίθετα: προδότης — ένας προσφιλής όρος και ένα ψυχικόν στίγμα της νεοελληνικής ψυχασθενείας — παράφρων, άπαισιος, ακατάλητος, αίρετικός και δέν ήξέρω ποία άλλα, σκέπτομαι, όχι χωρίς μιάν εύλογον μελαγχολίαν, διό ο άνθρωπος αυτός, έξω από μερικά γλωσσικά πείσματα, και από μερικάς σχολαστικάς άντιλήψεις του κυκλώου αυτού του γλωσσικού ζητήματος, έντελώς άσχετους με την καλλιτεχνικήν δημιουργίαν, είνε ο μεγαλειότερος ποιητής του έθνους του και ένας από τους πρώτους της ευρωπαϊκής τέχνης των ήμερών μας. Τι παράδοξα και τί μελαγχολικά πράγματα που συμβαίνουν, αλήθεια, εις τό έθνος αυτό των μεγάλων νηπίων.

Άλλά όταν ένα όνομα και μία φυσιογνωμία σύρεται από τον όχλον εις τους δρόμους μ' ένα τόσον αξιοδάκρυτον τρόπον, είνε δυνατόν εις ένα άρθρον δύο σελίδων να έκστομίσση κανείς τον τίτλον του ποιητού και άκόμη του ποιητού του μεγαλειότερου από τους συγχρόνους του, και είνε δυνατόν όταν οι χίλιοι φωνάζουν: «Ένας τρελλός! — ο ένας να φωνάξη: Τιμή των Ελληνικών γραμμάτων; Και όμως έχει καθήκον να τό κάμη. Και εις την στιγμήν αυτήν, όπου μερικά ζητήματα είνε ζητήματα τιμής και ευθύνης άπέναντι των μεταγενεστέρων δια την ύπόληψιν της γενεάς του, αισθάνομαι την ανάγκην να ύψώσω την φω-

νήν αυτήν, ως διαμαρτυρίαν, με την αυθαιρεσίαν και με την όργην άκόμη των αντιθέτων: Κύριοι, ο άνθρωπος αυτός, τον όποιον θέλετε να κρεμάσετε, είνε ο μεγαλειότερος ποιητής του έθνους σας.

Η στιγμή της δικαιολογίας και ή στιγμή της νηφαλίου αναλύσεως, δια μιάν κραυγήν που φαίνεται αυθαίρετος και παραξενεύει ίσως τους πολλούς, θά έλθη. Έγώ ο ίδιος, που ρίπτω μιάν αυθαιρεσίαν έναντίον μάς άλλης αυθαιρεσίας — δέν ήξέρω ποία από τας δύο είνε ή τυφή και γελοία — αισθάνομαι διό αναλαμβάνω μιάν ύποχρέωσιν άπέναντι των έλευθέρων και φωτισμένων πνευμάτων. Τό έργο του Παλαμά ύψώνεται πλησίον μας και υπεράνω μας, ευρύχωρον, πλατύ, υψηλόν, φωτισμένον και στερεόν, ως ένα οικοδόμημα πλουσίον και ευγενικόν ρυθμού, εις τό όποιον ή «Ασάλευτη Ζωή» έρχεται να προσθέση ένα πύργον άκόμη, ύψωμένον προς τό φώς του ελληνικού ουρανού. Και ύψώνεται ακλόνητον και στερεόν, ακλόνητον και όταν σαρωθή ύπο κάτω του δλή ή μαινομένη εφήμερος παραγνώρισις, ακλόνητον και αν ταφή άκόμη υπό την σιάν του, από την βίαν του όχλου, ο δημιουργός του και ο τεχνίτης του.

Είπα ότι αισθάνομαι όλην την αδυναμίαν και όλην την στενοχωρίαν να όμιλήσω δια τό έργο του Παλαμά εις ένα άρθρον. Πώς να όμιλήση κανείς δια την «Ασάλευτη Ζωή», χωρίς να όμιλήση δια τον Παλαμά; Και πώς να όμιλήση κανείς δια τον Παλαμά, χωρίς να όμιλήση διό όλα τά ζητήματα, που συνδέονται με την τέχνην του, με την προσωπικότητά του, με την εποχήν του, με τό περιβάλλον, με τας επιδράσεις που υπέστη και τας επιδράσεις που εξέλιξιν του, με τας δυνάμεις και τας αδυναμίας του, χωρίς νάντικρύση τον Παλαμάν ως άνθρωπον και τον Παλαμάν ως τεχνίτην και ως σοφόν και ως πολεμιστήν, τον Παλαμάν ως έλληνα ποιητήν — ο έλληνισμός εις τό έργο του Παλαμά είνε ένα στοιχείον αξιον ιδιαιτέρου άντικρύσματος — και ως ποιητήν ευρωπαϊόν; Ένας ποιητής της περιωπής του κ. Παλαμά, όπως όλοι οι δημιουργοί της γραμμής του,

είνε ταυτοχρόνως μία προσωπικότης και ένας *αντιπροσωπευτικός* τύπος. Και η εξέτασις ενός τμήματος της δημιουργίας του, εις τόπον όπου κανένας τεχνίτης αξίως να μελετηθῆ δὲν ἐμελετήθη. ἔξω ἀπὸ τὴν πρόχειρον καὶ συχνὰ ἀσυνείδητον φιλολογικὴν χρονογραφίαν τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν — ὅπως εἶνε καὶ αὐτὴ τὴν ὁποίαν κάμνω εἰς τὰ «Παναθηναία» — θὰ εἶνε ἀναγκαστικῶς καὶ τι ἀτελές, ἀνάξιον καὶ ἴσως ἀσκοπον. Ἡ φιλολογικὴ χρονογραφία ἐκεῖ ὅπου πρόσωπα πράγματα καὶ ἰδέαι ἔχουν διευκρινισθῆ καὶ καθαρῶς καὶ ταξινομηθῆ, ὅσον εἶνε δυνατόν νὰ ταξινομηθῶν, φέρει καὶ προσθέτει τὴν ἀτομικὴν γνώμην καὶ τὴν ἀτομικὴν ἀντίληψιν εἰς μίαν ἀτμοσφαιρᾶν καθαρὰν καὶ φωτισμένην. Ἐδῶ φέρει τὸ χάος εἰς τὸ χάος.

Τὰ «Παναθηναία» μὲ καλοῦν νὰ ὁμιλήσω διὰ τὴν πλουσίαν αὐτὴν ποιητικὴν συμφωνίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν φουᾶ μία πνοὴ μεγάλης τέχνης, διὰ τὴν «Ἀσάλειτην Ζωὴν», νὰ ὁμιλήσω διὰ τὴς *Πατριδες*, διὰ τὸν *Γυρισμόν*, διὰ τὸ *Τραγούδι τοῦ Ἥλιου*, διὰ τοὺς *Στίχους σὲ Γνωστὸν Ἦχο*, διὰ τὴν *Φοινικιά*, διὰ τὴς *Ἐκατὸ Φωνῆς τῆς Ἀφρας*, διὰ τοὺς *Ἕμνονας καὶ Θυμούς*, διὰ τὰ *Μεγάλα Ὁράματα*, διὰ τὰ *Κάποια Τραγούδια*. Καὶ αἰσθάνομαι ἤδη ὅτι πνίγομαι μέσα εἰς τὰ ὄρια τῆς χρονογραφίας. Διότι πρὸς ποῖον πρέπει νὰ ὁμιλήσω; Πρὸς τὸν κ. Ξενοπούλου, τὸν φωτισμένον κριτικὸν τῶν «Παναθηναίων»; Πρὸς τὸν κ. Γαβριηλίδην, τὸν κ. Κακλαμάνον, τὸν κ. Κονδυλάκη, τὸν κ. Παπαντωνίου, τὸν κ. Βῶκον, τὸν κ. Κ. Χατζόπουλον, τὸν κ. Ἐπισκοπόπουλον, τὸν κ. Ζητουριάτην, φωτιστὰς τοῦ κοινοῦ ἀπὸ τὰ βήματα τοῦ ἡμερησίου τύπου, μὲ τοὺς προβολεῖς τῆς λογικῆς καὶ τοῦ πνεύματος; Πρὸς τὸν καθηγητὴν κ. Ν. Πολίτην, ποῦ ἐστεφάνωσε τὸν «Ἕμνον τῆς Ἀθῆνας» ἢ πρὸς τὸν Μορεᾶς ποῦ μετέφρασε τοὺς «*Ἰάμβους καὶ Ἀναπαιστούς*» πρὶν μεταφράσῃ τὸν *Εὐριπίδην*; Πρὸς τοὺς ξένους σοφοὺς ποῦ ἠνόμασαν τὸν Παλαμᾶν μέγαν ποιητὴν, ἢ πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ τόπου μας, ποῦ τὸν ἰοποθετεῖ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν; Ὅχι. Πρέπει νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὸ ἀδιάφορον κοινόν, τὸ ὁποῖον ἔτυχε νὰ μὴ γνωρίζῃ καὶ τὸν ποιητὴν καὶ τὸ ἔργον του, παρὰ ὡς παράφρονα στασιαστὴν, πρὸς τὸν ἀγαπητόν μου φίλον κ. Πάπ καὶ τὸν σεβαστόν μου κ. Κανελλίδην, οἱ ὁποῖοι ἐνῶ γνωρίζουν καλλίτερα μου ποῖος ἔφαγε τὸ κακόμοιρον αὐτὸ

ἔθνος, θέλουν νὰ πιστεύουν ὅτι ὁ ποιητὴς τῆς «Ἀσάλειτης Ζωῆς» μισθοδοτεῖται ἀπὸ κάποιαν μυστικὴν ἐταιρίαν διὰ νὰ καταβροχθίσῃ τὴν Ἑλλάδα, αὐτὴν δηλαδὴ ποῦ ἄφισαν ἀκόμη ἀφάγωτην οἱ πατριῶται καὶ οἱ ἔθνικοι ἄνδρες, διότι δὲν ἐπρόφθασαν νὰ τὴν φάγουν.

Νὰ ὁμιλήσω χρονογραφικῶς διὰ τὴν «Ἀσάλειτην Ζωὴν». Προτιμῶ νὰ καταθέσω τὴν ἐντολὴν μου, μέχρις ὅτου τὰ «Παναθηναία» μοῦ παραχωρήσουν τοῦλάχιστον εἴκοσι σελίδας, διὰ νὰ ὑποστηρίξω, ὅτι... ἓνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κρίνεται ἀξίως διὰ τὸ φρενοκομεῖον ἢ τὴν κρεμάλαν, ὄχι μόνον εἶνε ποιητὴς, ἀλλὰ καὶ ὁ μεγαλύτερος τοῦ ἔθνους του.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

«*ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ*», διηγήματα ὑπὸ *ΙΩΑΝΝΟΥ Μ ΛΑΜΒΕΡΓΗ* — «*ΣΠΟΓΓΑΛΕΙΣ ΤΟΥ ΑἴΓΑΙΟΥ*», ὑπὸ *ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΑΝΑΓΡΑ*.

Ο κ. Λαμβέργης εἶνε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, διὰ τοὺς ὁποῖους ὁ Ἄμπερ λέγει κάπου ὅτι «ἀνεβάζουν τὴν θερμοκρασίαν τῆς αἰδοῦσης μόλις ἐμφανισθοῦν». Ἐξυπνος, χαριτολόγος, ὁμιλητικὸς καὶ διηγηματικὸς μάλιστα, — διότι αἱ εὐφυολογίαι του χύνονται συνήθως εἰς φόρμαν μικρῶν αὐτοσχεδίων διηγημάτων, — πολυζήτητος εἰς τὰς φιλολογικὰς συναθροίσεις, προπάντων δόξαις φιλοδοξοῦν νὰ εἶνε κοσμικαί. Κυρίαί καὶ κύριοι τὸν ἀκούουν εὐχαρίστως καὶ γελοῦν, γελοῦν μὲ τὴν καρδίαν των. Ἡ ὁμιλία του ἔχει ἐνδιαφέρον καὶ πρωτοτυπίαν. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸ σαλόνι τοῦ Σουρῆ, τὸν παλαιὸν καιρὸν, ποῦ ἐμαζεύετο τὸ ἄνθος τοῦ αἰτικοῦ πνεύματος, ὁ Λαμβέργης διέπρεπε μετὰ τῶν πρώτων.

Εἶνε, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀπορίας ἀξίον πῶς τέτοιος ἄνθρωπος κατορθώνει νὰ ἐκδίδῃ τόμους διηγημάτων χωρὶς ἐνδιαφέρον, χωρὶς πρωτοτυπίαν, χωρὶς θερμότητα. Ἐδιάβαξα τὰ «*Επεισόδια τῆς Ζωῆς*» καὶ κάθε τόσον μοῦ ἐφαίνετο πῶς ἡ θερμάστρα τοῦ γραφείου μου ἔσβυνε. Δὲν ἀνεγνώριζα τὸν ἀγαπητόν μου Λαμβέργην, παρὰ κάπου-κάπου, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, εἰς καμμίαν φράσιν, εἰς κανὲν σχόλιον παραχωμένον μέσα εἰς τὰς αἰσθηματολογικὰς, κοινωνιολογικὰς καὶ ἀνιαρὰς τοῦ κοινοτοπίου. Ἀπὸ τριάντα σχεδὸν διηγήματα, μικρὰ καὶ μεγάλα, τέσσαρα-πέντε μόλις ξεχωρίζουν σχετικῶς, καὶ ἴσως μάλιστα αὐτὰ νὰ εἶνε ἐκεῖνα ποῦ περιφρονεῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰ βάζει ἀπλῶς

διὰ νὰ ἐξογκώσῃ τὸν τόμον. Τὸ «*Σκυλάκι τῆς*» παραδείγματος χάριν, ἤμποροῦσε νὰ τὸ διηγηθῆ καὶ εἰς κανένα σαλόνι χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν φήμην του. Ἐπίσης *δαμβέργεια* εἶνε καὶ τὸ «*Ποδαρικό*» καὶ ἡ «*Κακὴ τοῦ ἡμέρα*»... Τὰ ἄλλα ὁμως; τὰ σοβαρὰ, τὰ ψυχολογικὰ, τὰ κοινωνικὰ, τὰ δραματικὰ καὶ σπαραξικάρδια; Ἀμφιβάλω ἂν θὰ κατεδέχτο σήμερον νὰ τὰ παρουσιάσῃ ὡς πρωτόλειαν καὶ ὁ τελευταῖος ἀπὸ τοὺς φιλοδοξοῦς νεανίσκους τῆς φιλολογίας μας, τοὺς ὁποίους μὲ τὴν καρδίαν του περιφρονεῖ ὁ συγγραφεὺς τῶν «*Επεισοδίων τῆς Ζωῆς*». Εἶνε στοιχειωδέστατα, ἀπλοϊκώτατα, τετριμμένα, πεζὰ καὶ ἀποτεῖνονται εἰς διανοητικὴν κ' αἰσθητικὴν ἀνάπτυξιν πολὺ, πολὺ πλέον χαμηλὴν ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν θὰ ἐφιλοδοξοῦσε νὰ συγκινήσῃ διηγηματογράφος ἀξίως ὁπωςδήποτε τοῦ ὀνόματος. Ἐμπορεῖ νὰ δακρύσῃ διὰ τὰ παθήματα τῶν ἡρώων του καμμία εὐαίσθητη καὶ ἀφελὴς μαθήτρια τοῦ Ἀρσακείου ἢμπορεῖ νὰρέσῃ ἢ γλώσσα του εἰς κανένα δάσκαλον ἄλλ' ἀναγνώστης ἀνεπτυγμένος, ἐξοικειωμένος μὲ τοὺς καλοὺς διηγηματογράφους, ἰδικούς μας καὶ ξένους, θὰ πλήξῃ καὶ θὰ χασμηθῆ.

Καὶ συλλογίζομαι: πῶς τὸ παθαίνει αὐτὸ ὁ Λαμβέργης; εἶνε δυνατόν ἄνθρωπος τόσον καλὰ προικισμένος καὶ τόσον εὐχάριστος ὅταν ὁμιλῆ, νὰ εἶνε τόσον πληκτικὸς ὅταν γράφῃ; Καὶ φθάνω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Λαμβέργης δὲν ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον του, δὲν γράφει πράγματα τοῦ εἶδους του. Ἐξαφνα, ἂν ἔγραφε μόνον μεθυγραφικὰ, μόνον ἀστεία, μόνον ἀπρόοπτα καὶ παιγνιώδη, ἂν ἔξ ἀρχῆς ἐκαλλιέργουσε μὲ *σοβαρότητα* τὸ εἶδος αὐτὸ καὶ ἂν ἀφιέρωνετο, χωρὶς νὰ ἐπιχειρῆ ἀνώτερα ἀπὸ τὰς δυνάμεις του, καθόλου δύσκολον νὰ παρουσιάσῃτο καὶ αὐτὸς ἓνας καλὸς εἰς τὸ εἶδος του διηγηματογράφος. Βλέπω ὁμως μὲ λύπην μου ὅτι περιεφρόνησε τὸν ἴσιον δρόμον ποῦ ἀνοίγετο ἔμπρὸς του, κ' ἐμβῆκεν εἰς ἓνα ἀνήφορον ἀπηγορευμένον, ὁ ὁποῖος βέβαια ὀδηγεῖ ὑψηλότερα, — ἀλλὰ μόνον ἐκείνους ποῦ εἶνε ἱκανοὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ τέλος.

Ἐπειτα τὸν ἐμποδίζουν νὰ κάμῃ κάτι γενναῖον κ' αἱ γλωσσικαὶ του προλήψεις. Δὲν τὸν κατηγορῶ ἐπειδὴ γράφει τὴν καθαρεύουσαν. Θεὸς φυλάξῃ! Καὶ ὁ Παπαδιαμάντης τὴν καθαρεύουσαν γράφει. Ὁ Λαμβέργης ὁμως τὴν γράφει μὲ πείσμα. Τὸν ἐπεισμάτωσαν, φαίνεται, οἱ μαλλιαροὶ κ' ἐνόμισε χρέος του νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον. «*Καίτοι παρὰ τοῖς ἀνδρά-*

σιν ἢ ὑπεροχῇ δὲν εἶνε φορτίον εὐεπίφορον...» Πρέπει νὰ ὁμολογήσῃτε, ὅτι χρειάζεται μεγάλο θάρρος γὰρ νὰ διαβάσῃ κανεὶς διηγήματα τυπωμένα τὸ 1904 μὲ τέτοια *ἀνδράσιν, γενήσεται, τεταρχειμμένα* (ντεολογία), ἤρατο, θρεῖ, *κεχρωματισμένον*, καὶ ἄλλα ἀμέτρητα ποῦ πληγνόνουν τὸ αἰσθημα εἰς κάθε γραμμὴν. Γλώσσα ποῦ γράφεται μὲ πείσμα, δὲν διαβάσεται ὡς εἶνε καθαρεύουσα, ὡς εἶνε δημοτικὴ, ὅτι θέλει.

«*Οἱ καλαίσθητοι, οἱ πειναλέοι ἐρευνηταὶ τοῦ ὄραίου καὶ οἱ ποιηταὶ... ὡς μὲ διαγράψωσιν ἐκ τῆς κοινωνίας των*». Τὴν φράσιν αὐτὴν ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ διήγημα ποῦ ἐπιγράφεται «*Ἡ ἄσχημος*». Ὁ Λαμβέργης παρουσιάζεται ὑμνητὴς καὶ λάτρης τῆς ἀσχημίας. Εἶνε δικαίωμα του ἄλλ' οἱ καλαίσθητοι, οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ὄραίου καὶ οἱ ποιηταὶ ἔχουν ἐπίσης τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ εἴπουν: «*λατρεύομεν θεοῦς διαφορετικούς*», — καὶ νὰ τὸν διαγράψωσιν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν των.

Οἱ νέοι! Τόπον εἰς τοὺς νέους! Ἀγαπητέ μου φίλε καὶ συνάδελφε Λαμβέργη, ἐξηγήσαμεν, περνοῦμεν... Πάγος καὶ νέκρα τὰ βιβλία μας νὰ τὰ βιβλία τῶν νέων, ποῦ ἔρχονται γεμάτα σφρίγος, θερμότητα, ζωὴν... «*Οἱ Σπογγαλεῖς τοῦ Αἴγαιου*» ὑπὸ Ἀγγέλου Τανάγρα. Μόλις τὸν γνωρίζω. Δὲν ἔζησα μαζί του τὴν ζωὴν ποῦ ἔζησα μὲ τὸν φίλον μου Λαμβέργην. Εἶνε νέος λίγα χρόνια ἔχει ποῦ ἔφάνη. Καὶ τὸ πρῶτον τοῦ ἔργον ποῦ διαβάσω, — ἔχει γραμμένα καὶ ἄλλα, — εἶνε οἱ Σπογγαλεῖς, ἀπὸ τὰ «*τέκνα τῶν κυμάτων*». Μὲ τραβᾷ αὐτὸ τὸ βιβλίον, μ' ἐνδιαφέρει, ξενοκίττω διὰ νὰ τὸ τελειώσω, καὶ ἡ θερμάστρα τοῦ γραφείου μου σβύνει ἀληθινὰ, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω. Εὐμορφον βιβλίον! Περιγράφει κάτι ποῦ ὁ συγγραφεὺς του τὸ γνωρίζει καλά: τὴν ζωὴν τῶν σφονγγαράδων. Μὲ μανθάνει πολλὰ πράγματα, ποῦ οὔτε τὴν ὑπαρξίν των ἐφανταζόμουν. Ἀπὸ τὰ σπιτάκια τῶν νησιωτῶν, ἀπὸ τὰ μηχανοκάικα καὶ ἀπὸ τὰ ντεπόζιτα, μὲ κατεβάζει εἰς τοὺς μυστηριώδεις βυθοὺς τῶν μακρονῶν θαλασσῶν. Μοῦ ζωγραφίζει τὰ σπαρακτικώτερα, τὰ ληθινώτερα καὶ τὰ πλέον ἀφάνταστα δράματα τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς. Μοῦ παρουσιάζει τὰ σκληρότερα μαρτύρια, τὰς φοβερωτέρας βασάνους τῶν θαλασσινῶν βιοπαλαιστῶν. Εἰς τὰς σελίδας αὐτὰς ἡ φρικτὴ διαδέχεται τὴν φρικτὴν. Καὶ ὑπάρχουν σσηναὶ, — ὡς τὰ κεφάλαια «*Καίτοι τοῦ πνυμένους*» καὶ «*Δύ-*

σεις», πού δὲν θὰ τὰς λησμονήσω ποτέ, ποτέ.

Μ' ἔλκει λοιπὸν τὸ θέμα τοῦ βιβλίου; Ναι, αὐτὸ προπάντων. Καί πρέπει νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ὁ συγγραφεὺς μοῦ φαίνεται ὀλίγον κατώτερος ἀπὸ τὸ θέμα του. Ἐίχεν ὕλικὸν διὰ νὰ πλάσῃ ἐν ἀριστοῦργημα, ἀλλὰ κάποια ἀδυναμία δὲν τοῦ τὸ ἐπέτρεψε. Τὸ τρωτόν του πρὸ πάντων εἶνε τὸ ὕφος. Ἀτιμέλητον ὕφος, σχεδὸν δημοσιογραφικόν. Ἐνας καλὸς χρονογράφος πλέκει φράσεις ἀσυγκρίτως ἐντεχνοτέρας ἀπὸ τὰς φράσεις τοῦ μυθιστοριογράφου αὐτοῦ. Καί τὸ χειρότερον εἶνε πού δὲν ἐπιτηδεύεται ἀφέλειαν, ἀλλ' ἀπεναντίας ζητεῖ νὰ κίμνη ὕφος. Καί δὲν τὸ ἐπιτυγχάνει παρὰ σπανίως. Κάπου-κάπου εὐρίσκω καμμίαν φράσιν ἄξιαν ὅπως-δήποτε ἔργου φιλολογικοῦ. Καί εἶνε πολὺ λυπηρόν, διὰ συγγραφέα πού βλέπει τὴν ζωὴν μὲ τὰ μάτια τοῦ κ. Ἀγγέλου Τανάγρα!

Ὅσον διὰ τὴν γλῶσσαν, ὁ κ. Τανάγρας εἶνε μὲν καθαρολόγος, ἀλλὰ δὲν φαίνεται ἀδιάλλακτος καὶ πεισματωμένος. Τὰ ζωντανὰ στοιχεῖα εἶνε ἀνακατεμένα μὲ τὰ πτώματα, ἀκόμη κ' ἐκτός τῶν διαλόγων του. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Ζωντανότερα! ζωντανότερα! Μοῦ εἶπαν, ὅτι ὁ κ. Τανάγρας, διὰ νὰ περιγράψῃ τὰ μυστήρια τῶν βυθῶν καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ δύτου, ἐφόρεσεν ὁ ἴδιος τὸ σκάφανδρον καὶ κατήλθεν εἰς τὰς ἀβύσσους. Ἄν εἶνε αὐτὸ ἀληθινόν, — κ' αἱ περιγραφαὶ του μὲ κίμνουν νὰ τὸ πιστεύσω, — τιμᾷ πολὺ τὴν εὐσυνειδησίαν του. Λοιπὸν, συγγραφεὺς τόσον εὐσυνειδητός, δὲν εἴμπορεῖ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ γράφῃ μὲ συνειδησίαν ἐλαφράν, ὅπως-ὅπως. Περιγράφει τὴν ζωὴν; Πρέπει νὰ τὴν περιγράψῃ ζωντανά. Διαφορετικὰ δὲν γίνεται! Θὰ φαίνεται τεχνίτης κατώτερος πάντοτε τοῦ θέματός του, — ἐκτός ἂν ἀποφασίσῃ ποτὲ νὰ ἐναγκαλισθῇ τὰ ψεύτικα καὶ τὰ συνθηματικά. Ὅσον ὅμως εἶνε θαλασσινός, ὅσον εἶνε νέος, ὅσον βλέπει τὴν ζωὴν, ὅσον ἐκλύεται ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὅσον ἔχει ὡς πρότυπον τὸν Λοτὶ — πρέπει, διὰ νὰ εἶνε εἰς ὅλα εὐσυνειδητός, νὰποβάλλῃ κάθε γλωσσικὴν πρόληψιν καὶ νὰ μᾶς λέγῃ τὰ πράγματα μὲ τὰς λέξεις των. Νὰ μὴ φοβῆται τίποτε, ἀφοῦ δὲν ἐφοβήθη τὸ σκάφανδρον καὶ τὴν ἀβύσσον. Αὐτὸ προσπαθοῦν νὰ κίμουν σήμερον ὅλοι οἱ νέοι. Καί δι' αὐτὸ εἶνε καλύτεροι ἀπὸ ἡμᾶς πού ἐγγράσαμεν καὶ περνοῦμεν.

Ἐν γένει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Τανάγρα μοῦ ἄρεσε. Καί ὑποθέτω ὅτι θάρσῃ εἰς κάθε ἀναγνώστην. Καί τὸ θέμα, καὶ ἡ πλοκὴ καὶ ὁ τρέ-

πος τοῦ θαλασσινοῦ αὐτοῦ μυθιστορήματος εἶνε ἄξια πολλῆς προσοχῆς, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀδυναμίας τοῦ ὕφους, δὲν εἴμπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ εἰπῇ ὅτι ὁ κ. Τανάγρας εἶνε ἀληθινὸς συγγραφεὺς, ἱκανὸς νὰ μεταδίδῃ εἰς τὸν ἀναγνώστην τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὴν συγκίνησιν πού ἔχει μέσα του. Ἀπὸ τούτου, μέχρι τοῦ νὰ γράψῃ κ' ἐν βιβλίον ἀπολύτως ὠραῖον, ἢ ἀπόστιασις δὲν μοῦ φαίνεται μεγάλη. Δι' ἓνα νέον μάλιστα, ὁ ὁποῖος ἔχει ἐμπρὸς τοῦ τὸ μέλλον.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

GUSTAVE SCHLUMBERGER, *L'Épopée byzantine à la fin du dixième siècle. Troisième partie Les porphyrogénètes Zoé et Théodora (1025-1057)*. — Paris 1905, εἰς μέγα 8ον, ἐκ σ. VIII - 846 (μετὰ 11 ἑξοσελίδων πινάκων καὶ 294 εἰκόνων).

Ἐίκοσιν ὅλα ἔτη παρήλθον ἐνδελεχοῦς ἐργασίας καὶ ἀσκήσεων μελετῶν ἀφ' ὅτου ὁ ἐπιφανὴς ἀκαδημαϊκὸς κ. Γουσταῦος Σλουμπερζὲ συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ καταγράψῃ τὰ χρονικά τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας κατὰ τὴν ἐνδοξοτάτην αὐτῆς ἐποχὴν, ἐπὶ ἓνα περίπου αἰῶνα, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου (959 μ. Χ.) μέχρι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ (1057). Τὸ ἔργον ἦτο μεγάλης ἐπιβολῆς καὶ δυσχερῆς, ἐπειδὴ αἱ μὲν πηγαὶ ἦσαν διεσπαρμέναι, τὰ δὲ βοηθήματα, ἦτοι αἱ νεώτεροι μελέται περὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦσαν πτωχότατα. Τὸ μακρὸν ἔργον ἐπερατώθη πρὸ μικροῦ καὶ ἔχομεν ἤδη ἐνώπιόν μας τέσσαρας ὀγκωδεστάτους καὶ πολυτελεστάτους τόμους ἀνακλεεστάτας ἡμέρας τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος.

Τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς σειρᾶς (1980) εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὸν σιδηροῦν αὐτοκράτορα *Νικηφόρον Φωκᾶν*, ὁ ὁποῖος κατετρόπωσε τοὺς Σαρακηνοὺς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Ἀσίας· ἐξηκολούθησε δὲ τὸ ἔργον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Βυζαντινὴ Ἐποποιία*» διὰ τοῦ *Ἰωάνν. v. Τιμισκῆ*, (1896) καὶ τῶν γιγαντομαχιῶν αὐτοῦ πρὸς Ρώσους καὶ Ἀραβας, ἔπειτα δὲ διὰ τοῦ *Βασιλείου Β. τοῦ Βουλγαροκτόνου*, (1900) καὶ τοῦ μακροῦ καὶ αἱματηροῦ βουλγαρικοῦ δράματος «*Ὁ δὲ Γ. τόμος*, ὁ τελευταῖος τῆς ὅλης σειρᾶς, ἐσχάτως ἐκδοθεὶς (1905), φέρει εἰς πέρας τὴν ἱστορίαν τῶν τριάκοντι πέντε τελευ-

ταίων ἐτῶν τῆς μακεδονικῆς δυναστείας, ἐτῶν θυελλωδεστάτων, γεμάτων ἀπὸ συμβάντα ἐκπληκτικὰ καὶ ἀπὸ ἀλλοκότους μορφὰς λογίων καὶ ἠρώων βυζαντινῶν, τὰς ὁποίας εἰς μόνην καὶ μεσαιωνικὴν μας αὐτοκρατορίαν δύναται κανεὶς νὰ συναντήσῃ. Καθ' ὅλην δὲ τὴν μακρὰν αὐτὴν ἱστορικὴν περίοδον κυριαρχεῖ τοῦ κράτους ἡ βασίλισσα Ζωὴ, ἡ τελευταία τοῦ μακεδονικοῦ οἴκου, ἡ ὁποία συνεβασίλευσε μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς Θεοδώραν, μὲ τοὺς τρεῖς διαδοχικοὺς τῆς συζύγους, τὸν Ῥωμανὸν Ἀργυρόν, Μιχαὴλ Δ', τὸν Παφλαγόνα καὶ Κωνσταντίνον Θ', τὸν Μονομάχον, τέλος δὲ μὲ τὸν θετόν τῆς υἱὸν Μιχαὴλ Ε', τὸν ἐπονομασθέντα οὐλοτικῶς Καραφάτην.

Ἡ Ζωὴ εἶχεν ἀνατραφῆ μακρὰν τοῦ κόσμου εἰς τὸν γυναικωνίτην τῶν βυζαντινῶν παλατιῶν «ὅπως αἱ ἀρχαῖαι Ἀθηναῖαι δέσποιναι, ὅπως αἱ βογαρίναι καὶ αἱ τσαρίναι τῆς Μόσχας κατὰ τὸν 15. αἰῶνα, περιτοιοισμένη ἀπὸ καλογῆρους, εὐνοίχους καὶ γελωτοποιούς». Μολονότι δ' ἐπλησίαζε πλέον τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας τῆς, ἐδέχθη μετὰ νεανικοῦ πάθους τὸν γέροντα Ῥωμανὸν Ἀργυρόν «καταφλεγόμενη ἀπὸ τὸ πῦρ τὸ ἀκόρεστον τῆς ἀγνῆς, μακρᾶς καὶ περασμένης ἤδη νεότητός τῆς». Αἰφνιδίως ὅμως ὁ Ῥωμανὸς διέκοψε πᾶσαν σαρκικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῆς καὶ ταχέως κατέστη μισητὸς εἰς τὴν ξανθὴν ἡγεμονίδα ἀρεσκομένην εἰς «ἔρωτομειξίαν καὶ περιπλοκάς ἀνδρός». Ἀξίζει ν' ἀναφέρωμεν ὅσα λέγει βυζαντινὸς χρονογράφος διὰ τοὺς νέους ἔρωτας τῆς βασίλισσας μὲ τὴν ἀφελῆ τὴν γλῶσσαν καὶ διήγησιν ζωγραφίζει πρωτοτυπώτατα καὶ τὴν ἐρωτομανῆ αὐτὴν πορφυρογέννητον καὶ τοὺς παραδόξους ἐκείνους βυζαντινοὺς χρόνους: «Ἦτον δὲ εἰς τὸ παλάτιν εἰς νέος εὐμορφος, ᾧ ὄνομα Μιχαὴλ ἐκ γένους Παφλαγόνων· καὶ ὡς ἐπεριπάτει εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ παλατιῶν, ὄρασιμος καὶ κουρτέσης, καὶ ἰδοῦσα τοῦτον ἡ βασίλισσα ἐτρώθη ἔρωταν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ ἐπεθύμει τὸ κάλλος καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ Μιχαὴλ, ὅτι ἦτο τρυφεροπρόσωπος καὶ κατάλευκος καὶ ῥοδινός καὶ περικαλλῆς, ὥστε καὶ εἶχεν αὐτὸν καὶ ἐμοιχεύετο μετ' αὐτοῦ καὶ ἐχόρταινεν αὐτοῦ τὴν εὐμορφίαν.»

Εἶναι γεμίτοι ἀπὸ τοιαύτας εἰδήσεις καὶ περιγραφὰς οἱ χρονογράφοι τοῦ Βυζαντίου, οἱ ὁποῖοι μὲ ὀλίγας τῶν λέξεις μᾶς παρέχουσιν εἰκόνας περιέργους καὶ δλόκληρα δράματα τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δυνάμενα

νὰ παράσχωσιν ἐμπνεύσεις ὑψηλὰς εἰς τὸν ποιητὴν καὶ τὸν μυθιστοριογράφον. Ἐμπνέουν ὁμως καὶ ἱστορικούς, ὅπως τὸν διάσημον βυζαντινολόγον μας, ὁ ὁποῖος μὲ μίαν φράσιν θαμμένην εἰς τὴν φλυαρίαν κανενὸς καλογῆρου μεσαιωνικοῦ ἀναπλάττει καὶ ἀναδημιουργεῖ δλόκληρα δράματα ἱστορικὰ μὲ χάριν ὕφους γοητευτικῆν, μὲ δύναμιν ἀναπαραστάσεως ἀπαράμιλλον καὶ μὲ ἀγάπην θερμὴν πρὸς τὰς ἱστορουμένας ἐποχὰς τῆς μεσοχρονίου ἱστορίας τῆς πατρίδος μας.

Λίδει δὲ ψυχὴν καὶ ζωὴν εἰς τὰς ἱστοροῦσθους ἱστορικὰς μορφὰς, τοῦ 11. αἰῶνος, ὅπως εἰς τὸν περίφημον εὐνοῦχον Ἰωάννην τὸν Ὀρφανοτρόφον, τὸν παντοδύναμον πρωθυπουργὸν οὕτως εἰπεῖν τῶν χρόνων ἐκείνων, βαθὴν πολιτικόν, κρυψίνου καὶ οραδιοῦργον, ἀκαταπόνητον εἰς τὴν ἐργασίαν, διατρέχοντα μόνον τὴν νύκτα μὲ τὸ καλογηρικόν του ῥάσον τὰς στενωποὺς τῆς βασιλευσύνης, διὰ ν' ἀντιληφθῇ ὁ ἴδιος τὰ συμβαίνοντα καὶ κατασκοπεύσῃ τὰ πάντα. | Μᾶς ἐκπλήττουν οἱ ἄθλοι τοῦ μυστηριώδους καὶ πολυθρυλήτου ἐκείνου σκανδιναβοῦ ἥρωος Χαράλδου τοῦ Χαροδράδα ἦτοι τοῦ Ἀδστηροῦ, ὁ ὁποῖος ἀφήκε τὴν βόρειον πατρίδα του, ἠγάπησεν ἔμμανώς τὴν κόρην τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου Ἐλλσίφραν καί, διὰ νὰ καταστῇ ἄξιος αὐτῆς καὶ εἶρη εὐκαιρίαν πρὸς ἄθλους, κατέβη εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπου ἐγένετο ἀρχηγὸς τῶν περιφήμων Βαριάγγων ἦτοι τῆς ἐκ Ῥώσων καὶ Σκανδιναβῶν ἀποτελουμένης αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἀνδρείαν τῆς ἐκαλεῖτο «τάγμα τῶν μεγαθύμων». Αἱ ἰσλανδικαὶ σάγαι δηλαδὴ παραδόσεις καὶ αἱ σκανδιναβικαὶ ποιήσεις μᾶς διηγούνται τὸν ἔρωτα τῆς βασίλισσας Ζωῆς πρὸς τὸν ξανθὸν τοῦτον ἥρωα, ὁ ὁποῖος ὅμως πιστὸς εἰς τὴν Ἐλλσίφραν, ἐπαλλεν ἐν μέσῳ τῶν μαχῶν εἰς στίχους ἀλλοκότους τ' ἀνδραγαθήματά του διὰ νὰ τὰ μᾶθῃ ἢ μακροῦν τοῦ βορρᾶ ἐρωμένη του. Αἱ ἰδίαι αὐταὶ σάγαι μᾶς λέγουσι, ὅτι ὁ Χαράλδος διέτρεχε τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἀνδραγαθῶν μετὰ τοῦ βυζαντινοῦ ἥρωος Γεωργίου Μανιάκη, ὁ ὁποῖος, βάρβαρος ἐκ γενετῆς, ἀφιερῶθη ὅλος εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος, προικισμένος δὲ μὲ ἀνδρείαν ἀκαταγώνιστον, «γιγαντοπόλεμος καὶ ὀξὺς καὶ θρασυκάρδιος», κατηγάλωσεν ἀφειδῶς ὅλας τὰς δυνάμεις εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄρια τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ. Τὰ κατορθώματά του ἐπροξένησαν τόσην ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν, ὥστε κατέστη ὁ ἥρωας τῶν παραδόσεών του, καὶ ἐπὶ αἰῶ-

νας μακρούς εδεικνύετο εις την "Εδεσσαν και τας Συρακούσας «του Μανιάκη το κάστρον».

Ήτο ἀληθῶς πολυτάραχος ἡ ἐποχὴ αὐτῆ τῆς πατρίου ἱστορίας, τὰ δὲ παράδοξα καὶ ἐκπληκτικὰ γεγονότα «μεταδίδουσιν, ὡς λέγει ὁ ἡμέτερος ἱστορικός, εἰς τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων, πάντοτε ἀπροσδοκῆτων. ἄρωμα ὄρωμαντικόν, συγχρόνως δὲ καὶ τραγικόν». Κατὰ τοὺς θυελλώδεις τούτους χρόνους τὸ κράτος εὐρύσκετο εἰς ἀδιαλείπτους πολέμους ἄλλοτε μὲ τὸν Πετρενέγους, τοὺς Ῥώσους, τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Βουλγάρους, ἄλλοτε μὲ τὰ χριστιανικὰ βασίλεια τῆς Ἀρμενίας καὶ Γεωργίας, μὲ τοὺς καλίφας τῆς Αἰγύπτου, μὲ τοὺς Ἀραβας ἑμίρας τῆς Συρίας, μὲ πειρατὰς Σαρακηνοὺς καὶ μὲ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι τώρα κατὰ πρώτην φορὰν ἐμφανίζονται εἰς τὰ πράγματα τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας καὶ ἄλλοτε τέλος μὲ τοὺς Ἀραβας τῆς Σικελίας καὶ τοὺς Νορμανδοὺς ἱππότες τῆς Ἰταλίας. Καὶ ὡς νὰ μὴ ἤρουν οἱ πολυάνημοι αὐτοὶ ἔχθροι, ἐτάραξαν τὸ κράτος «κύματα μεγάλων συμφορῶν» προελθόντα ἀπὸ στάσεις τῶν στρατηγῶν του, τοῦ Τορνικίου καὶ αὐτοῦ τοῦ Μανιάκη, ὁ ὁποῖος ἐπῆλθεν «ὡσπερ μαῦρον σύννεφον κατὰ τοῦ βασιλέως». Προσθέσατε εἰς ὅλα αὐτὰ καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνην στάσιν τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀγανακτήσαντος διὰ τὴν περιφρόνησιν, τὴν ὁποίαν εἰδείκνε Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος πρὸς τὰς πορφυρογεννήτους Ζωὴν καὶ Θεοδώραν ἐγκαθιδρύσας εἰς τὰ βυζαντινὰ παλάτια τὴν κομψὴν ἐρωμένην του Σκλήρηναιαν, τὴν ἀβροδύαιτον αὐτὴν Πομπαιοῦ τοῦ ἱ. βυζαντινοῦ αἵματος. Ἀποθανοῦσαν δὲ τὴν Σκλήρηναιαν τὴν διεδέχθη εἰς τὴν καρδίαν τοῦ τρυφεροῦ αυτοκράτορος μία βάρβαρος ἀλλὰ θελκτικὴ ἡγεμονίς γεννηθεῖσα εἰς τὰς ἀγρίας ὑπορείας τοῦ μακρυνοῦ Κανχάσου.

Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων τούτων, τῶν πολεμικῶν καὶ ἐρωτικῶν, ὑπὸ τῶν ὁποίων κατεκλύσθη τὸ κράτος, ἀναπαύεται ὁ ὀφθαλμὸς εὐφροσύνως εἰς τὸ θέαμα τῶν φιλολογικῶν ἀγώνων τῶν λογίων, οἱ ὁποῖοι περιετοιχίζον Κωνσταντῖνον τὸν Μονομάχον, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν ἀνακαινίσιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποίου πρύτανης, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἀνηγορεύθη ὁ πολυγράφος Μιχαὴλ Ψελλός, εἰς ἐκ τῶν παραδοξοτάτων λογίων καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Ψελλός δὲ αὐτὸς μᾶς ἐξιστόρησε καὶ τοὺς προκειμένους χρόνους, τὴν ἱστορίαν τῶν ὁποίων

ὁ κ. Σλουμπερτζὴ ἠντήλησεν ὄχι μόνον ἀπὸ βυζαντινοὺς χρονολογίους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀρμενικὰς, ἀραβικὰς ἰταλικὰς καὶ ποικίλας ἄλλας πηγὰς. Τὴν δὲ ἀνθηρὰν τὴν γεμάτην ἀπὸ ιδέας καὶ πράγματα διήγησιν τοῦ γλαφυροῦ ἱστορικοῦ κομποῦσιν εἰκόνες ἀπαραμύλλου καλλιτεχνικῆς τελειότητος μνημείων τέχνης, ἐρειπίων πόλεων καὶ κάστρον, τὰ ὁποῖα εἶναι σύγχρονα τῶν ἱστορουμένων χρόνων καὶ ἀναφέρονται ὄχι μόνον εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀλλὰ καὶ εἰς πᾶσαν χώραν, μετὰ τῆς ὁποίας ἦλθε τὸ ἰσχύαντιον εἰς σχέσεις εἴτε εἰρηναίας εἴτε πολεμικῆς. Οὐδὲν βιβλίον, οὐδεμία συλλογὴ δύναται νὰ περιλάβῃ τόσον πλουσίαν εἰκονογράφειαν ὅπως τὸ προκειμένον ἔργον, διὰ τὴν ὁποίαν κατεβλήθησαν ἔρευναι λεπτομερεῖς καὶ κοπιώδεις, καὶ ἡ ὁποία μᾶς παρέχει συνεχῆ οὕτως εἰπεῖν ἐξελκόνισιν τῶν ἱστορουμένων διὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

Διὰ νὰ δώσωμεν ἔννοιαν τινὰ τοῦ μεγέθους τῆς ἐργασίας τοῦ διαπρεποῦς βυζαντινολόγου, ἀρκεῖ νὰ εἰπωμεν, ὅτι ὁ ἡμέτερος Παπαρηγόπουλος ἀφιερώνει περὶ τὰς 50 σελίδας, ἐν ᾧ 800 μόλις σελίδες ἀρκοῦσιν εἰς τὸν Γαλάτην ἱστορικὸν πρὸς ἀφήγησιν τῶν θυελλωδεστάτων τελευταίων ἐτῶν τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Περὶ τὸ τέλος λέγει ὁ συγγραφεὺς, τὸ ἔργον ἦτο ἀνώτερον τῶν φυσικῶν του δυνάμεων. Σήμερον ὁμως, ὅτε εἶναι τέλειον καὶ ἀπρητισμένον τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα, συναισθανόμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν ἐνδόμυχον χαρὰν καὶ δικαίαν ὑπερηφάνειαν τοῦ πολυτιμῆτου ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεδημιούργησεν οὕτως εἰπεῖν τὸν περιεργὸν κόσμον τοῦ Βυζαντίου, τὰ αἰσθήματα, τὰς ἀγωνίας καὶ τὰς δόξας τῆς μεσαιωνικῆς μας πατρίδος.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ Ι. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Εἰρηναῖος Ἀσώπιος.

— Ἀναμνήσεις —

ΜΙΑ ἀπὸ τὰς πρώτας μου φιλολογικὰς γνωριμίας, ὅταν ἦλθα εἰς τὰς Ἀθήνας ὡς ἄλλοις φοιτητῆς, ἦτον ὁ Εἰρηναῖος Ἀσώπιος. Τὸν ἐγνώρισα, μαλοκάγαθον καὶ πρόθυμον εἰς τὸ γραφεῖον τῶν «Ἐκλεκτῶν Μυθιστορημάτων», τοῦ περιοδικοῦ, ὁποῦ δειλὰ-δειλὰ ἐδημοσίεον τὰ πρώτα μου διηγήματα. Τοῦ Ἀσωπίου δὲν τὸν ἄρεσαν. Τὰ εὔρισκε πολὺ νεωτεριστικά. Ἀλλὰ κάποια μελέτη μου «περὶ Κάλλους», γεμάτη σχόλια καὶ παραπομπὰς εἰς ἀνθρωπολόγους, εἰς κοινωνιολόγους, εἰς αἰσθητικούς καὶ εἰς ἀρχαίους συγγραφείς, πού του ἐστεῖλα τότε, τὸν ἐνθουσίασε.— ἀκριβῶς διὰ τὰ σχόλια πού ἦσαν πάντοτε ἡ μανία του.— τὴν ἐδέχθη διὰ τὸ Ἡμερολό-

γίου του. τὴν ἐπλούτισε μάλιστα ὁ ἴδιος καὶ μὲ ἄλλας παραπομπὰς, καὶ ἀπὸ τότε ἐγίναμεν φίλοι στενοί. Σχεδὸν κάθε βράδι ἐπῆγαινα εἰς τὸ σπίτι του.— ἕνα σπιτάκι κοκκινοπὸν δὲ στακτερὰ παραθυρόφυλλα, εἰς τὴν ὁδὸν Ζήνωνος, — καὶ τοῦ ἔκαμνα συντροφίαν.

Δὲν ἦμουν ὁ μόνος. Καὶ ἄλλοι λόγοι φοιτηταί, ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν μας παρῆσαν, ἐσύχναζαν εἰς τὸ σολόνι, ἢ καλλίτερα εἰς τὸ γραφεῖον, τῆς ὁδοῦ Ζήνωνος. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ Μάτεσις, μεταφράζων ἀπὸ τότε τὸν Χάινε, καὶ ὁ Παῦλος Νιρβάνας, ὄνομαζόμενος ἀκόμη Ἀποστολίδης καὶ γράφων ποιήματα εἰς τὴν καθαρεύουσαν.

Ἐθαυμάζαμεν τὸ σοφὸν ἐκεῖνο γραφεῖον, τὸ ταπεινωμένον ἕως τὸ ταβάνι μὲ βιβλία. Ἐθαυμάζαμεν τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἀσωπίου τὰ προαρισμένα διὰ τὸ Ἡμερολόγιον, — μεγάλα χειρόγραφα, μὲ προσθέτους παραπομπὰς, ἐπιπολημένας ἀπὸ κάτω, ἀπὸ πάνω, δεξιᾶ, ἀριστερᾶ, τὰ παραδοξότερα χειρόγραφα πού εἶχαν ἐνδεῖν εἰς τὴν ὀλίγην ζωὴν μας. Ἀλλὰ προσπάντων ἐθαυμάζαμεν καὶ ἀγαπούσαμεν τὴν πατρικὴν ἀγαθότητα, τὴν φαιδρὰν στομιλίαν καὶ τὸ ἀνεξάντητον πνεῦμα τοῦ γηραιοῦ φίλου μας, ὁ ὁποῖος ἐροοφοῦσε ταμβάκο κ' ἐκοκκιλιζέτο μ' ἕνα κόκκινο μανδύλι.

Μᾶς ἐτρατάριζε καφε σκέτο, καὶ μᾶς ὀμιλοῦσε «περὶ πάντων τῶν ἐπιστητῶν καὶ τινῶν ἄλλων ἀκόμη». Κάθε τόσο κατέβαζε βιβλία, διὰ νὰ σηριξῆ εἰς καίμια τὰ λεγόμενά του, καὶ μᾶς ἐδιάβαζε περιέργως καὶ πρωτάκουστα ἀποσπάσματα. Ἡ ὁμιλία του ἦτο συνήθως ἱστορικὴ ἀνεκδοτολογία. Καὶ ὅσκις ἤθελε νὰ μᾶς διηγηθῆ κανὲν ἀνεκδοτὸν σκανδαλώδες, ἀπετεινετο ἀφελέστατα πρὸς τὴν γυναῖκά του:

— Τώρα, Μαργιώ μου, σὲ παρακαλῶ νὰ βγῆς μὰ στιγμὴ ἔξω, γιὰτι κάτι θὰ πᾶ τῶν παιδιῶν πού δὲν κάνει νὰ τάκούσης...

Αἱ καθ'αὐτὸ φιλολογικαὶ συνομιλίαι ἐσπᾶνίζαν. Μόνον τὸ γλωσσικὸν ζήτημα ἐκούρδιζε κάποτε τὸν Ἀσώπιον. Διότι μὴ νομίσαιε ὅτι καὶ τότε δὲν ὑπῆρχε γλωσσικὸν ζήτημα. Ὑπῆρχεν, ὅπως ὑπάρχει, καὶ ὁπῶς, πολὺ φοβούμαι, θὰ ὑπάρχη αἰωνίως. Τότε ἐμπεσοῦρανοῦσεν ὁ ἀσπίρ τοῦ Κόντου, ἢ Ἀκαδημία, τὸ Πανεπιστήμιον, ὁ Δῆμος, καὶ τὰ ἄλλα τέρατα τοῦ ἀττικισμοῦ, τὰ ὁποῖα εἶχαν διαρκέσει τοὺς φιλόλογους μας εἰς κοντιστάς καὶ ἀντικοντιστάς. Ὁ Ἀσώπιος ἐσπᾶριζε τὸν Κόντον μὲ ὄλην τὴν ἔξυπνη τῆς γαλατικῆς του εὐφροσύνης, καὶ γράφων καὶ ὀμιλῶν. Μᾶς ἔκαμνε νὰ γελοῦμεν εἰς βάρος τοῦ σοφοῦ καινοτόμου, ὁ ὁποῖος «τὰ ἔβαλε μὲ τὰ γένη καὶ τοὺς τόνους τῶν λέξεων». Κ' ἐνθυμούμαι ὅτι ἕνα βράδι, δὲν ἤξεύρω πῶς μου ἦλθε νὰ τον ὑπερασπισθῶ! Ὁ Ἀσώπιος ἐθύμωσε καὶ τὸν εἰρωνεύθη δομότερα. Ἐγὼ ἐπέμενα... Οἱ ἄλλοι μού ἔκαμναν νεύματα ἀκατανόητα... Ὁ Ἀσώπιος ἐθύμωσε ὀλονὲν περισσότερον. Ἦτο μία στιγμὴ γενικῆς στενοχωρίας, τὴν ὁποίαν μόνον ἐγὼ, φαίνεται, δὲν αἰσθανόμουν (ὅταν ἐφεύγαμεν, οἱ φίλοι μού ρίχτηκαν).

— Μὰ τί ἐπαθεῖς ἀπόψε νὰ μιλήσης ἐστὶ γιὰ τὸν Κόντον; Δὲν ξέρεις λοιπὸν ὅτι τοῦ ἔβρισε τὸν πατέρα του;

Πᾶ, πᾶ! Τὸ εἶχα λησμονήσῃ... Ἀπὸ τότε εἶχα, φαίνεται, τὸ τρομερὸν ἐλάττωμα νὰ λησμονῶ τὰ προσωπικά... Ἄλλ' εἶδα ὅτι εἶχα ἄδικον, καὶ εἰς τὸ ἔξῃς ἐφυλάσθηκα ν' ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ αἰρεσιάρχου εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἀσωπίου, ὅπως εἰς τὸ σπίτι τοῦ κρημασμένου δὲ μιλοῦνε ποτὲ γιὰ σοκινί... Καὶ αἱ ἐσπερίδες μας ἐπερνοῦσαν πλέον εἰρηναίκα καὶ ἀτάραχα, μὲ τὰ ὄρατα ἀνεκδοτὰ καὶ μὲ τὸν αἰώνιον Δουμάν, τοῦ ὁποῖου ὁ φίλος μας ἔκαμνε ὅτι ὑπῆρχε φίλος καὶ συνεργάτης. Τί τιμὴ καὶ γιὰ μᾶς!...

Ἀρκετὸν μέρος τῆς βραδυᾶς μας τὸ ἐξοδεῦσαμεν διὰ

νὰ διαβάσωμεν ποιήματα. Ἡ καλλίτερα, χειρόγραφα ποιημάτων. Διότι ὅλοι οἱ νέοι ποιηταὶ ἐστελλαν εἰς τὸν Ἀσώπιον τὰ ποιήματά των, φιλοδοξοῦντες νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸν *Παλαμᾶ*, — ὅπως ἐπεροφάτο τὸ ποιητικὸν τμήμα, — τοῦ Ἀττικοῦ Ἡμερολογίου. Ἄλλ' ὁ Ἀσώπιος «δὲν ἐσκάμπαζε ἀπ' ποιητῶν γού». Ἦτο ὀμολογοῦσεν ἀφελέστατα καὶ τὴν τύχην τῶν ποιημάτων τὴν ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν κρίσιν μας. Καὶ φαντασθῆτε πᾶν τὸ καμιάρι μας!

— Ἐγκρίνεται; Πολὺ καλά, εἰς τὸ χαρτοφυλάκιον!... Γελᾶσθαι; πολὺ καλά, εἰς τὸν κάλαθον!

Ὁ φίλος μου Νιρβάνας — μὲ τὸ δικίον του, καὶ σήμερον ἀκόμη θαυμάζει τὴν εἰλικρίνειαν αὐτῆν τοῦ Ἀσωπίου. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐννοοῦσεν ἀπὸ στίχους καὶ τὸ ἔλεγε. Πόσον ὀλίγοι κάμνουν τὸ ἴδιον ὅταν δὲν ἐννοοῦν ἕνα πράγμα!

Περνοῦσαν τὰ χρόνια. Εἰς τὸ σπιτάκι τῆς ὁδοῦ Ζήνωνος ἐσυγχάζαμεν ὀλιγότερον καὶ ὀλιγότερον. Ἄλλοι κύκλοι μᾶς εἶχαν ἐλκύσῃ, ἄλλαι φιλολογικαὶ γνωριμίαι μᾶς εἶχαν μαγεύσῃ... Καὶ σιγά-σιγά ἐνας-ἕνας ἐγκατελείφαμεν τὸν Ἀσώπιον... εἰς ἄλλους νέους, εἰς ἄλλους φίλους πού τὸν ἐπρωτογωνοῦσαν καὶ αὐτοὶ, διψασμένοι φιλολογικὴν ζωὴν... Κατήντησε νὰ συναντώμεθα εἰς τὸν δρόμον καὶ νὰ χαίρετώμεθα ὅπως ὁ Βολταίρος μὲ τὸν Θεόν, εἰς τὸ ἀνεκδοτὸν ἐκεῖνο, πού τόσες φορές μᾶς τὸ εἶχε διηγηθῆ: μὲ τὸ καπέλλο...

Ἐπειτὰ ἔπαυσα καὶ νὰ τὸν συναντῶ... Τὸ γεγονός, τάκι μὲ τὲς λευκὰς φαβορίτες καὶ τὸ ψηλὸ καπέλλο, ἢ τόσον γνωστὴ φυσιογνωμία τῶν ἀθηναϊκῶν δρόμων, ἔπαυσε νὰ συχνοφαινέται. Ἐνθυμούμαι τὴν τελευταίαν φορὰν πού τὸν εἶδα, πρὸ δύο χρόνων. Ἐπέρασεν ἀπ' ἐμπρός μου, ἀργά, μελαγχολικά, στηριγμένος εἰς τὸ μπράτσο τῆς γυναίκου του, Μ' ἐκίτταζεν ἀλλὰ δὲν με ἀνεγνώρισε. Κ' ἐφαίνετο τόσο γέρος, τόσο καταβληθὴν καὶ τόσο ἀπόκοσμος, πού ἐλυπήθηκα νὰ τὸν ἐξαφίσω μὲ χαίρετισμόν. Καὶ τὸν ἀφίσα νὰ περάσῃ ἀπὸ σεβασμόν, ὡς νὰ μού ἦτο ἀγνωστός. Ἀλλὰ τὸ φάσμα αὐτὸ τοῦ παλαιοῦ Ἀσωπίου τοῦ θαλεροῦ γέροντος τῶν νεανικῶν μου ἡμερῶν, μού τὰς ἐπανεφφεν εἰς τὴν ἀνάμνησίν μου, μὲ ὄλον τὸ γόητρον καὶ μὲ ὄλην τὴν νοσταλγίαν τοῦ ὄραίου παρελθόντος. Κ' ἐδάκρυσεν ἡ ψυχὴ μου.

Ἐπειτὰ, μίαν ἡμέραν, ἐδιάβασα εἰς τὴν ἐφημερίδα ὅτι ὁ Ἀσώπιος ἀπέθανε...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η Διάλεξις τοῦ κ. Παλαμᾶ — Ἡ νεοσύστατος ἑταιρεία «Ἡ Ἐθνικὴ Γλῶσσα», διὰ τὴν ὁποίαν ὀμιλήσαμεν ἤδη εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» ἐγκαινίασε τὴν περασμένην Κυριακὴν εἰς τὸ κατάστημα τῆς ἑταιρίας τὰς διαλέξεις τῆς, μὲ μίαν φωτεινοτάτην ὀμιλίαν τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ. Ὁ κ. Παλαμᾶς, ἕνας ποιητὴς καὶ σοφός, ἀπὸ τοὺς πλέον ἐνημέρους εἰς τὰς ἀποστολὰς τὴν γενεάν μας αἰσθητικὰ προβλήματα, ἀφροσιωμένος δὲ ὡς καλλιτέχνης καὶ ὡς ἐρευνητῆς εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν σπουδὴν τῆς γλωσσικῆς ιδέας, ἦτο ὁ πλέον ἐνδεδειγμένος νὰ ἐγκαινίσῃ τὰς διαλέξεις τοῦ νέου σωματείου. Καὶ ὁ κ. Παλαμᾶς ἠκούσθη ἀπὸ τὸ ἐκλεκτὸν ἀροσθητήριόν του, μετὰ τὸ ὁποῖον καὶ πολλοὶ κυρία τῆς ἀνωτάτης μας τάξεως, μ' ἕνα ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον, τὸ χαρακτηριστικὸν εἶπε ὅτι ἡ ὀμιλία τοῦ κ. Παλαμᾶ, εἰς μίαν δημοτικὴν ὀμιλίαν, ἀρμονικὴν καὶ χωρὶς πολλὰ γλωσσικὰ ἐξαφνίσματα εἰς τὰ ὁποῖα μᾶς ἐσυνείδησαν ὁ ὑπερβολικὸς γλωσσολογικὸς ἔλλος μερικῶν δημοτικιστῶν, ἠκούσθη ἀπὸ τὸ κοινὸν του μὲ τὴν προσήλωσιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, πού γεννᾷ ὁ ζωντανὸς λόγος, ὁ ἀναβλύζων ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Καὶ ἐμποροῦσε νὰ αἰσθανθῆ κανεῖς

τήν διαφορὰν τῆς αἰσθητικῆς αὐτῆς ἐντύπωσως, ἀπὸ τὴν ἄλλην ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν συνήθως γεννᾷ μεταξὺ μας, ὁ ψυχρὸς, τεχνιτὸς καὶ συνθηματικὸς λόγος, μὲ τὸν ὁποῖον μᾶς ἐσυνειδίξαν ἕως τώρα τὰ ἄλλα ἐπίσημα καὶ ἀνεπίσημα ἑλληνικὰ βήματα. Εἶνε περιττὸν νὰ εἰπωμεν πόσον ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Παλαμᾶ ὑπῆρξε σοφῆ, πειστικῆ, εὐλόγητος καὶ βολιστικῆ τῶν ζητημάτων, χωρὶς ρητορικοὺς ἐκβιασμοὺς καὶ αἰσθηματικὰς ὑποβολὰς, μὲ μόνην τὴν μίαν καὶ κραταιὰν ὑποβολὴν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ζωῆς. Ὁ τι λέγομεν διὰ τὸν κ. Παλαμᾶν καὶ διὰ τὴν ὁμιλίαν του, ἀκριβῶς διότι ἐγομεν ἐκφράσει ἤδη τὰς διαφορίας μας εἰς μερικὰς λεπτομερείας τῆς γλωσσικῆς μεθόδου τῆς σχολῆς του, δὲν εἶνε παρὰ μία ἐπιβεβλημένη φωνὴ εἰλικρινείας καὶ καθήκοντος. Περισσότερον ἐπιβεβλημένη εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γλωσσικὸς βανδαλισμὸς διασφύρει τὰς ἐκλεκτοτέρας δυνάμεις τοῦ ἔθνους μὲ τὸ εὐκόλον καὶ χυδαῖον σκώμμα.

«ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΗΝ 30 Ἰανουαρίου ἐκηδεύθη ὁ Εἰρηναῖος Ἀσώπιος ἕνας ἀπὸ τοὺς τελευταίους λογίους τῆς ἀπερχομένης γενεᾶς. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐσπούδασε εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ἱατρικὴν ἄλλ' ἡ ἱατρικὴ δὲν τὸν εἴλκυσε πολὺ καὶ ἠκολούθει μᾶλλον φιλολογικὰ παρὰ ἱατρικὰ μαθήματα εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου κατόπιν ἐπῆγε. Τὸ 1856 ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας Ἐργασιεὺς μελέτας καὶ ἄρθρα δίδαν εἰς ἄλλαν σφραγίδα πολυμαθείας, ἃς εἴπωμεν σοφίας. Εἰς τὸ «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον» εὐρίσκομεν τὰς χαρακτηριστικωτέρας σελίδας του μέσα εἰς τὰς «Ἐπινομίδας» γραμμῆνας μὲ πνεῦμα καὶ μὲ χάριν. Ἡ Ἰταλία, πῶς πρώτη ἔδραψε πνευματικῶς τὸν Ἕλληνα λόγιον, ἀναφαίνεται πολὺ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἀσωπίου.

Ἡ Βιβλιοθήκη Μαρασιῆ ἔξεδωκε τελευταίως ὀγκώδη τόμον τῶν διαφορῶν ἄρθρων του.

Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ἀρχίζομεν τὴν δημοσίευσιν τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας μᾶς δράματος τοῦ Τσέχοφ ὁ Βυσσινόκηπος κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ρωσικοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀγαθ. Γ. Κωνσταντινίδου. Ὁ «Βυσσινόκηπος» παρῆσθαι μὲ σπανίαν ἐπιτυχίαν ἐπανελημμένως εἰς τὸ θέατρον τῆς Μόσχας. Ὁ κ. Λυκαρδόπουλος πρὸ μηνῶν γράφων εἰς τὰ «Παναθηναία» περὶ αὐτοῦ ἔλεγε: «Μὲ τὸ δράμα αὐτὸ μᾶς ἐτραγοῦδησε ὁ Τσέχοφ διὰ τελευταίαν φορὰν τὸ τὸσον θλιβερόν, τόσο μελαγχολικόν, τραγοῦδι τῆς ταπεινῆς καὶ πενῆς πραγματικότητος, τῆς εὐτελοῦς καὶ μονοτόνου ζωῆς. Εἰς τὸν «Βυσσινόκηπον» ἀνήχησε τόσον ἰσχυρὰ καὶ τόσον βαθειὰ μὲ νέα νότα, ἡ ὁποία μετεβλήθη εἰς τραγοῦδι τῆς Ἀθῆναι, τραγοῦδι μᾶς ἄλλης ζωῆς πῶς ξανοίγει, μᾶς ζωῆς δικαίας. Ἡ νότα αὐτὴ ἀντήχησε καὶ εἰς προηγουμένα ἔργα του, ἀλλὰ τόσον δυνατῆ καὶ ἐπιμόνος ἠκούσθη μόνον εἰς τὸ τελευταῖον του διήγημα καὶ εἰς τὸν «Βυσσινόκηπον».

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἀμερικανικὴ Σχολή. Συνεδρία τῆς 28 Ἰανουαρίου. — Κατὰ τὴν ἐναρκτήριον ταύτην συνεδρίαν ὁ διευθυντὴς τῆς σχολῆς κ. Ἑρμανε λαβὼν τὸν λόγον

ἀνεκοίνωσεν ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ Ἀμερικανικὴ σχολὴ ἐξετέλεσε μίαν μόνον ἀνασκαφικὴν ἐργασίαν ἐν Κορίνθῳ συνεχίζουσα τὴν ἀπὸ ἑτῶν ἀρχαίαν ἐπιπέδου ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴν Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἦτο σχετικῶς μικρὰ, περιοριζομένη εἰς ἀποκάλυψιν τοῦ πλείστον μέρους στοᾶς τινος, εὐρεθείσης πρὸς νότον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἣτις ἀποτελεῖ ἐν ταύτῳ καὶ μέρος τοῦ περιβόλου τοῦ τεμένους, οὕσα ἀνοικτὴ πρὸς τὰ ἔξω καὶ κλειστὴ πρὸς τὸν ναόν. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχουσι λείψανα ἀσημάντων μεταγενεστέρων κτισμάτων. Κινητὰ εὐρήματα ἀνεκαλύφθησαν ὀλίγα ὧν ἐν ἀξιολογώτατον εἶνε κορμὸς ἀρχαίου ἀγάλματος Ἑρμοῦ κριοφόρου. Ἐν τῆσει δὲ ὁ Ἑρμανε ἀνήγγειλε τὴν εὐφρόσυνον εἰδῆσιν ὅτι διὰ τῆς συνδρομῆς πλουσίων ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων ἐν Ἀμερικῇ ἐξηγοῦσθαι ἡ ἀπαιτούμενη δαπάνη πρὸς περαιτέρω ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς. Κατόπιν ὁ ἀρχιτέκτων κ. Στήβενς ἐρευνῶν ἀπὸ μικροῦ χρόνου τὰ λείψανα τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ τοῦ τοῦ Ἐρχιδείου, ἐπεχειρήσε νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸν τοῖχον τοῦτον εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχῆμα. Ἐκ τοῦ τοῖχου οὐδὲν ἄλλο σώζεται κατὰ χώραν πλην τῆς πρὸς ἀνατολὰς παραστάδος, ὑπάρχουσι δὲ προσέτι καὶ τινες λίθοι ἀπεσπασμένοι ὀλιγώτεροι τῶν δέκα πέντε. Ὁ κ. Στήβενς παρὰ τὴν ὀλιγότητά τῶν λειψάνων τούτων κατάρθρωσε νὰ ἀναπαραστήσῃ μετὰ ἀκριβοῦς βεβαιότητος ὁλόκληρον τὸν τοῖχον ὀδηγούμενος ἐκ μόνου τοῦ σχήματος τῶν λίθων, τῶν ἐπ' αὐτῶν τῶν παραστάδων καὶ ἐκ τῆς καταξέσεως τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀπεδείχθη ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος, πλην τῆς ἐν τῷ μέσῳ εὐρείας θύρας, εἶχε καὶ δύο παράθυρα ἐνδὲν καὶ ἔσθεν αὐτῆς. Τὸν παραθύρον ἐξηκριβώθη ὄχι μόνον τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα ἀλλὰ καὶ ἡ διακόσμησις, τῆς θύρας ὅμως ἡ διακόσμησις δὲν δύναται νὰ ὀρισθῆ. Ἐπειδὴ οὐδὲν λείψανον διασώθη. Ἡ ἀναπαράστασις αὐτῆ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τοῖχου τοῦ Ἐρχιδείου εἶνε ἀληθὲς κατάρθωμα ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης, διὸ καὶ ἐθανυμάσθη ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν.

ΦΙΛΑΕΤΑΙΡΟΣ

Γαλλικὴ ἀρχαιολογικὴ Σχολή. — Τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου ἰδρύματος κατὰ τὴν παρελθούσαν θερινὴν περιόδον τοῦ 1904 ὑπῆρξαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δήλου, αἱ ὁποῖαι ἀπεκάλυψαν ἀξιολογώτατα εὐρήματα καὶ μάλιστα ὁλοκλήρους συνοικίας, αἱ ὁποῖαι μᾶς κάμνουν γνωστὴν τὴν ἰδιαιτικὴν κατοικίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπομένως καὶ τὸν οἰκογενειακὸν τὸν βίον. Αἱ διαλέξεις τῆς Σχολῆς, αἱ ὁποῖαι ἤδη ἤρχισαν, ἔχουσι κυρίως ὡς ἀντικείμενον τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας καὶ τὰς πορίσασθαι, τὰ ὁποῖα ἕκαστος ἑταῖρος συνήγαγεν ἐκ τοῦ ἰδιαίτερον χώρου, τὸν ὁποῖον ἀνεσκαφε.

Συνεδρία τῆς 26 Ἰανουαρίου. — Ὁ νέος διευθυντὴς τῆς Σχολῆς κ. Ὀλλῶ ὁμιλήσῃ περὶ τῆς τιμῆς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν εἰς τὸν προκατόχον του κ. Ὀμὸλλ, διευθυντὴν σήμερον τῶν μουσείων τῆς Γαλλίας, καὶ μᾶς ἔκαμε γνωστὰς μὲ χάριν ἐντελὸς γαλατικὴν τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1904. Οἱ ἑταῖροι τῆς Σχολῆς κυρίως οἱ κ. J. Jardé, Bizard καὶ Bulard εἰργάσθησαν εἰς τὴν Δήλον, καὶ εἰνα πλούσια καὶ ἐξόχως ἐνδιαφέροντα τὰ εὐρήματα τῶν. Οἱ δ' ἑταῖροι τοῦ ἔξνου τμήματος τῆς σχολῆς εἰργάσθησαν εἰς τὴν νῆσον Κῶ καὶ εἰς τὴν Ἰθάκην καὶ εἰς μὲν τὴν Κῶ εὐρέθησαν πολλαὶ ἐπιγραφαὶ εἰς δὲ τὴν Ἰθάκην αἱ ἀνασκαφαὶ ἀποδεικνύουσιν, καθὼς φαίνεται, ὅτι ἔχει δίκαιον ὁ διευθυντὴς τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς κ. Δαίφρφελ ὑποστηρίζον ὅτι ἡ νῆσος τοῦ Ὀδυσσεὸς ἦτο ἡ σημερινὴ Λευκάς. Ἐργὴν δὲ ἀνασκαφαὶ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ἀνω Αἴγυπτον, ὅπου ἀνεκαλύφθη ὠραῖος ἑλληνοαιγυπτιακὸς ναὸς καὶ πάτυ-

ροι ἑλληνικοὶ καὶ κοπτικοὶ. Μετ' ἐνθουσιασμοῦ δὲ καὶ ποιητικῆς ἐμπνεύσεως ὁμιλήσῃ δ κ. Ὀλλῶ περὶ τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ ὁποῖου τὸ πνεῦμα κρᾶτος εἶναι παγκόσμιον. Ὁ δὲ κ. Βυλάρ ἀμνηστέως περὶ τῆς διακοσμήσεως τῶν οἰκῶν τῆς Δήλου. Ἡ διακοσμησις περιεστρέφετο ἀφ' ἑνὸς μὲν περὶ τὴν ἐπίστροψιν τοῦ ἔδαφους διὰ ψηφιδωτογραφημάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς ποικίλας παραστάσεις ἐπὶ τῶν κωνιαμάτων τῶν τοίχων. Ἐχομεν ἀπλὰ γεωμετρικὰ σχήματα ἢ κοσμηματα, ὅπως μαϊνάνδρους, ἀνθέμια, κυμάτια, ἀκόμη δὲ καὶ παραστάσεις ζῶων ἢ προσώπων. Τὸ ὠραιότερον ψηφοθέτημα εἶναι τὸ παριστάνον τὸν Διόνυσον ὀχούμενον ἐπὶ πάνθηρος καὶ κρατοῦντα τὸ σύμβολον αὐτοῦ τὸν θύρσον.

Συνεδρία τῆς 9 Φεβρουαρίου. — Ὁ κ. Καββαδίας, γενικὸς ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἔκαμεν ἀξιολόγους παρατηρήσεις περὶ μιᾶς ἐπιγραφῆς τῆς Ἐπιδαύρου ἀναγερόμενης εἰς τὴν θεραπειαν ἐνὸς ἀσθενοῦς. Ὁ ἀσθενὴς οὗτος ἦτο παράλυτος καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἀνήγγειρεν ἕνα λίθον, τὸν ὁποῖον ἔφερε πρὸ τοῦ ναοῦ πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι ἀληθῶς ἰατρεύθη. Ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου ἐνεχαράχθη κατόπιν ὑπὸ τῶν ἱερέων τοῦ Ἀσκληπείου ἡ ἐπιγραφή. Καθόλου δὲ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἐπιδαύρου μᾶς ἀπέδειξαν, ὅτι κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ δὲν ἐγίνετο καμία ἱατρικὴ θεραπεία, ἀλλ' ἀπλῶς θαύματα ὅπως καὶ σήμερον εἰς τὴν Τήνον. Ὁ ἀσθενὴς ἐκοιμήθη τὴν νύκτα εἰς τὸ ἱερόν καὶ ὁ Θεὸς ἤχητο εἰς τὸν ὕπνον του καὶ τοῦ ἔλεγεν, ὅτι αὔριον τὸ πρωὶ θά εἶσαι καλά. Ἐπειτα δὲ ὅταν ὁ κόσμος ἤρχισεν νὰ μὴ κολυπασεῖ τὰ θαύματα, οἱ ἱερεῖς ἤρχισαν νὰ ἐξασκῶσι καὶ κάποιαν ἱατρικὴν τέχνην Σπουδαιωτάτη δὲ ἦτο καὶ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Jardé περὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ θεάτρου, περὶ μιᾶς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκαθάρισεν ὀλοσχερῶς, ἡ ὁποία εἶχε δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἰδιωτικὰς κατοικίας καὶ ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς τὸ θέατρον τῆς Δήλου. Παρὰ τὴν ὁδὸν ταύτην, ἐντὸς τῶν οἰκῶν ἢ καὶ εἰς τὰς παραπλεύρους δρομίσκους εὐρέθησαν πλήθος φρεάτων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ Δήλος δὲν ἔπαυεν οὐδόπως ἀπὸ λειψυδρίας, ὅπως ἐνομίζετο ἕως σήμερον, ἀλλ' ὅτι τούναντιον ἦτο πλούσια εἰς ὕδατα, ἐξ ὧν ἐξηγεῖται καὶ διατὶ ἡ πόλις τῆς Δήλου ἦτο τόσοον πυκνὸς κατοικημένη. Ἐξήτασε δὲ κατόπιν τὰς οἰκίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ καὶ διήρθεσαν αὐτὰς διαφόρους τύπους, περὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ὁποίων εἶπεν ἀξιόλογα πράγματα. Καὶ εἰς τὸ τέλος μᾶς ἐπέδειξε καὶ μᾶς ἠομήνευσε διάφορα μικρὰ εὐρήματα, ὅπως μικρὰ ἀγάλματα καὶ πρὸ πάντων τὸν ὀμφαλόν, τὸν ἱερόν σύμβολον τῆς Δήλου, τὸ ὁποῖον εἶχε σχῆμα κώνου καὶ ἦτο περιτυλιγμένον μὲ ὄφιν παριστάνοντα πιθανῶς τὸν οἰκουρὸν δαίμονα τοῦ οἴκου.

A. A.

Ἡ 26η Μαρτίου ὠρίσθη ἡμέρα τῆς ἐνάξεως τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, αἱ ὁποῖαι θά διαρκέσουν ἕ ἡμέρας θά γίνοντι δύο ἀρχαιολογικαὶ ἐκδρομαί.

Ἡ μία ἀπὸ 1-8 Ἀπριλίου, εἰς Μυκῆνας, Τίρυνθα, Ἄργος, Ἐπίδαυρον, Κόρινθον, Ὀλυμπίαν, Λευκάδα καὶ Ἰθάκην, Δελφοὺς καὶ Αἴγιναν ἢ δὲ ἄλλῃ ἀπὸ 9-21 Ἀπριλίου εἰς Ἄθλον, Μήλον, Θῆρον, Κρήτην, Κῶν, Διδύμους, Περίνην ἢ Σάμον, Ἐφeson, Πέργαμον ἢ Λέσβον καὶ Τροίαν. Ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σούνιον καὶ Πειραιᾶ.

Οἱ μετέχοντες τοῦ Συνεδρίου δύνανται νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἐκδρομὴν καταβάλλοντες τὴν δαπάνην, ἢ ὁποῖα ὑπολογίζεται εἰς 30 χρυσᾶ φρ. καθ' ἑκάστην. Τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου διαίρουνται εἰς τακτικά καὶ

εἰς πρόσεδρα. Τακτικά εἶναι οἱ προσκαλούμενοι ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀρχαιολογίῃ ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι ἐπιστημονικῶν σωματείων, πρόσεδρα δὲ τὰ προτεινόμενα ὑπὸ ἑνὸς μέλους τοῦ Συνεδρίου καὶ ἐγκρινόμενα ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. Ἐπιτρέπεται νὰ μετᾶσχον καὶ κυρίαὶ τοῦ Συνεδρίου.

Τὸ Συνεδρίον θά διαιεθεθῆ εἰς τμήματα α') τὸ τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας, β') τὸ τῆς προϊστορικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας, γ') τὸ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ μουσείων καὶ τῆς συντηρήσεως μνημείων δ') τὸ τῆς ἐπιγραφικῆς καὶ νομισματολογίας, ε') τὸ τῆς γεωγραφικῆς καὶ τοπογραφίας, στ) τὸ τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καὶ ζ') τὸ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαιολογίας.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐπίσημον συνεδρίαν τοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν Ἀκρόπολιν θά κηρυχθῆ ἡ ἐναρξίς τοῦ Συνεδρίου ὑπὸ τοῦ Διαδόχου.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ τελευταία συναυλία τοῦ Ὁδείου ποικιλωτάτη καὶ πολὺ ἐκλυσιχτική. Τὸ συμφωνικὸν ποίημα Στένκα Ραζίν τοῦ Ρώσου συνθέτου Γλαζούνοφ, ἂν καὶ δυσκολωτάτον διὰ τὴν ὀρχήστραν, ἐξετελέσθη καὶ ἐξαιρετικῶς ὠραῖοτάτα. Ὁ πλούτος τῆς ἐνορχήστρωσεως καὶ ἡ πρωτοτυπία τοῦ συνδυασμοῦ τῶν διαφόρων ὀργάνων ἐκρωπτε κάπως τὴν πτωχείαν τῆς μελωδίας καὶ τῆς καθαρῶς μουσικῆς ἰδέας. Μοῦ ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν βασιλικῆς πορφύρας καλυπτούσης ἀνδρείκελον. Διὰ τοῦτο ἡ ἐκ τῆς δροσερᾶς μουσικῆς τοῦ Μότσαρτ ἀπόλαυσις ἦτο διπλάσια. Μία πηρὴ νεροῦ διανυγστάτον μέσα εἰς ξηρότητα δρόμου. Ἡ ἀντίθεσις καλὰ διαλεγμένη. Ἐτσι εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ αἰσθανθῆ τὴν μεγάλην κατὰπτωσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγνίσκειται ἡ σημερινὴ μουσικὴ, ἡ τέλεσις ἑλλειψίς γνῆσις ἐμπνεύσεως καὶ ἡ ἐπιζήτησις τῆς καταπληξέως τοῦ ἀκουστοῦ δι' ἐξωτερικῶν μέσων. Οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ὁδείου ἔπαιξαν ὅλοι λαμπρᾶ. Ὁ κ. Μποντινοῦ ἰδίως εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ κονσέρτου τοῦ Γκολντμάρκ ἔπαιξε μὲ μεγάλην εὐρύτητα καὶ ἐλευθερίαν. Ἄλλα διατὶ αὐτῆ ἡ μεγάλην προτίμησιν του διὰ τὴν Μαζούρκαν τοῦ Ζαφρόνσκι.

Πολύ, πολὺ ὠραία ἔπαιξαν ἡ κυρία Κρέμερ. Οἱ τῶνοι τῆς ἀρπας τῆς ἔπιπταν καθαρῶτατοι καὶ διαγέστατοι ὡσαν σταλαγματιᾶς νεροῦ. Ὁραιοτάτη ἐν γενεῇ συναυλία.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ὁ κ. Γρηγόριος Εὐνόπουλος ἀπήνησε εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ κ. Ψυχᾶρη περὶ Σουρῆ, καὶ λέγει ὅτι ὁ κ. Ψυχᾶρης εἶπε μόνον τὰ τρατὰ μέρη τοῦ ποιητοῦ. Ἄλλ' ὁ Σουρῆς ἔχει καὶ ἄλλα πολὺ σπουδαία, πῶς χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ λείπουν ἀπὸ τὴν εἰκόνα του διὰ νὰ εἶναι ἀληθινή.

Ὁ κ. Εὐνόπουλος τὴν ἀπάντησιν του ἔγραψε εἰς τὴν δημοτικὴν «Μὲ ἀναγκάζει, λέγει, ἡ εὐγένεια νὰ μιλήσω τῆ γλώσσα τοῦ ἀγαπῆτου κ' ἀγαπημένου μου φίλου πῶς μὲ διαβάσει...» Καὶ λέγει:

«Ὅποιος ξέρει νὰ κοιτάξῃ ἀπὸ τὸ σημεῖο τοῦ πρέπει τὸ ἔργο τοῦ Σουρῆ, θά ἰδῆ πῶς ὁ ποιητὴς τοῦ «Ρωμηοῦ» δὲν εἶναι αὐτὸς καθρέφτης, — παρὰ κρατεὶ καθρέφτης. Μικρὴ, μὰ καὶ μεγάλη, στοχαζόμεαι, διαφορὰ! Ὁ Σουρῆς κρατεὶ τὸ μαγικὸ του καθρέφτη. Ἐρεῖ κατὰ πῶς πρέπει νὰ τὸν στρέψῃ, ξέρει τί νὰ καθρεφτίσῃ ἔς αὐτόν, καὶ προπάντων ξέρει μὲ τί τρόπο νὰ τὸν δειξῆ. Εἶναι ἔπει τὸν αἰσθάνεσαι, τὸν φαντάζεσαι, τὸν βλέπεις, μὲ τὴ φυσιογνωμία του, μὲ

νοι παιδαγωγοί προετοιμάζουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ψυχραιμίαν, ἣ ὅποια μᾶς σώζει ἀπὸ πολλὰ δυσάρεστα καὶ κακά. Ἀρχίζουν μεθοδικῶς εἰς τὰ καθημερινὰ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς, καὶ ἔτσι φθάνει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὰ μεγάλα. Νά, καὶ ἓνα παράδειγμα. Λαμβάνετε ἓνα γράμμα τὸ ὅποιον ἐπεριμένετε ἀγωνιωδῶς μὴν τὸ ἀνοίξετε ἀμέσως. Ἐπιβληθῆτε εἰς τὸν ἑαυτὸν σας. Ἀπασχολήσετε τὸ πνεῦμα σας εἰς κάτι ἄλλο ἐπὶ ὀλίγα λεπτά καὶ ἔπειτα σχίσετε τὸν φάκελλον. Ἐτσι γυμνάζεσθε εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν νευρῶν

ΟΔΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς μετὰ τοῦ φρενολόγου κ. Τ. Μιταϊτσή συνεντεύξεως τῶν «Ἀθηνῶν» περὶ *Μαλλιαρῶν*, ὁ συνεργάτης μας κ. Παῦλος Νιρβάνας ἀρχίζει δημοσιεύων ἀπὸ τοῦ προσηχοῦς τεύχους τῆς «Νευρολογικῆς καὶ Φρενολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως» ἔκτενῆ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Νεοελληνικὴ Φιλολογία καὶ Γλῶσσα ἐνώπιον τῆς Φρενολογίας». Τῆς μελέτης ταύτης ἀποσπάσματα θὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων».

Ὁ ἐν Καίρῳ Ἰταλὸς ἀρχαιολόγος κ. Ντατάρι ἐδώρησε καὶ πάλιν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν μεγάλην χαλκίνην μίτραν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκόπη σειρά ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων τὸ τρίτον αἰῶνος π. Χ. Ἡ μίτρα ἀνεκαλύφθη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἶναι μεγάλης ἀξίας. Τὸ Μουσεῖον μας δὲν εἶχε τοιαύτην εἰς τὴν συλλογὴν του. Ὡς γνωστὸν οἱ ἀρχαῖοι κατέστρεφον τὰς μίτρας ἀφοῦ ἐκόπτοντο τὰ νομίσματα. Ὁ κ. Ντατάρι ἀπέστειλε καὶ δεκαεννέα ἄλλας μολυβδίνιας μίτρας ἀθηναϊκῶν νομισματοφόρων τύπων, τῶν ὁποίων δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ χρῆσις.

Ὁ κ. Ι. Γεννάδιος, πρῶτον προσβεβητῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Λονδίνον, ἐδώρησεν εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην θαυμασίαν συλλογὴν πρωτοτύπων χαλκογραφῶν. Ἡ ἀξία τῆς συλλογῆς εἶναι 3000 λιρῶν.

Ὁ ἰσπανὸς δραματικὸς συγγραφεὺς Ἐτσεγαράυ ἐγκαταλείψας τὸ θέατρον, γράφει τὰς *Αναμνήσεις* του, τῶν ὁποίων ἐξεδόθη τελευταίως ὁ πρῶτος τόμος. Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸν τόμον αὐτὸν ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν διαφόρων ἔργων του — λησμονημένων πλέον — καὶ ἐκθέτει τὸ ἱστορικὸν των

Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ὑπάρχει «Ἐταιρεία πρὸς κραταίωσιν τῆς ἐθνικῆς υγείας» μὲ κεφάλαιον ἑνὸς ἑκατομυρίου δολλαρίων καὶ ὑπαγορεύει ἀποκλειστικῶς τὴν φυσιοθεραπείαν. Τὰ εἶδη τῆς φυσιοθεραπείας εἶνε πολλά. Κεντρικὴ ὅμως ἰδέα εἶνε ἡ αὐτοθεραπεία διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν παθῶν, τῶν δρῆσεων καὶ τῶν στοχασμῶν.

Μερικαὶ ἰταλικαὶ ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἔγραψαν κατὰ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Στοκόλμης, διότι ἔδοξε τὸ βραβεῖον Νόμπελ εἰς τὸν Μιστρούλ καὶ ὄχι εἰς τὸν μέγαν τῆς Ἰταλίας ποιητὴν Καρδούτσι

Ὁ λόρδος Ἄκτον εἶχε βιβλιοθήκην 100000 τόμων. Ὁ Κάρνεγν ἀγόρασε τὴν βιβλιοθήκην ἀλλὰ τὴν ἀφῆκεν εἰς τὸν λόρδον Ἄκτον νὰ τὴν μεταχειρίζεται. Τώρα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ λόρδου ἐπιστήμονος, ὁ Κάρνεγν ἐδώρησε τὴν βιβλιοθήκην αὐτὴν εἰς τὸν πολιτικὴν καὶ κοινωνιολόγον Ἰωάννην Μόρλεϋ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΕΠΙ ΑΙ-
ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ Β' ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

(1769-1774) ὑπὸ Παντελῆ Μ. Κοντογιάννη. — Ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου σχ. 16ον σελ. 525 δρ. 8. — Πωλεῖται εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς «Ἐστίας» καὶ «Μπένι καὶ Μπάφτ».

Ἡ ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ ὑπὸ Γ. Α. Λαμπρινοπούλου. — Σύλλογος ὠφελίμων βιβλίων. — Ἀθήναι 1905 σχ. 16ον σ. 84 δρ. 0.40.

ΤΟ ΠΡΩΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΓΡΑΦΟΜΕ-
ΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ὑπὸ Κ. Krumbacher κατὰ
μετάφρασιν Θ. Κακριδῆ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΕΙΣ
ΑΥΤΟΝ ὑπὸ Γεωργίου Ν. Κατσηδάκι. — Βιβλιοθήκη
Μαρασλή. — Ἀθήναι 1905 τυπογραφεῖον Π. Δ. Σα-
κελλαρίου, σχ. 16ον σελ. 860 δρ. 8.

ἘΞΩΤΙΚΑ ὑπὸ Ἰωάννου Πολέμη — ποιήματα. —
Ἀθήναι 1905 τυπογρ. «Ἐστία» σχ. 16ον σελ. 94 δρ. 2.

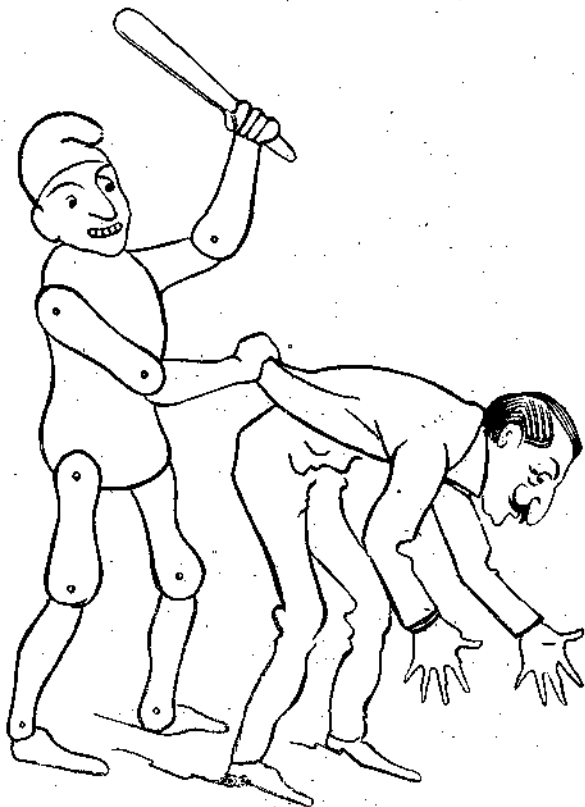
ΖΩΗ ΚΥ ΑΓΑΠΗ ΣΤΗ ΜΟΝΑΣΙΑ ὑπὸ Ψυχάρη.
— Ἀθήναι 1904 Βιβλιοπουλεῖο τῆς «Ἐστίας» σχ. 16ον
σελ. 332 δρ. 10.

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΣ ὑπὸ Ἀντρέα Κορκαβίτσα —
Ἀθήναι 1904, τυπογραφεῖο «Ἐστίας» σχ. 16ον σελ.
232 δρ. 4.

DER ABSCHLUSS VON VOELKERRECHT-
LICHEN VERTRAEAGEN insbesondere nach
Griechischem Staatsrecht. Inauguraldissertation
zur Erlangung der Doctorwürde, von Demetrius
F. Naoum Athen, Druck von P.D. Sakellarios. 1905.

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἀπὸ τὸν «Ρωμῶν» τοῦ Σουρῆ.



Φασουλῆς καὶ Ψυχάρης.